

DÜNYA HƏYATINDA BÜTÜN ZÖVQLƏRİ MƏNİMSƏYƏNLƏR

Kafirlər cəhənnəmin qarşısına gətirildikləri gün (onlara belə deyiləcək): “Dünya həyatınızda sahib olduğunuz nemətlərdən istifadə edib zövq aldınız. Ancaq yer üzündə haqsız yerə təkbürləndiyinizə və haqq yoldan çıxdığınıza görə bu gün siz alçalıcı əzabla cəzalandırılacaqsınız!” (Əhqaf surəsi, 20)

**Harun Yəhya
(Adnan Oktar)**

Mündəricat

Yaradılış həqiqəti

Giriş

“Dünya həyatındakı bütün zövqləri mənimsəyənlər” kimlərdir?

Nemətlərdən lazımınca zövq almağın yeganə yolu iman gətirməkdir

İnkarçıların dünya həyatında itirdikləri zövqlər

İtilən bütün zövqləri yenidən qazanmaq mümkündür

Dünyəvi zövqlərin bitdiyi an: Ölüm

Axirətdə itirilən nemətlər

Nəticə

Darvinizmin süqutu

OXUCUYA

Bu kitabda və digər əsərlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhinə olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısı ilə Allahın varlığını inkar edən darvinizm, 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu ortaya çıxarmaq əhəmiyyətli imani vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Buna görə də, hər kitabımızda bu mövzuya qısaca da olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd ediləcək başqa bir məqam isə, bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edilirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar “bir nəfəsə oxunan kitablar” ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə, bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salan tərəfi son dərəcə güclüdür. Buna görə də, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan və oxuyacağına ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görər, imani və siyasi

mövzularda faydalana biləcəyi zəngin qaynağın mövcud olduğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə, digər yerlərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, dini mentalitetə qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

YAZIÇI VƏ ƏSƏRLƏRİ HAQQINDA

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar, 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 73 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (s) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Quranın Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (s) Xatəmül-Ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün əsərlərində Quranı və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu şəkildə inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün əsərlərindəki ortağ hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniyaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyğur, indoneziya, malay, benqal, serb, bolqar, çin, danimarka və isveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər, xarici ölkələrdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanı dərk edər. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın fikir və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq duyğusal inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan qaldırılmışdır. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı maddi qazanc güdülmür.

Bu həqiqətlər göz önünə alındıqda insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıtmayın yerinə insanların zehinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aradan qaldırmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarmaqarışıqlığın, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmanın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və kaos mühitini diqqətə aldıqda bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya

külliyyatı Allahın izni ilə 21–ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüzur, sülh, düzgünlük, ədalət, gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaqdır.

YARADILIŞ HƏQİQƏTİ

İnsan, ətrafında gördüyü hər şeydə, ona Allahı tanıdacaq saysız dəlillə qarşılaşar. Palçıqlı torpaqdan çıxan rəngarəng, xoş qoxulu çiçəklər, ləzzətli tərəvəz və meyvələr, ətrafımızda həmişə gördüyümüz bir-birindən sevimli, diqqət çəkən heyvanlar, bu gözəlliklərin qəbul edilməsini təmin edən duyğu orqanları və bunlar kimi saysız dəlillər... Bunların hamısı “iman həqiqəti”dir. Yəni, insanı imana aparan və imanının artmasına vəsilə olan həqiqətlər, yaradılış möcüzələridir. Bu hissədə iman həqiqətlərindən bəzi nümunələrə yer verilmişdir.

...Sizi yırğalamasın deyə yerə uca dağlar yerləşdirdi və onun hər tərəfinə növbənöv canlılar yaydı. Biz göydən su endirib onunla orada hər növ gözəl bitkidən bitirdik. Bu, Allahın yaratdıqlarıdır. Elə isə, Mənə başqalarının nə yaratdığını göstərin!..

(Loğman surəsi, 10-11)

Sincab həyatı üçün ehtiyac duyduğu bütün xüsusiyyətlərlə birlikdə yaradılmışdır. Sahib olduğu fəvqəladə sevimli görünüşü isə, Allahın insanlara təqdim etdiyi saysız gözəllikdən biridir. Tək bir sincab belə bu xüsusiyyətləri ilə, kor və şüursuz təsadüflərin əsəri olmadığını, ağılı və vicdanı olan insanlara açıqca izah etməkdədir.

Ağ bir dovşan, yaşadığı qarlı mühitdə kamuflyaj ola bildiyini dərij etmədən yaşayar. Kəpənək, qanadlarındakı simmetriyanın, naxışların və uyğunlaşmanı anlamaz. Amma bunlara baxan ağılı sahibi hər insan, bu canlıların zamanla, təsadüflərin əsəri olaraq yaranmış ola bilməyəcəyini, hər ikisinin də qüsursuz yaradılışın açıq dəlilləri olduğunu görə bilər.

**Göylərdə və yerdə olan hər bir canlı və mələklər təkəbbürlənmədən
Allaha səcdə edirlər. (Nəhl surəsi, 49)**

Bu yeni doğulmuş suiti balası üzməyi öyrənənə qədər su üstündə qalmaq məcburiyyətindədir. Bu sırada kürkü, kamuflyaj olub gizlənməsi üçün ağ rəngdədir. Böyüyüb inkişaf etdikcə kürkünün rəngi də tündləşəcək. Qalın kürkünün altındakı 10 sm-lik yağ təbəqəsi isə onu soyuqdan qoruyar. Qorunmasız kimi görünən bu suiti balasına sahib olduğu xüsusiyyətləri Allahın bütün canlılar üzərindəki sonsuz rəhmətinin bir təcəllisidir.

Yer üzündəki bütün canlılar kimi dənizətləri də son dərəcə kompleks sistemlərə malikdir. Mərcaqlara yapışaraq yaşayan dənizətlərinin bədənləri təbəqə formasında sümüklərlə örtülüdür. Dənizətləri sürətli üzgüçü deyil, lakin son dərəcə sürətli rəng dəyişdirə bildikləri üçün düşmənlərindən rahatlıqla qorunurlar. Düşünən və ağılıni istifadə edə bilən hər kəs bu sistemləri, üstün bir güc və ağıl sahibi olan Uca Allahın yaratdığını görəcək.

Pinqvinlər rəqqas kimi sağa sola yellənərək gedərlər. Enerjiyə qənaət edə bilmək üçün yana doğru addımlar ataraq əzələlərinin daha az yorulmasını təmin edərlər. Beləcə hər addımın sonunda bir sonrakı addım üçün enerji toplayarlar. Normal yerisəytilər ayaqları qısa olduğu üçün öz böyüklüyündəki bir heyvandan iki qat daha çox enerji sərf etmələri lazım idi. Ancaq pinqvinlər yalnız yeriməyə başlayarkən və dayanmaq istədiklərində enerji sərf edirlər.

Elm dünyası böcəklərin bədən quruluşunu və uçuş texnikalarını hələ də açıqlaya bilməzkən, bunların kor təsadüflərlə ortaya çıxdığını iddia etmək son dərəcə ağıldan kənardır. Tamamilə təsadüfə söykənən mutasiyaların bir böcəyin qanadlarını, gözlərini, əzələlərini, sinirlərini, antenalarını, kompleks

sistemlərini meydana gətirdiyini iddia etmək mümkün deyil. Bunları iddia edən Darvinizm kimi boş sözə “inanmaq” böyük aldanmadır.

Rəbbin bal arısına belə vəhy etdi: “Dağlarda, ağaclarda və (insanların) düzəldikləri çardaqlarda özünə yuva qur! Sonra bütün meyvələrdən ye və Rəbbinin sənin üçün asanlaşdırdığı yollarla get!” ... (Nəhl surəsi, 68-69)

Rəngarəng tükləri və estetik görünüşləri, hər biri ayrı mesaj ehtiva edən səsləri və mahnıları, müasir təyyarələrə ilham qaynağı olan qüsursuz uçuş mexanizmləri, yuva hazırlama bacarıqları və köç etmə mövzusunda mütəxəssis olan ilə quşlar Yaradılış həqiqətinə dəlil olan saysız xüsusiyyətə sahibdirlər.

Fosil qeydləri qarışıqların milyonlarla ildir eyni olduqlarını, hər hansı bir dəyişiyə məruz qalmadıqları, yəni təkamül keçirmədiklərini ortaya qoymuşdur. Şəkildə görülən 25 milyon illik işçi qarışqa fosili də, bu həqiqəti təsdiq etməkdədir.

25 milyon illik işçi qarışqa fosil

Şəkildə görülən kəhrəba içində bulaqçı böcək və qara qanadlı göbələk ağcaqanadı var. Bu canlılar milyonlarla ildir quruluşunda heç bir dəyişiklik olmadan varlıqlarını davam etdirməkdədirlər. Bu canlıların dəyişməmələri, təkamül keçirmədiklərinin göstəricisidir.

25 milyon illik bulaqçı böcək və qara qanadlı göbələk ağcaqanadı fosili (yuxarıda)

Qara qanadlı göbələk ağcaqanadı

Bulaqçı böcək

Şəkildə görülən 25 milyon illik kəhrəba içində, qanadlı termit fosili var. Bu canlılar, milyonlarla ildir eyni qüsursuz sistemlərə sahibdirlər və quruluşunda ən kiçik bir dəyişiklik belə olmamışdır.

25 milyon illik qanadlı termit fosili

48 mindən çox növü olan yarımşərtqanadlılar cinsi böcəklər, fosil qeydlərində bir anda ortaya çıxmaqda və heç bir dəyişikliyə uğramadan milyonlarla ildir varlıqlarını davam etdirməkdədirlər. Digər bütün böcək növləri kimi, yarımşərtqanadlılar cinsi böcəklər də təkamülü yalanlamaqdadır.

25 milyon illik yarımşərtqanadlılar cinsi böcək fosili

25 milyon ildir heç bir dəyişiklik göstərmədən həyatını davam etdirən qanadlı qarışqalar təkamül nəzəriyyəsinin iddialarını yerlə–yeksan etməkdə və özlərini Allahın yaratdığı həqiqətini bir dəfə daha ortaya qoymağdadırlar.

25 milyon illik qanadlı qarışqa fosili

İndiki vaxtda yaşayan hörümçəklərin sahib olduqları bütün xüsusiyyətlərə milyonlarla il əvvəl yaşayan hörümçəklər də malikdir. 25 milyon illik kəhrəba içindəki hörümçək fosili bu həqiqəti isbat etməkdədir.

25 milyon illik hörümçək fosili (solda)

Şəkildəki ayıdöşəyi otu fosili təxminən 308 milyon yaşındadır. Əgər təkamülçülərin canlıların davamlı dəyişərək inkişaf etdikləri iddiaları doğru olsaydı, aradan keçən bu qədər zaman içində ayıdöşəyi otlarının nəhəng ağaclara çevrilməsi lazım idi. Ancaq 300 milyon ilə baxmayaraq belə bir dəyişmə yaşanmamışdır.

Yuxarıda 308 milyon illik ayıdöşəyi otu fosili görülməkdədir. Yan tərəfdə isə indiki vaxtda yaşayan canlı ayıdöşəyi otu nümunəsi görülməkdədir.

Bu günə qədər olan yüzlərlə durna balığı fosili, bu canlıların milyonlarla ildir dəyişikliyə uğramadıqlarını göstərməkdədir. Şəkildə görülən 54–37 milyon illik durna balığı, günümüzdə dənizlərdə yaşayanlar arasında heç bir fərq yoxdur. Bu fərqsizlik, darvinistlərin açıqlaya bilməyəcəyi bir vəziyyətdir və yaradılış həqiqətini bir daha isbat etməkdədir.

Aşağıda təxminən 50 milyon illik durna balığı fosili (altıda) və günümüzdəki nümunəsi (yan tərəfdə)

Bütün fosil nümunələri yüz milyonlarla il əvvəl yaşamış canlılarla bugünkü nümunələri arasında heç bir fərq olmadığını göstərir. Ən qədim geoloji dövrlərdə yaşayan canlılar da heç dəyişiklik keçirmədən günümüzə qədər gəlmişlər. Fosillər, canlılar tarixin heç bir dövründə ibtidaidən inkişaf etmişə doğru proses yaşamadıqlarını göstərməkdədir. Tam əksinə bugünkü eyni kompleks quruluş və xüsusiyyətləri ilə yer üzündə bir anda ortaya çıxmışlar.

Yan tərəfdə 80 milyon illik timsah fosili və onun yuxarisında indiki zamanda yaşayan nümunəsi görülməkdədir.

Fərqli canlı növləri, aralarında xəyali təkamüllü “keçid formaları” olmadan, yer üzündə bir anda və fərqli quruluşu ilə, ayrı-ayrı ortaya çıxmışlar. Yaradılışın açıq bir həqiqət olduğunu göstərən fosillərdən biri də, aşağıda görülən, təxminən 35 milyon yaşındakı xərçəng fosilidir. Fosil, şəkildə ən aşağıda olan yaşayan nümunəsi ilə birə-bir eynidir.

35 milyon illik xərçəng fosili

İndiki zamanda yaşayan xərçəng

Giriş

Dünyanın hər yeri saymaqla bilməyəcək gözəlliklərlə doludur. Lakin bir çox insan bu gözəlliklərdən xəbərsizdir. Öz dərdlərinə, sıxıntılarına qərq olmuş, bunların ağırlığına görə ətrafında baş verən sevinəcək, zövq alınacaq hadisələri, gözəllikləri görə bilməyəcək vəziyyətə gəliblər. Onlardan soruşsanız; həyatın “sərt və çətin yoxuş” olduğundan, özlərinin də bu sərt yoxuşu aşmaq üçün böyük “həyat mübarizəsi” apardıqlarından bəhs edərlər. Həyatı həmişə “çətinlik və mübarizə meydanı” kimi ifadələrlə təsvir edərlər. Bu həyat mübarizəsinin səbəb olduğu bezginlikdən və yorğunluqdan danışırlar. “Artıq yaşamaqdan bezdim”, “artıq heç nədən zövq ala bilmirəm” kimi cümlələri demək olar ki, hər gün, hər söhbətlərində işlədirlər. Hətta bu bezginlikdən ötrü bəziləri həyatın heç bir mənası qalmadığını deyib, bu vəziyyətdən xilas olmaq üçün ölməyi istəyir, intihara qədər aparan hərəkətlər edirlər.

Halbuki əslində dünya həyatı, bu insanların təsvir etdikləri və yaşadıkları şəkildə olmaq məcburiyyətində deyil. Əlbəttə ki, dünya həyatı bir çox çatışmazlıq, insanlar isə, bir çox acizliklə yaradılmışdır. Lakin bu çatışmazlıqlar və acizliklərə etiraz etməyin yolu “həyat mübarizəsi aparmaq” deyil. Allah insanlara çıxış yolunu Quranla bildirmişdir. Çıxış yolu yalnız iman gətirməkdir. Allah: **“Mömin olaraq yaxşı iş görən kişi və qadınlara, əlbəttə, gözəl həyat bəxş edəcək və etdikləri ən yaxşı əməllərə görə onları mütləq mükafatlandıracağıq”** (Nəhl surəsi, 97) ayəsi ilə “iman edən insanlar üçün” dünyada “gözəl həyat” olduğunu bildirir.

Dünya, çatışmazlıqlarla yanaşı, saymaqla bitməyəcək qədər çox nemətlə doludur. İman gözü ilə baxanlar üçün dünya həyatının maddi və mənəvi zövqləri bitib-tükənmək; hər şəraitdə, hər mühitdə yüzlərlə gözəllik görülməyə bilər və bütün bunlardan böyük zövq alınma bilər.

Allahdan uzaq yaşayan insanlar, bu zövqlərin bir çoxunu yaşamırlar. Çünki görə bildikləri gözəlliklərin və əllərindəki nemətlərin zövqünü, inkar ruhunun qaranlığı ilə çoxdan mənimsəyiblər. İmandan uzaq həyata davam etdikcə, ömürlərinin geri qalan hissəsini də, bu itki ilə keçirəcəklər. Həyatına həmişə bezginlik, boşluq və məhrumluq hakim olacaq. Günlər, aylar, illər keçəcək, lakin onlar ətrafındakı saysız gözəlliyi ya görə bilməyəcək, ya da görsələr belə bunlardan lazımı qədər zövq ala bilməyəcəklər. Həmçinin yaşadıkları sıxıntı dünya həyatı ilə də məhdudlaşmayacaq.

Allahın Quranda: “İnkarcılar Odun qarşısına gətiriləcəkləri gün onlara deyiləcəkdir: “Siz dünya həyatınızda bütün gözəl nemətlərinizi və zövqlərinizi mənimsətdiniz onlarla yaşayıb zövq aldınız. Bu gün isə siz yer üzündə haqsız olaraq təkəbbür göstərdiyinizə və fasiqlik etdiyinizə görə alçalıcı əzabla cəzalandırılacaqsınız!” (Əhqaf surəsi, 20) ayəsi ilə bildirdiyi kimi, dünyada olarkən zövqlərini mənimsətdikləri kimi, axirətdə də sonsuza qədər bu zövqlərdən məhrum qalacaqlar

Halbuki heç bir insan, nə dünyada, nə də axirətdə bu cür vəziyyətdə qalmaq, belə qarşılıq almaq istəməz. Tam əksinə, Allahın ona dünyada və axirətdə verdiyi imkanları ən gözəl, ən çox zövq alaraq yaşamaq istəyər. Həmçinin əslində insanların bu istəklərinə nail olmaları da (Allah istədiyi təqdirdə) olduqca asandır.

Bu kitabın məqsədi, din əxlaqı yaşanmadıqda necə məhrumiyyət, nemət azalması və sıxıntılı həyat yaşandığını göstərmək, bu insanlara düşdükləri vəziyyəti tam açıq şəkildə göstərərək, onları dünyada yaşadıkları nemət itkisindən və axirətdə qarşılaşacaqları əzablı aqibətdən qurtarmağa çağırmaqdır. Onlara dünya həyatının çoxlu nemət və gözəlliklə dolu olduğunu, bütün bu nemətlərdən, təkə immən gətirməklə zövq ala biləcəklərini xatırladaraq, bütün insanları Allah yoluna, Qurana təslim olmağa, imanla yaşamağa dəvət etməkdir.

“Dünya həyatındakı bütün zövqləri mənimsəyənlər” kimlərdir?

Keçmişdən bu günədək yaşadığınızı sürətlə nəzərdən keçirdiyiniz zaman, qarşılaşdığınız insanların bir çoxunun ortağ xüsusiyyətə sahib olduqlarını görürsünüz: Gənc və ya yaşlı, varlı və ya kasıb olmağından asılı olmayaraq, insanların bir hissəsi yaşadıkları həyatdan gileylənməyi həyatının mühüm parçası halına gətiriblər. Demək olar ki, hər hadisə haqqında gileylənəcək, xoşlanmadıqlarını dilə gətirəcək bir şeylər taparlar. Qarşılaşdıqları hadisənin gözəl, sevinəcək, zövq alınacaq tərəfi varsa da, onlar bunları görüb xoşbəxt olmaqdan, bir neçə qüsurlu detalda ilişib, bunun sıxıntısını yaşayarlar. Bu anlayış, onlarda elə vərmiş halını almışdır ki, hələ yaşamadıqları hadisələr haqqında belə eyni rəftarı göstərə bilirlər və bu xəyali çatışmazlıqlara görə bədbəxt ola bilirlər.

Bunlardan savayı, bütün səylərinə baxmayaraq, özlərinin də səbəbini tam olaraq tapa bilmədikləri səbəbsiz bezginlik və heç nədən lazımınca razı qala bilməmə hissini yaşayarlar. Diqqətli şəkildə düşündüyünüz təqdirdə, bu cür insanların; “içimdə səbəbsiz sıxıntı var”, “ürəyim çox sıxılır”, “artıq bu həyatdan bezdim”, “ürəyim heç nə etmək istəmir” kimi sözləri tez-tez dilə gətirdiklərini xatırlayarsınız. Üstəlik, bu insanları, yaşadıkları bu böyük bezginlik və narazılıq hissindən qurtarmağa çalışsanız da, çox vaxt bunu bacara bilməzsiniz.

Belə ki, onları dünyanın ən gözəl yerinə aparsanız, ən gözəl, ən mükəmməl nemətləri önlərinə qoysanız, arzulaya biləcəkləri hər cür rahatlıq və lüksü təmin etsəniz, yenə də bu insanların gözəlliklərdən lazım qədər zövq ala bilmələrini təmin edə bilməzsiniz. Bu gözəlliklərin həmişə ruhlarına təsir etməsini və onları tam mənası ilə xoşbəxt etməsini təmin edə bilməzsiniz.

Halbuki səmadan dənizin dərinliklərinə qədər hər yer, saymaqla qurtara bilməyəcəyimiz mükəmməllikdəki detallarla doludur. Hər biri bir-birindən gözəl olan canlılar; quşlar, dovşanlar, sincablar, aslanlar, zəbrələr, pələnglər, pişiklər, itlər, balıqlar... Min bir növ meyvələr; çiyələklər, portağallar, qovunlar, əriklər, şaftalılar... Ürəkaçan bitkilər; güllər, səhləblər, çobanyastığılar, bənövşələr, sünbüllər, qərənfillər, yüzlərlə illik ağaclar və daha milyonlarla

gözəllik insanda çox böyük coşğu yaradar. Gözəl bir mənzərə, gözəl bir insan üzü və ya gözəl bir ziyafət süfrəsi insan ruhuna çox böyük zövq verir.

Allah, Quran ayələrində dünya həyatında insanlara təqdim etdiyi gözəlliklərə diqqət çəkmiş və bu nemətləri insanların; “ümumiləşdirib saysalar da qurtara bilməyəcəkləri qədər çox və müxtəlif” olduğunu xatırlatmışdır.

Allah ayələrdə belə buyurur:

Göyləri və yeri yaradan Allahdır. O, göydən su endirib onunla sizin üçün ruzi olaraq meyvələr yetişdirdi. Əmri ilə dənizdə üzsünlər deyə gəmiləri, eləcə də çayları sizin xidmətinizə verdi. O, (öz orbiti üzrə) dövr edən Günəşi və Ayı da sizin xidmətinizə verdi. Gecəni və gündüzü də sizin ixtiyarınıza verdi. O sizə istədiyiniz hər şeydən verdi. Əgər Allahın nemətlərini saymaq istəsəniz, onları sayıb qurtara bilməzsiniz. Həqiqətən, insan çox zalım və çox nankordur. (İbrahim surəsi, 32-34)

Əgər Allahın nemətlərini saysanız, onları sayıb qurtara bilməzsiniz. Həqiqətən, Allah çox bağışlayandır, rəhmlidir. (Nəhl surəsi, 18)

Əslində sırf bu gözəlliklərdən biri belə insan ruhuna böyük zövq və həzz verə bilər. Buna görə də, bəzi insanların bu gözəlliklərin çoxu ilə iç-içə yaşadıkları halda bunları görə bilməmələri, bunların heç birindən coşğu və həyəcan duya bilməmələri, zövq alıb xoşbəxt ola bilməmələri, şübhəsiz ki, ortada qeyri-adi bir vəziyyət olduğunu göstərir. Hər şeydən əvvəl bu böyük nemət itkisi və böyük çatışmazlıqdır. Çox aydındır ki, bu insanlar dünya həyatındakı bütün zövqləri mənimsəyərək, artıq bunlardan ləzzət ala bilməyəcək hala gəlirlər.

Halbuki nə böyük ziddiyyətdir ki, bir çox əsassız bəhanə ortaya ataraq dindən qaçan insanlar dünya həyatını çox zövq alacaqları, həmişə gülüb əylənəcəkləri bir yer kimi görmək istəyərlər. Həyatdakı ən böyük məqsədləri dünya həyatından sonsuz şəkildə faydalanmaq, burada ala biləcəkləri bütün zövqləri almaqdır. Bu, dünyanın hər yerində və hər dövrdə dəyişməyən bir qanun olmuşdur. Tarix boyu həyatın həqiqi mənasını qavraya bilməmiş bəzi

insanlar dünyadan zövq alma bərsində fəlsəfi fikirlər irəli sürmüş, öz deyimləri ilə desək; “arsız” insanlara təriflər yağdırıblar.

Tanınmış latın lirik şairi və yazıçı Horatiusun (e.ə. 65–8) bir sözündən ilham alınaraq ortaya çıxan və 17–ci əsr Avropasından bəri işlədilən bir deyim olan; **“anı yaşa” (“karpe diem”)** ifadəsi, yalnız dünya həyatı üzərində qurulan bu həyat tərzinin batil fəlsəfəsini yekunlaşdırır. Bu sözlə: **“İnsanın sabahı düşünmədən, yalnız içində olduğu anı yaşayıb, arsız olması”** ifadə edilir. “Anı yaşa” fikri ilə, insanlara hər an ölümlə qarşılaşa biləcəkləri, bundan ötrü də, ölümü və sonrasını düşünməkdənsə, bu həqiqətləri qəti ağıllarına gətirmədən yalnız yaşadıkları anı dəyərləndirərək yaşamaları məsləhət edilir.

Eynilə intibah dövrünə damğasını vuran **“öləcəyini xatırla” (“memento mori”)** məfhumu da insanlara, öləcəklərini xatırlayaraq, dünyaya daha çox sarılmağı məsləhət edir. Bu yanlış düşüncəyə görə, insan, ölümdən qorxaraq yaşamaqdansa, yaşadığı zamanı, ölümün yaxın olduğunu bilərək, yalnız istəklərinə uyğun keçirməli, heç bir sərhəd tanımadan, ürəyinin istədiyi kimi yaşamalıdır.

Xoşbəxtliyin və gözəl həyat yaşamağın yolunu, Allahın ayələrindən kənarında axtaran cəmiyyətlər tarix boyu bir çox azğın fikir və fəlsəfə yaradıblar. Ortaya atdıqları bütün yanlış düşüncələrin ortaq nöqtəsi isə, dünya həyatının nemətlərindən maksimum səviyyədə, hərisliklə faydalana bilməkdir.

Allah, Quranda belə insanların bu hərisliyinə; **“Sən də Bizim Zikrimizdən üz döndərib dünya həyatından başqa bir şey istəməyənlərdən üzünü yana çevir!” (Nəcm surəsi, 29)** ayəsi ilə diqqət çəkir. Digər bir ayədə isə, Allah, bu insanların dünya hərisliyinə görə, onlara verilən saysız imkan və nemətlərə şükür etmək əvəzinə, hərisliklə yaşadıklarını bildirir:

Yaratdığım o kimsəni Mənə burax! Mən ona çoxlu mal-mülk verdim.

Yanıdakı oğulları verdim. Ona hər cür imkanlar verdim. Bundan sonra o, yenə də (bu imkanları) artırmağımı istəyir.

(Müddəssir surəsi, 11-15)

O zaman bütün bu sonsuz istəklərinə baxmayaraq, bu insanların dünya həyatından, insanlardan, təbiətdən, canlılardan zövq ala bilməmələrinin səbəbi nədir? Tək məqsədləri dünya həyatının zövqlərindən istifadə etmək olduğu

halda, necə olur ki, bütün zövqlərdən məhrum qalırlar? Niyə bu qədər nemət içində olduqları halda böyük sıxıntı, qəmginlik, depressiya və bezginlik içində yaşayırlar? Necə olur ki, dünya həyatının gözəlliklərini və nemətlərini görə bilməyəcək və ya bunlardan zövq ala bilməyəcək ruh halına sahib olurlar? Dünya həyatındaki bütün zövqləri necə mənimsəyir, bütün arzularına və səylərinə baxmayaraq, bu zövqlərdən necə məhrum qalırlar?

Bütün bu sualların tək cavabı və bütün bu halların tək izahı var: Bu insanlar inkarçıdırlar. Onlara bütün bu nemətləri verənin Rəbbimiz olduğunu unutmaları və nankorluq etmələrinə qarşı, dünya həyatında bu insanların qəlbinə sıxıntı verilir. Allah Quranda bu həqiqəti belə bildirir:

Allah kimi doğru yola yönəltmək istəyərsə, onun qəlbini İslama açar, kimi (haqq yoldan) azdırmaq istəyərsə, göyə çıxırmış kimi onun qəlbini daraldar. Allah iman gətirməyənləri bu şəkildə əzaba məruz qoyar. (Ənam surəsi, 125)

Digər bir ayədə isə: “Allah iman edənlərin dostudur. Onları qaranlıqdan aydınlığa çıxarar. Kafirlərin dostu isə Tağutdur. Onları aydınlıqdan çıxarıb qaranlığa salırlar. Onlar cəhənnəm əhlidirlər, orada əbədi qalacaqlar.” (Bəqərə surəsi, 257) şəklində bildirildiyi kimi, Allah, inkarlarına görə gözəlliklər içində yaşadıkları halda bu insanları qaranlıq və zülmət bir dünyaya salır.

Halbuki, Allah dünya həyatını insanlar üçün, imtahan mühiti kimi yaratmışdır. Buna görə də, dünya həyatının bəzəklərinə qapılmaq böyük yanılımdır. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) bir hədisində dünya həyatı ilə əlaqədar belə buyurur:

Dünya şirin və xoşdur. Allah sizi ona varis edəcək və necə hərəkət edəcəyinizə baxacaq. O zaman, dünyadan çəkinin. (Kütüb-i Sittə, Müslim, Zikr 99, (2742); Tirmizi, Fiten 26, (2192))

Allahın razı qalacağı davranış, bütün dünya nemətlərinin Rəbbimizin lütfü olaraq bizə çatdığını qavramaq və şükür etməkdir. Bu gözəl əxlaqı yaşayan insan, ətrafında həmişə Rəbbimizdən gələn gözəlliklərin, nemətlərin və xeyirlərin olduğunu hər an hiss edəcək.

İnkarçılar isə, bu həqiqəti görmək əvəzinə, Allahı unudaraq, yalnız əllərindəki nemətlərdən hərisliklə faydalanmağa çalışacaqlar. Bu hərisliyin dərəcəsi artdıqca, onlardakı narazılıq da artar. Bu böyük ziddiyyətin səbəbi, bu insanların hər şeyə sahib olmaq üçün, sanki dəlicəsinə hərislik etmələridir. Sahib olduqları ilə xoşbəxt olmaq, əllərindəkinin qiymətini bilib bunlara sevinmək əvəzinə, həmişə daha çoxuna sahib ola bilməməyin bədbəxtliyini yaşayarlar. Buna görə də, əllərindəki imkan və nemətlərdən də zövq ala bilməzlər.

Məsələn, gözəl avtomobili olar, lakin daha yeni bir modeli çıxdığı anda, sahib olduqları avtomobilin onlar üçün heç bir dəyəri qalmaz. İstirahətə çıxaraq bütün problemlərinin öhdəsindən gələcəklərinə inanarlar. Lakin istirahət vaxtı, yaşadıkları kiçik problemlər onlar üçün sıxıntı və əzab olar. Səbir və təvəkküllə problemlərin öhdəsindən gəlməyə çalışmaz, pessimist ruh hallarına görə daha da sıxıntılı halda istirahətdən qayıdalar. Bütün bu axtarışları həmişə bədbəxtliklə nəticələnər. Zövq alsalar da, bu, çox qısa davam edər və ardınca çox uzun müddətli sıxıntı gələr.

Əlbəttə ki, dünya həyatı insanlar üçün imtahan mühitidir, buna görə də, gözəlliklərlə yanaşı bir çox qüsurlu və nöqsanlarla birlikdə yaradılmışdır. İnsanlar nə qədər istəməsələr də bu nöqsanlarla hökmən qarşılaşacaqlar. Necə ki, varlı olanın var-dövlətini, gözəl olanın gözəlliyini, zəkalı olanın bütün zəkasını bir qəza və ya bir fəlakət nəticəsində tamamilə itirə bilər. Həmçinin belə bir qəza yaşanmasa da, bir gün mütləq hər insanın gəncliyi və sağlamlığı yox olacaq, enerjisi və gücü zamanla əlindən çıxacaq. Maddi-mənəvi cəhətdən özlərindən daha üstün insanlarla qarşılaşma ehtimalı da, din əxlaqından uzaq insanları narahat edən digər bir məsələdir. Özlərindən daha varlı, daha gözəl, daha müvəffəqiyyətli, daha ağıllı, daha geniş ictimai kütləyə sahib insanların varlığı onları böyük depressiyaya sürükləyər.

Məhz inkarçıların həyatı boyu böyük axtarış içində olmalarının, sahib olduqları nemətlərə razı qala bilməmələrinin səbəbi bu azğın anlayışdır. Hərislikləri onlara sıxıntılı həyat yaşadar. Qətiyyənlər əllərindəki gözəllikləri görə bilməz, bunlardan lazımı qədər zövq ala bilməzlər.

Ölümlə birlikdə bütün nemətlərin yox olacağına inanan bu insanlar üçün bütün gözəlliklər hələ dünyada olarkən yavaş-yavaş tükənib yox olar; gözəlliyi, gəncliyi, sağlamlığı həmişə müvəqqətidir. Maddi qazancları isə, nəfsinin azğın hərisliyindən ötrü onlara kifayət etməz. Məhz bütün bu səbəblərə görə hərisliklə bağlandıqları dünya həyatı, bu insanlar üçün əzaba çevrilər. Allah,

inkarçıların cəhənnəm həyatından əvvəl dünyada da əzabla qarşılaşdıqlarını bu sözlərlə bildirir:

Onlar: “Əgər doğru söyləyirsinizsə, bu vəd (əzab) nə vaxt gerçəkləşəcək?” - deyirlər. De ki: “Tez gəlməsini istədiyinizin (əzabın) bir hissəsi, ola bilsin ki, yaxınlaşmışdır”.

(Nəml surəsi, 71-72)

Allahın ayələrdə bildirdiyi əzabın bir hissəsi, bu insanların dünya həyatının bütün gözəllikləri və imkanları içində bir növ cəhənnəm həyatı yaşamaları ilə özünü göstərir.

Dünyanın müxtəlif cəmiyyətlərində bir çox insan bu ruh halını yaşayır. Depressiyaların, sıxıntıların, stressin və psixoloji problemlərin bu qədər artması, dünya həyatına olan bu yanlış dünyagörüşünün bir nəticəsidir. **“İçimdə səbəbsiz sıxıntı var”, “ürəyim çox sıxılır”, “artıq bu həyatdan bezdim”, “ürəyim heç nə etmək istəmir”** kimi sözlər işlədərək yaşamağa davam edən hər insan, təcili bu ruh halından qurtulmalıdır.

Bu cür sıxıntıda olan hər insan, dayanıb düşünməli, özündən bunun səbəbini soruşmalı və bu vəziyyətin nədən qaynaqlandığını araşdırıb buna çıxış yolu axtarmalıdır. Allah bu mövzunun da həllini bizə Quran ayələri ilə bildirir. Nemətlərdən zövq ala bilmək, gözəllikləri görmək qabiliyyəti ancaq imanla qazanılır.

Sonrakı sətirlərdə bu mühüm həqiqətə toxunulacaq və dünyadakı maddi-mənəvi bütün nemətlərin, ancaq iman gözü ilə baxıldığı təqdirdə insan ruhuna tam mənası ilə zövq verə biləcəyindən bəhs ediləcək.

Nemətlərdən lazımı qədər zövq almağın yeganə yolu iman gətirməkdir

İnsanların həqiqi xoşbəxtliyə nail olmalarının yeganə yolu Allaha iman gətirməkdir. Bu həqiqət Quranda: **“...Bilin ki, qəlblər ancaq Allahı zikr etməklə rahatlıq tapır”** (Rad surəsi, 28) ayəsi ilə bildirilir. Yaşanılan bədbəxtlikdən və bezginlikdən, ancaq Allahın rəhməti və bəndələri üzərindəki neməti qavranıldığı və iman əxlaqı yaşanıldığı təqdirdə qurtulmaq mümkündür. Dünya həyatından ancaq bu yolla həqiqi mənada zövq alınabilir, ancaq bu yolla gözəlliklərin qiyməti tam olaraq anlaşılabilir.

Allahın: **“...Bu dünyada gözəl rəftarlar edənlər üçün gözəl mükafat vardır...”** (Nəhl surəsi, 30) və **“beləliklə Allah onlara həm dünya mükafatını, həm də gözəl axirət mükafatını verdi...”** (Ali İmran surəsi, 148) ayələri ilə xatırladığı kimi, Allah gözəl həyatı ancaq iman edənlərə yaşadar. İnkarcılar üçünsə, Allahın bir ayədə: **“Kim Mənim Zikrimdən üz döndərsə, onun güzəranı sıxıntılı olacaq...”** (Taha surəsi, 124) hökmü ilə bildirdiyi kimi, mütləq “sıxıntılı həyat tərzi” yaşayacaq. Bu insanlar, iman gətirməkdən savayı, heç bir yolla bu sıxıntılı həyatdan xilas ola bilməz, heç bir yolla həqiqi xoşbəxtliyə nail ola bilməzlər. Maddi cəhətdən çox böyük imkanlara sahib olsalar da, bunlardan lazımcına zövq ala bilməz, bu nemətlərin sevincini tam olaraq yaşaya bilməzlər.

Çünki gözəlliklərin bir insana zövq verməsi üçün, o, bu gözəllikləri qiymətləndirə biləcək anlayışa sahib olmalıdır. Məsələn, bir qərənfilin yarpaqlarındakı mükəmməl düzülüşü, qoxusunu, yumşaqlığını görməli, daha əhəmiyyətli bu bənzərsiz gözəlliyin böyük nemət olaraq yaradıldığını anlamalıdır. Bunu həqiqi mənada anlayacaq insanlar da yalnız iman sahibləridir. Çünki Allaha iman edənlər, dünyadakı hər incəliyin Rəbbimizin böyük lütfü olduğunu anlayırlar. Bu insanlar ətrafını əhatə edən nemətlərin Allah tərəfindən verildiyini bilir və hər gözəllikdə Allahın sonsuz yaratma gücünü düşünürlər. Bu, onların Allaha olan sevgilərini və bağlılıqlarını artırır.

Peyğəmbərimiz Hz. Məhəmməd (s.ə.v) Allahın verdiyi nemətlərlə əlaqədar belə buyurmuşdur:

“Sizə verdiyi nemətlərə görə Allahı sevin, mənə də, Allah mənə sevdirdi üçün sevin”. (Tirmizi; Hucetü'l İslam İmam Gazali, İhya'u Ulum'id-din, 4-cü cild, tərcüməçi: Dr. Sıtkı Güllü, Huzur nəşriyyat evi, İstanbul 1998, səh. 594)

Sonsuz güc və qüdrət sahibi olan Rəbbimiz, iman edənlərə olan sevgi və mərhəmətinin əlaməti olaraq onları dünya həyatında müxtəlif nemətlərlə faydalandırır. Bu, insanın bütün həyatına aiddir.

Belə bir insan üçün səhər oyandığında nəfəs almaq çox böyük nemət və sevinc vəsiləsidir. Çünki Allah ona, rızasını qazanacağı bir gün daha nəsib etmiş, bir fürsət daha vermişdir. Yeriyə bilməsi, danışa bilməsi, gülə bilməsi, hərəkət edə bilməsi bu insan üçün xoşbəxtlik mənbəyidir. İstədiyi təqdirdə Allahın, bütün gücünü, hərəkət qabiliyyətini əlindən ala biləcəyini dərk edir. Bu insan bütün bunlara sahib olmağın nemət olduğunu bilir, buna görə də, həyatdan çox böyük zövq alar.

Dünya həyatının bir neçə on illik imtahan müddəti olduğundan, əsil həyatın sonsuz axirət həyatı olduğundan xəbərdardır. Qısa davam edən həyatı boyu göstərdiyi gözəl əxlaqın, sıxıntı və çətinliklər qarşısındakı səbir və təvəkkülünün cənnət nemətləri olaraq geri qayıdacağına ümid edər. Buna görə də, dünya həyatındakı hər çətinlik onun üçün mükafat vəsiləsinə çevrilir. Məhz iman sahiblərinin dünya həyatındakı şən, hüzurlu, etibarlı, rahat davranışının səbəblərindən biri budur.

İnkarçıların yaşadığı depressiyanın və bütün zövqlərini mənimsəmələrinə görə, imanın insanlara qazandırdığı bu ruh halından uzaq yaşayırlar.

İnkarçıların dünya həyatında itirdikləri zövqlər

Dünya həyatı insan nəfsinin xoşlayacağı nemətlərlə yaradılmışdır. Allah Quranda: **“O sizə istədiyiniz hər şeydən vermişdir. Əgər Allahın nemətlərini sayacaq olsanız, onları sayıb qurtara bilməzsiniz. Həqiqətən, insan çox zalım, çox nankordur”** (İbrahim surəsi, 34) ayəsi ilə buna diqqət çəkir. Üstəlik, Rəbbimiz, insanın yaşadığı ömür boyu, bu gözəlliklərdən istədiyi kimi istifadə etməsinə icazə vermişdir. Həmçinin Allah Quranda, onlara verilən bütün bu nemətlərin Rəbbimizdən gəldiyini bilən və şükür edən bəndələrinə bu nemətləri daha da artacağını vəd etmişdir. Hər biri bir-birindən gözəl olan bu nemətlərə qarşı nankorluq edənlərə isə bütün bunları əzab vəsiləsinə çevirəcəyini Allah bildirir.

Bu, Quranın mühüm sirlərindən və Allahın ədalətinin təcəllisindən biridir. Həmçinin Allahın hikmətli yaratmasının mühüm əlamətidir. Allah dünya həyatında insanlara verdiyi müddət ərzində, doğru yolu görüb iman gətirmələri üçün insanlar üçün, həmişə yeni fürsətlər yaradır, onlara imanın gözəlliyini, inkarda keçən həyatın isə qaranlıq üzünü göstərir. Məhz insanların inkar ruhu içində olarkən, istənilən gözəl nemətlərə nail olsalar da, ruhlarında həqiqi mənada hüsur və etimad duyğusu hiss edə bilməmələri Allahın bəndələrinə olan rəhmətinin əlamətidir. Bu, onların həqiqi xoşbəxtliyin, həqiqi hüsur və rahatlığın, ancaq iman gətirməklə əldə edilə biləcəyini anlamaları və Allaha təslim olmalarını təmin etmək üçün, çox mühüm vəsilədir. Allahın bu cür hikmətli yaratmasını görə bilən insanlar, inkarın zərərini və imanın gözəlliyini anlamaqla, həm dünya həyatında yaşadıkları məhrumiyyətdən, həm də axirətdə qarşılaşacaqları, çətinliyini və şiddətini təsəvvür edə bilməyəcəkləri sonsuz əzabdan xilas olacaqlar.

Məhz buna görə də, kitabın sonrakı hissələrində bəhs ediləcək **“inkarçıların dünya həyatında mənimsətdikləri maddi-mənəvi zövqlər”** ifadəsi ilə nəzərdə tutulanların doğru şəkildə başa düşülməsi olduqca əhəmiyyətlidir. Çünki kitabın başlığını görən və ya giriş hissəsini oxuyan bir insan, özünü bu deyilənlərdən və zövqlərini mənimsətmiş insanlardan deyilmiş kimi hesab edə bilər. Həyatdan, insanlardan, təbiətdən və ya dünyaya aid gözəlliklərdən çox zövq ala bildiyini, bu sətirlərdə dilə gətirilən sıxıntılardan, depressiyalardan çox uzaq olduğunu düşünmüş ola bilər. Lakin yenə də bunun sürətlə və kor-

koranə düşünülərək əldə olunmuş düşüncə ola biləcəyini xatırlatmaqda fayda var. Əgər diqqətlə nəzər yetirilsə, əslində hər insanın bu deyilənlərdən ibrət götürəcəyi şeylər çıxara biləcəyi aydın olacaq. Çünki bəzi insanlar, bəlkə də, zamanla alışmalarına görə, mövcud vəziyyəti normal qarşılaya bilirlər. Halbuki əslində bir çox zövqdən və gözəllikdən məhrum həyat tərzi də yaşaya bilirlər. Necə ki, dünya həyatında Allahın insanlar üçün yaratdığı gözəlliklər çox təfsilatlı və çox müxtəlifdir. İnsan çox vaxt, bu gözəlliklərin bir çoxunu heç yaşamamış olmasına görə, aldığı bir neçə adi və bəsit zövqü kifayət hesab edə bilər. Dünya həyatının nemətlərinin bunlardan ibarət olduğuna və ya bunlardan alınacaq zövqün, ancaq özünün aldığı zövq səviyyəsi ilə məhdudlaşdığına inanmış ola bilər. Halbuki əslində nemətlərin hər birindən daha böyük zövq almaq mümkündür. Necə ki, hər insanın eyni gözəllikdən aldığı zövq fərqlidir, bəziləri çox böyük həyəcan və zövq aldığı halda, bəziləri bu gözəllikləri görməyə də bilər.

İnsanın dünya həyatından kifayət qədər zövq aldığını və bu deyilən insanlardan fərqli olduğunu düşünməsinin digər bir səbəbi də, özünü həmin günə qədər ətrafında görüb, tanıdığı insanlarla müqayisə edərək, həyatdan, nemətlərdən və gözəlliklərdən onların aldığı zövqdən daha çox zövq almasını yetərli görə bilər. Hətta yaşadığı razılıq hissənin hamıdan çox olduğunu düşünərək bu xatırlatmaların ona aid olmadığını düşünə bilər.

Bu mövzudakı üçüncü variant isə, insanın bu sətirləri oxuduğu ana qədər, daha üstün və daha dərin zövqü nə özündə, nə də ətrafındakı insanlarda heç görməmiş və eşitməmiş olmasıdır. Bu vəziyyət də insanı yanılda bilər. Heç kəsin ona belə bir həqiqətdən bəhs etməmiş olması, həyatında belə bir nemət artımı ola biləcəyindən xəbərdar olmaması da, onu bu mövzuda belə bir qənaətə yönəltmiş ola bilər. Lakin əhəmiyyətli olan bu sətirləri oxuması ilə birlikdə, Allahın onu dünyada və axirətdə bu cür nemət itkisinə qarşı xəbərdar etməsi və bu məhrumiyyətdən qurtulma yollarını göstərməsidir. Həmin ana qədər bu mövzudan xəbərsiz olmuş ola bilər, lakin bu məlumatları əldə etdikdən sonra bunları nəzərə alıb düşünməklə və bu nöqsandan xilas olmaq üçün səmimi səy göstərməklə məsuliyyət daşıyacaqdır.

İnsanın bu mövzunu qiymətləndirərkən qəbul edəcəyi prinsip isə budur: Bəlkə həyatının hər anını bu ruh halında keçirməyə bilər, bəlkə hərdən bir nemətlərdən zövq ala bilər. Lakin bu insanı yanıltmamalıdır. Çünki əgər insan hərdən bir, həyatının bəzi hissələrində də olsa, həyatından, təkrarlanan vərdişlərindən, etdiyi hərəkətlərə görə sıxılır və bezirsə, narazı ruh halına

düşüb həyatın mənasızlaşdığını düşünərsə, bu vəziyyət deyilənləri düşünməsi və səmimiyyətlə qiymətləndirməsi üçün kifayət olmalıdır.

Unudulmamalıdır ki, dünyada itirilib mənimsənilən zövqlər, axirətdə də əbədiyyən davam edəcək zülmətin başlanğıcıdır. İnsan axirətdə yalnız əlindəki nemətlərdən lazımı qədər zövq ala bilməmək əzabını yaşamaqla kifayətlənməyəcək. Allah, imandan üz döndərmələrinə görə, bu insanları əbədiyyən çox böyük əzablar içində yaşada bilər. Əksi olduqda isə, həm dünya, həm də axirət həyatı əbədiyyən böyük nemətə çevrilər.

İnkarçıların bu vəziyyəti başa düşməsi, eyni zamanda iman edənlərin, dinsizliyin kabusunu görüb ibrət götürmələri baxımından da olduqca əhəmiyyətlidir. Bunu qavrayan insanlar, iman nəsib etdiyinə görə Allaha böyük minnətdarlıqla şükür edəcəklər.

Sonrakı səhifələrdə inkarçıların bəzilərinin gördüyü, bəzilərinin isə görmədən yaşamağa davam etdiyi, lakin əslində həyatını böyük əzaba döndərən nemət itkisindən, itirdikləri maddi-mənəvi zövqlərdən bəhs edərək, dinsizliyin insanlara dünya həyatında gətirdiyi itkiləri göstərəcəyik.

İtirilən maddi zövqlər

Yaşadıqları mühitdən zövq ala bilməmələri

Allahın Quranda əmr etdiyi əxlaqı yaşamayan insanlar, yaşadıqları mühitlər və mövcud vəziyyətlə əlaqədar olduqca sıxıntı verən üslubdan istifadə edirlər. Bir anlıq düşünmək belə, bu insanların necə ruh halında olduqlarını anlamaq üçün kifayət edəcək.

Sizcə bu insanlar ümumiyyətlə hər şeyin çox yolunda getdiyindən, sahib olduqları hər şeyə görə çox xoşbəxt olduqlarından, əllərindəki hər şeyin tam istədikləri kimi olduğundan bəhs edirlər? Hər gün gördükləri dəyişməz işlərindən, yaşadıqları monotonlaşmış, hətta hər anınadək əzbərlənmiş həyatından çox razı olduqlarını, bu monotonluqdan çox həyəcan duyduqlarını dilə gətirirlər?

Hər gün eyni evin, eyni otağında oyanıb, eyni yatağı toplayıb, eyni paltarları geyib, eyni koridorlarda yeriyib, eyni avtobusa minib, eyni prospektlərdən keçərək, eyni iş yerinin, eyni otağındakı, eyni kresloya oturub, axşama qədər burada eyni insanlarla, eyni sözləri təkrarlayaraq etdikləri qəlibləşmiş söhbətlərdən çox zövq aldıklarını deyirlər?

Yaxud hər gün eyni evin eyni divarlarını, eyni iş yerinin həmişəki klassik mühitini, vərdisiz etdikləri eyni dekorasiyanı, eyni mebelləri, eyni nizamı görməkdən, eyni küçələrdən keçib, eyni insan üzləri ilə qarşılaşmaqdan nə qədər sıxıldıqlarından və əhvalının korlanmasından bəhs edirlər? Bu dəyişməzliyin və monotonluğun həyatını necə mənasızlaşdırdığından gileyənərlər?

Əlbəttə ki, bu sualların cavabları çox aydındır. Cahil əxlaqı mənimsəmiş insanlar, həmişə yaşadıqları mühitin dəyişməzliyindən, onlara həyəcan verəcəyini sandıqları şeylərin getdikcə mənasızlaşıb gözəlliyini itirdiyindən, hər gün eyni monotonluğu yaşamaqdan çox bezdiyindən danışırlar. Bu bezginlik elə həddə çatmışdır ki, bu insanlar artıq ətrafındakı heç bir gözəlliyi görə bilməz, sahib olduqları və ya təmasda olduqları heç nədən zövq ala bilməzlər. Bu, yalnız yaşadıqları yerlərdən, əşyalarından, dekorasiyalarından, mənzərələrindən sıxıntı duymaları ilə məhdudlaşmaz. Yaşadıqları şəhərdən, hətta ölkədən qaçıb getməyi istəyəcək qədər ciddi ölçülərə çatar.

İman sahibləri üçünsə, bu vəziyyət qətiyyən yaşanmaz. Həyatı boyu eyni yerdə, eyni əşyalar içərisində, həmişə eyni işləri görərək yaşamaq məcburiyyətində qalsalar da yenə də bunların hər birinə görə həmişə xoşbəxt olurlar. Çünki möminə bu zövqü verən ətrafındakı maddi dəyərlər deyil, Allaha iman gətirməyin və əbədi cənnət həyatına qovuşmağı ümid etməyin gətirdiyi həyəcandır.

Burada bunu ifadə etmək lazımdır: Əlbəttə ki, bir insanın dəyişiklik istəməsi və ya yaşadığı həyatın dəyişməzliyini aradan qaldıracaq fərqlər axtarması yanlış hərəkət deyil. Əksinə bu, insan ruhunun zənginliyini göstərən gözəl xüsusiyyətdir. Lakin burada bəhs edilən cahil insanların yaşadıkları bezginlik və axtarış arzusu, bundan tam fərqlidir. Bu insanların yaşadıkları mühitlər ayrı-ayrılıqda ələ alınıb, bunlara nümunələr verildikdə bu fərq çox aydın şəkildə ortaya çıxacaqdır.

Şübhəsiz ki, bu mühitlərin başında, insanların həyatının böyük hissəsini keçirdikləri evləri gəlir. Bəzi insanlar çöldə olduqları vaxtlarda, bütün yol boyunca tezliklə evinə çatmağa can atar, rahat nəfəs alıb gözəl axşam keçirmə xəyalını qururlar. Həqiqətən də insan evində çox rahat, təhlükəsiz və sevinc içində olmalıdır. Çünki evində ən sevdiyi, ən güvəndiyi insanlarla birlikdə yaşayır, küçənin bütün qarışıqlığından, təhlükəli və nə baş verəcəyi bilinməyən mühitindən qorunur. Həmçinin bir çox insan evində ən rahat olacağı şəraiti yaratmış və evini xoşladığı şəkildə dekorasiya etmişdir. Lakin meydana gətirdikləri bütün bu müsbət şərtlərə və hər gün qurduqları xəyallara baxmayaraq, din əxlaqını yaşamayan insanlar demək olar ki, evdə olduqları hər anı sıxıntı içində keçirərlər.

Halbuki satın aldıkları və ya içinə yerləşdikləri ilk günlərdə evinin hər tərəfini özlərinə ayrı bir zövq verəcəyini güman ediblər. Lakin hər birini diqqətlə seçib aldıkları mebel və aksesuarlar, getdikcə öz mənalarını itirməyə başlayar. Bəzən bir neçə gün, bəzən bir neçə həftə, ən çoxu da bir neçə ay ərzində, evləri artıq dözə bilmədikləri, tezliklə çölə çıxıb başqa yerlərə getmək istədikləri, onlara sıxıntı və narahatlıqdan başqa bir şey verməyən mühitə çevrilər. Böyük və geniş də olsa, evləri, artıq onlara dar, sıxıntılı, qaranlıq və kiçik gələr, yalnız sıxıntı və bezginlik hissi verməyə başlayar. Onlar; “bu ev mənim əhvalımı korlayır”, “əşyalar üstümə gəlir”, “bezdim hər gün eyni şeyləri görməkdən” kimi sözlərlə bu sıxıntılarını tez-tez dilə gətirərlər. Artıq bu mövzudakı bütün zövqlərini mənimsəyər, ilk günlərdə böyük həyəcan duyaraq döşədikləri evləri üçün keçirdikləri həyəcan hissini itirərlər.

Yaranan bu vəziyyətin ən mühüm səbəblərindən biri isə, bu insanların həyatını demək olar ki, tamamilə “eyni” yaşamaları, həyatının hər anını, Quran əxlaqını yaşamayan cəmiyyətin dəyər mühakimələri əsasında əvvəlcədən müəyyənləşdirdikləri standart qəliblər əsasında keçirmələridir. Yatıb–oyanmaq saatlarından, gün ərzində görəcəkləri bütün işlərə, yeyəcəkləri yeməyin növündən televizorda seyr edəcəkləri verilişlərə qədər hər şey avtomatlaşmış, zövqdən savayı hər biri demək olar ki, məcburiyyətə çevrilmişdir.

Bu insanların yaşadıkları sıxıntıların digər bir səbəbi də, daha əvvəl ifadə etdiyimiz kimi, dünya həyatına qarşı bitib–tükənmək bilməyən hərislik içində olmalarıdır. Başqalarının sahib olduğu nemətləri öz əlindəkilərlə müqayisə etdikləri vaxt, böyük qısqanclıq və narahatlıq hissi yaşayarlar. Başqasında olan və özlərində olmayan hər nemət, hər gözəllik onlar üçün kədərlənmə səbəbi olar. Məsələn, evin lüks, dəniz mənzərəli, bağçalı, hovuzlu və ya iki mərtəbəli olmaması, dekorasiyasının dövrün dəbinə uyğun olub–olmaması onlarda daxili sıxıntı yarada bilər.

Yaşadıkları sıxıntı, hərislik duyduqları dəyərləri əldə etdiklərində də sona çatmaz. Belə olan halda da, sahib olduqlarını başqaları ilə paylaşmaq istəməzlər. Onlardan hər hansı bir şey istəyən dostları və ya qohumları olduqda, sahib olduqlarının azalacağını düşünməyin narahatlığını yaşayarlar. Bəzən də sahib olduqlarını itirmək qorxusuna bürünərlər. Ən gözəl mülklərə sahib olsalar da, bunları müəyyən yanğın hadisəsi, sel və ya başqa bir təbii fəlakətlə bir anda itirə biləcəklərini bilməyin narahatlığından xilas ola bilməzlər.

Həyatından bu qədər narazı olmaları, din əxlaqından uzaq həyat yaşamalarından qaynaqlanır. Allahın gücünü və dünya həyatındakı hər hadisəni sınınamaları üçün yaratdığını düşünmədiklərinə görə qəlbi həmişə əzab içindədir.

Halbuki möminlər heç vaxt belə bir sıxıntı yaşamazlar. Onlar hər an, hər yerdə Allah ilə birlikdə olduqlarını qavrayırlar. Dünya həyatının hər anının Allaha olan sədaqətini göstərə biləcəkləri imtahan mühiti olduğunu bilirlər. Buna görə də, qarşılaşdıqları hər hadisədən, Allahın onlar üçün yaratdığı istənilən şərait və vəziyyətdən razıdırlar. Bütün bunları Allahın yaratdığını bilmələri, onlara bütün bunlardan zövq ala biləcək təslimiyyətli və təvəkküllü ruh halı bəxş edir.

Məhz eyni ruh halı yaşadıkları mühitdə də özünü göstərir. Kiçik bir daxmada, bir köşk və ya sarayda da yaşasalar, hamısından razı qalar və Allaha

həmişə şükür edərlər. Çünki qaldıqları binanın arxitekturası, inşasında istifadə edilən materiallar, bu materialların növü, rəngi, forması, evin böyüklüyü–kiçikliyi, müasirliyi–sadəliyi və ya həmin evdə nə qədər müddət qaldıqları əhəmiyyətli deyil.

Əlbəttə ki, bütün bunlar insanlar üçün bir nemətdir, lakin möminlərin əhəmiyyət verdikləri, onları xoşbəxt və rahat edən dəyərlər bütün bunlardan uzaqdır. Möminlər üçün, Allahın razı qalacağı əxlaq göstərə bilmək hər şeydən əhəmiyyətlidir. Əlbəttə ki, onlar da yaşadıkları mühitin ən gözəl, ən müasir və ən estetik görünüşdə olmasını istəyərlər. Hətta ətrafındakı hər şeyə iman gözü ilə baxdıqları üçün, gözəlliyi və incəliyi görə bilmə qabiliyyəti bir çox insanla müqayisədə çox inkişaf etmişdir. Buna görə də, gözəllik, estetika, dəyişiklik və fərqlilik axtarışları olduqca çeşidli olar. Lakin eyni zamanda, nə qədər çatışmazlıqları olsa da, əllərindəki nemətlərin qiymətini bilər və bunlardan zövq almağı bacarırlar. Hərisliyə qapılmamağın qazandırdığı açıq görmə gücü ilə əllərindəkinin incəliyini və gözəlliyini görə bilərlər. Allah, bu əxlaqa qarşılıq möminlərə hər şeyin ən gözəlini və bunlardan da ən dərin zövqü ala bilmə qabiliyyətini verəcəyini vəd edərək, onlara olan rəhmətini və sevgisini göstərir. Rəbbimiz Quranda möminlər üçün belə buyurur:

Vaxtilə Rəbiniz: “Əgər şükür etsəniz, mütləq sizə (nemətimi) artıracağam. Əgər nankorluq etsəniz, (bilin ki,) həqiqətən, əzabım çox şiddətlidir!” – deyə bildirmişdi. (İbrahim surəsi, 7)

Bu, Allahın onları etdikləri əməllərin ən gözəli ilə mükafatlandırması və Öz lütfündən onlara daha çox verməsi üçündür. Allah dilədiyinə saysız-hesabsız ruzi verir. (Nur surəsi, 38)

Yaxşı işlər görənlər üçün ən gözəl mükafat (cənnət) və daha da artığı (Allahı görmək) vardır... (Yunis surəsi, 26)

İş həyatından zövq ala bilməmələri

Cahil cəmiyyətin yaşadığı sıxıntılı ruh halının digər bir əlamətini də, bu insanların iş həyatında görmək mümkündür. İş həyatı bu insanların yaşadıkları “sonsuz dövr”ün çox mühüm əlamətidir. Dünya həyatını mümkün qədər ən yaxşı şəkildə yaşaya bilməyi və dünya nemətlərindən maksimum dərəcədə faydalana bilməyi həyatının yeganə məqsədinə çevirmiş bu cür insanlar üçün, işləmək əslində böyük əziyyətdir. Çünki işləmək, yorulmaq və dolayısıyla müəyyən mənada “yaxşı yaşaya bilməmək” deməkdir. Lakin eyni zamanda həyatı daha yaxşı yaşaya bilmək üçün işləməyə və iş həyatının qazandıracağı maddi imkanları əldə etməyə də məcburdurlar. Lakin bu çox yorucu, çox zəhmət tələb edən və çox da vaxt aparan bir səydir. Onlar üçün ideal olan, az işləmək, vaxtının geri qalan hissəsini də dünya həyatını daha yaxşı yaşamağa ayıra bilməkdir. Lakin bu mümkün olmaz. Hətta şəraitdən razı qalmayıb daha da yaxşı şəraitə nail olmaq istədikləri zaman, iş templərini daha da artırmaq məcburiyyətində qalarlar. Həmçinin daha yaxşı yaşamaq üçün, daha çox işlədikcə, dünya həyatının nemətlərindən faydalanıb, bunlardan istifadə edə biləcək zaman və enerjiləri qalmaz.

Quran əxlaqını yaşamayan insanların iş həyatına ətraflı şəkildə nəzər saldıqda, işləməyin onlar üçün necə çətinliyə və sonsuz dövrə çevrildiyi açıq şəkildə ortaya çıxır. İş həyatı, insanların vaxtının böyük hissəsini alar. Ümumiyyətlə səhər 08⁰⁰–09⁰⁰ kimi başlayan iş saatında, iş yerində ola bilmək üçün, bu insanlar səhər çox erkən oyanıb yola çıxmalıdırlar. Bunun üçünsə, gecə erkən saatda yatmalıdırlar. Onsuz da, iş yerindəki iş saatının da demək olar ki, 18⁰⁰–da başa çatdığını və istifadə edilən nəqliyyat vasitələri və sıx nəqliyyata görə, evə saat 19⁰⁰–20⁰⁰ radələrində çatacağını düşünsək, bir gün ərzində özlərinə ayıra biləcəkləri vaxt ən çoxu dörd–beş saatı keçməyəcək.

Bu dörd–beş saata da, duş qəbul etmək, yemək yemək, ev təmizləmək, paltar və qab–qacaq yumaq, ütü ütüləmək kimi məcburi ehtiyaclar sığdırıldıqda isə, əldə yox deyiləcək qədər az vaxt qalar. Ən sürətli şəkildə hərəkət edildiyini fərz etsək belə bu zaman bir–iki saatı keçməz... Çox aydındır ki, dünya həyatını hərisliklə yaşamağı məqsəd etmiş insan üçün gündə bir–iki saat, olduqca məhdud vaxtdır. Həmçinin düşükləri bu vəziyyəti görmək də, bu insanları çox qəzəbləndirər və əhvalını korlayar. Necə ki, bu cür həyat tərzində dünyadan istədikləri kimi faydalana bilmələri praktiki cəhətdən qeyri–mümkün olur.

Bu vəziyyət din əxlaqını yaşamayan insanlar üçün başlı–başına narahatlıq səbəbidir. Həmçinin məcburiyyətlə yanaşı, iş həyatı öz daxilində də bir çox sıxıntı və çətinliklə doludur. Mövzunu ən başından ələ alsaq, bu

insanların iş həyatı ilə əlaqədar sıxıntıları hələ tələbəklik illərindən başlayır. Televiziya və ya qəzet xəbərlərində də tez-tez görülə biləcəyi kimi, yeni məzunlarla aparılmış müsahibələrdə bu insanların iş həyatında axtardıqlarını tapa bilməmə ümidsizliyi hələ bu illərdə özünü göstərir. Bu ümidsizliyə, həyatı boyu qarşılaşacaqları bütün hadisələri Allahın yaratdığını və bunların hər birində bir çox xeyir və hikmət olduğunu düşünməmələrindən qaynaqlanır. Allaha güvənib təvəkkül etmədikləri üçün, gələcəkdə nələrlə qarşılaşacaqlarını düşünmək, onlar üçün böyük gərginliyə çevrilər. “Görəsən iş tapa biləcəyəm mi?”, “çox pul qazana biləcəyəm mi?”, “işimdə istədiyim kimi yüksəlib karyera sahibi ola biləcəyəm mi?” kimi bir-biri ardınca gələn düşüncələr bu insanların narahat yaşamalarına səbəb olar.

İş üçün etdikləri müraciətlər, qapı-qapı dolanıb özlərini bu yerlərə qəbul etdirməyə çalışmaları və hərdən bir mənfi reaksiyalarla qarşılaşmaları, hadisələrin Allahın nəzarəti altında baş verdiyi həqiqətindən xəbərsiz olan bu insanlar üçün, olduqca yorucu və kədərlidir. Eləcə də, bütün bu yorucu işlər, çox vaxt istəmədikləri bir işə girmələri ilə sona çatır. Bütün tələbəklik illəri müddətində xəyalını qurduqları mühitlə qarşılaşa bilməmiş və istədikləri mövqedə, istədikləri tələblərə cavab verən bir işdə işləmək əvəzinə, məcbur olduqları üçün qəbul etdikləri bir işdə könülsüz şəkildə işləməyə başlayırlar. İstədikləri işi görməmələri də, iş həyatını onlar üçün əziyyətə çevirən mühüm səbəblərdən biridir.

Hər nə qədər yorğun və ya yuxusuz olsalar da, hər səhər erkəndən qalxıb bu (heç istəmədikləri, lakin pul qazanmaq üçün məcbur olduqları) işə getmək məcburiyyətində olmaları, onlar üçün ayrı bədbəxtlik səbəbidir. Hələ bir də bu işə çata bilmək üçün yağış, qar, palçıq demədən bir neçə nəqliyyat vasitəsindən istifadə etmələri və bunlar üçün növbədə gözləmək məcburiyyətində qalmaları, yayın istisində tərləyib, qışınsoyduğunda üşümələri də, ayrı sıxıntı yaradar. İş yerinə avtomobil və ya servis avtobusu ilə gedən insanlar üçün də vəziyyət yenə eynidir. Bu dəfə isə, saatlar boyu sıx nəqliyyatda ilişib qalmalarının, hər biri bir-birindən stressli olan digər avtomobil sürücüləri ilə hərdən bir mübahisə etmələrinin sıxıntısını yaşayırlar.

İş yerindəki mühit isə, bu insanlar üçün ayrı sıxıntı səbəbidir. Halbuki hər biri, yeni bir işə böyük ümidlərlə başlayır. Yeni insanlar və pul qazanmağın, yaxşı karyera sahibi olmaq yolunda ilk addımları atmağın verdiyi həyəcan və şövqü yaşayırlar. Lakin rahat, etibarlı və şən mühitə girmə xəyalları ilə başladıkları iş həyatı, qısa müddətdə böyük sıxıntıya çevrilər. Gözəl əxlaqın

tətbiq olunmadığı bütün mühitlərdə olduğu kimi, bu cür insanların çoxluq təşkil etdiyi iş mühitində də, həmişə çəkişmələrin, qısqanclığın və daha bir çox problemin yaşandığını görürlər.

Allahın əmr etdiyi gözəl əxlaqı yaşamayan insanlar, bu mühitdəki insanlarla çəkişəcək müxtəlif səbəblər taparlar. Daha yuxarı vəzifədə olan insanlarla qısqanclıqdan, daha aşağı vəzifədə olan insanlarla isə, onları kiçik hesab etmələrindən qaynaqlanan çəkişmələr yaşayarlar. Katiblər, məmurlar və müdirlər, aralarındakı rəqabətdən ötrü heç vaxt dost ola bilməzlər. Öz istədikləri vəzifəyə başqasının gətirilməsi, bu insanları böyük sıxıntıya salan məsələlərin başında gəlir. Həmişə öz haqlarının çeynədiyini, etdiklərinin qarşılığını layiq olduqları şəkildə ala bilmədiklərini düşünərlər. Buna görə də, iş yerindəki bütün insanlara (xüsusilə də müdir və ya rəhbər mövqeyində olanlara) qarşı böyük qəzəb bəsləyərlər. Həmçinin bütün bunların nəticəsində də, qısa müddətdə iş həyatından bezməyə başlayarlar. Peşələrindən, gördükləri işin növündən, olduqları vəzifədən, görülən işin monotonluğuna görə narahat olurlar. Həmişə eyni məkanda olub heç sevmədikləri halda eyni insanların üzünü görmək və sevmədikləri bu mühitdə olduqca ağır tempdə işləmək məcburiyyətində olmaq, bu insanları zamanla ciddi şəkildə əldən salar. Beləliklə də, iş yerləri artıq qətiyyənlə getmək istəmədikləri, onları həmişə yoran, stressə salan və heç bir xoşbəxtlik bəxş etməyən sıxıntı və bəlaya çevrilər.

Lakin unudulmamalıdır ki, bu vəziyyət tamamilə, bu insanların həyatını üzərinə qurduqları inancdakı səhvədən qaynaqlanır. Yoxsa, əlbəttə ki, yaşamağa davam etmələri üçün, onlara fayda verə biləcək bir işdə işləməlidirlər. Eləcə də, insanların, iş həyatının gətirdiyi bəzi məcburi çətinlikləri öyrənmək məcburiyyətində qalmaları da olduqca normaldır. Burada əsil əhəmiyyətli olan, iş həyatının və iş mühitinin gətirdiyi bütün bu çətinliklərin, cahil insanların yaşadıqları ruh halına sıxıntıya çevrilməsidir.

Həm özlərinin, həm də ətrafındakı insanların Quran əxlaqını yaşamamaları, həyatı və hadisələri bu gözlə qiymətləndirmələri, onlar üçün hər şeyi daha da çətinləşdirən, böyük sıxıntılara çevirən əsil səbəblərdir.

İş həyatında maddi cəhətdən çox yaxşı mövqedə olan, işini istədiyi kimi idarə edən, karyera və vəzifə sahibi ola bilmək üçün səy göstərməyən insanlar üçün də eyni vəziyyət hakimdir. Yüksək həyat şəraitinə sahib olsalar da, əllərindəki imkanlar bu insanların qəlbindəki boşluğu aradan qaldıra bilmir. Eyni sıxıntılı ruh halını onlar da yaşayırlar. Dünya həyatına hərisliklə bağlanmaları, mal-dövlətə və pula qarşı olan hərisliyi, ətrafında olub bitən hər

hadisəyə, qarşılarına çıxan hər insana mənfiyyət gözü ilə baxmaları, onların da narahat yaşamalarına səbəb olar.

Görüldüyü kimi bu sıxıntılar, insanların çətinliklərlə qarşılaşmalarından deyil, bütün bunları cahil insanların dünyagörüşü ilə, yəni Quranda əmr edilən gözəl əxlaqdan uzaq dəyərləndirmədən qaynaqlanır. Dolayısıyla yaşadıkları sıxıntı, israrla cahil insanların inancından imtina etməmələrinə görə Allahdan verilən qarşılıqlardan biridir. Onlara verilən nemətlərin Allahdan gəldiyini görməzlikdən gəlib Ona şükür etməyi unutmalarına qarşılıq, Allah onları bu cür sıxıntılı həyat yaşamağa məcbur edir. Dünya həriliyinə qapılmasalar, əllərindəki imkanların qiymətini bilib Allaha şükür etsələr həm nemətlərdən çox böyük zövq alar, həm də belə sıxıntıya düşməmiş olarlar. Allah bu insanların vəziyyətinə Quranda belə diqqət çəkir:

Ona görə də qazandıqlarının (günahlarının) cəzası olaraq az gülsünlər, çox ağlasınlar! (Tövbə surəsi, 82)

Kim Zikrimdən (Qurandan) üz çevirərsə, şübhəsiz, onu məşəqqətli bir həyat gözləyir və qiyamət günü onu kor olaraq həşr edəcəyik. (Taha surəsi, 124)

İnsan Allahın rızasını qazanacağını düşünərək görəcəyi bir işə görə sıxıntı və bezginlik yaşamaz. Bunun əksinə dünyəvi məqsədlər güdülərək görülən bir işdən alınacaq zövq isə, olduqca məhdud və qısa müddətli olar. Əldə olunan mənfiyyət bitdikdə, işə qarşı duyulan həyəcan da bitər və artıq həmin işə yalnız əziyyət gözü ilə baxırlar. Allahın rızasını qazanmaq üçün görülən bir işdə isə, vəziyyət çox fərqli olar. Səmimi niyyətlə görülən işin qarşılığında Allahın sevgisini və yaxınlığını qazanmaq ümidinin verdiyi zövq yaşanılır. Allahın Quranda: **“Onların nə əti, nə də qanı Allaha çatmaz. Ona yalnız sizin təqvanız çatır. Sizi doğru yola yönəltdiyinə görə Onu uca tutasınız deyə, bu heyvanları sizə beləcə ram etdi. Sən isə yaxşılıq edənləri müjdələ!”** (Həcc surəsi, 37) ayəsi ilə diqqət çəkdiyi kimi, möminlər gördükləri işin mahiyyətinə görə deyil, bu işi görərəkən niyyətlərinə görə qarşılıq ala bilirlər. Buna görə də, gördükləri iş nə olursa olsun, bununla Allahın rızasını qazana biləcəklərini ümid edərlərsə, həyatının sonuna qədər eyni işi görsələr də, bundan ötrü bezginliyə qapılmaz və aldıkları zövqü itirməzlər.

Həmçinin günlərlə, aylarla və ya da illərlə eyni işi görsələr də, heç vaxt bununla kifayətlənməzlər. Allahın rızasını qazanmaq sevgisi və şövqü sayəsində həmişə düşüncə üföqündə gözəl və yeni şeylər yaradarlar. Allah qorxularından qaynaqlanan gözəl əxlaqa görə ətrafındakı insanlarla da olduqca yaxşı əlaqələr və gözəl dostluqlar qurarlar. Məqam, mövqe və ya pul qazanmaq kimi dünyəvi hərisliyə qapılmadıqları üçün, qısqanclıq, çəkişmə kimi çirkin davranışlar göstərməzlər. Çəkdikləri zəhmətin qarşılığı dünya həyatında nə olsa da, buna görə sıxıntıya düşməz, Allahın rızasını və cənnətinə qovuşmağa ümid etməyin bəxş etdiyi hüzur və xoşbəxtliyi yaşayarlar.

Əyləncə yerlərində zövq ala bilməmələri

Dünyaya hərisliklə bağlanan bəzi insanlar, çox qısa yaşayıb və hər an ölümlə qarşılaşa biləcəklərini düşünərək, əllərindəki zamanı ən gözəl şəkildə keçirmək istəyərlər. İnsanların dünya həyatını imkanlarının əl verdiyi ən yaxşı şəkildə yaşamaq istəmələri səhv bir şey deyil. Çünki Allahın dünya həyatını müxtəlif gözəlliklərlə bəzəmiş olmasının bir hikməti də, bütün bunlardan istifadə edib Ona şükür etməyimizdir.

Cahil insanların bu arzularını həyata keçirərkən etdikləri səhv, dünya həyatının gözəlliklərini **“cahil üsullar”**la əldə edə biləcəklərini sanmalarıdır. Bu insanlar, öz ağılları ilə tapdıqları və ya cəmiyyətin əksəriyyətindən gördükləri üsulları tətbiq etdikləri təqdirdə, dünya həyatının zövqlərindən ən yaxşı şəkildə faydalana biləcəklərini düşünərlər. Məhz bu məqsədlə də etdikləri üsullardan biri də **“əylənmək”**dir. Lakin əyləncənin növünü və şəklini də yenə öz ağılları ilə, öz həyat təzləri və öz əxlaq anlayışları çərçivəsində təyin etdikləri üçün, bundan da lazımı qədər zövq ala bilmirlər. Çünki Allah, Quran ayəsində: **“...Bilin ki, qəlblər ancaq Allahı zikr etməklə rahatlıq tapır”** (Rad surəsi, 28) deyə buyuraraq, insanın ancaq qəlbən Allaha bağlandığı təqdirdə həqiqi mənada sevinə biləcəyinə diqqət çəkir.

Bundan savayı insan hər nə etsə də, dünyanın ən rəngarəng, ən keyfiyyətli, ən çeşidli əyləncə növlərini tapsa da, bunların heç biri ona həqiqi mənada daimi zövq verə bilməz.

Cahil insanların əyləncə axtarışlarını ətraflı şəkildə araşdırsaq, bu axtarışlarının necə məyus formada nəticələndiyini daha yaxşı görə bilərik.

Əvvəlcə bunu ifadə etmək lazımdır ki, din əxlaqını yaşamayan insanların əyləncə anlayışları olduqca məhduddur. Həyatını cahil cəmiyyətin normaları əsasında, bu insanlar arasında yaxşı yer tutub, onların gözündə etibar qazana bilmək formasında qurduqları üçün, əyləncə mövzusunda da öz zövqlərindən çox, cəmiyyətin qəliblərinə uymağa çalışırlar.

Bu düşüncələrə sahib bir çox insan bəlkə onlara qalsa evdə oturub sevdikləri bir televiziya proqramını izləməkdən, gözəl yemək yeməkdən, mənzərə seyr etməkdən və ya söhbət etməkdən olduqca zövq alacaq və vaxtını bu şəkildə dəyərləndirməyi seçəcəklər. Lakin hər nə qədər özlərini məmnun etsə də, bunlarla öyünə və etibar qazana bilməyəcəklərini düşünərlər. Buna görə də, cəmiyyətin əksəriyyəti son vaxtlarda nə edirsə eynisini etməyi, hər kəs əylənmək üçün hansı yerlərə gedirsə o yerlərə getməyi, nə cür əylənirsə o cür əylənməyi seçərlər.

Bu dünyagörüşünə görə cahil cəmiyyətdə insanların əyləncə anlayışları yalnız müəyyən bir neçə mövzu ilə məhdudlaşar. Bunlar da ümumiyyətlə bir neçə dostun bir yerə toplanıb yeməyə çıxması, teatr, kinoteatr kimi yerlərə getmələri, məktəb və ya iş yoldaşları arasında keçirilən ictimai fəaliyyətlərə qoşulmaları, kafe və ya çay bağçaları kimi yerlərə gedib söhbət etmələri və ya bar, disko kimi məkanlarda musiqi dinləyib rəqs etmələrindən ibarətdir. Əlbəttə ki, bu sayılanlardan bəziləri insanların həqiqətən də zövq ala biləcəkləri, əylənib sevinə biləcəkləri gözəl fəaliyyətlərdir, ancaq bütün bunlardan həqiqi mənada zövq alınma bilməsi üçün, bu insanların Allahdan qorxan, imanlı və gözəl əxlaqlı insanlar olmaları vacibdir. Bunun əksi olduqda, əllərindəki bu gözəl imkanların hər biri onlara sınıtı verəcək, cahil əxlaqın sınıtı çəkdiyi mühitə çevriləcək. Necə ki, din əxlaqından uzaq yaşayan insanların bir yerə toplandıqları bu məkanlara daha ətraflı nəzər saldıqda bu həqiqət çox açıq şəkildə ortaya çıxır.

Əvvəlcə, yuxarıdakı sətirlərdə toxunulduğu kimi, cahil insanlar əsasən öz istəklərindənsə, cəmiyyətin tələblərinə görə hərəkət edərlər. Buna görə də, necə əylənəcəklərinə, hansı kinofilmi seyr edəcəklərinə, hansı restorana, çay bağçasına və ya hansı gecə klublarına gedəcəklərinə cəmiyyətin müəyyənləşdirdiyi standartlara görə qərar verərlər. Çünki cəmiyyətin əksəriyyəti tərəfindən qəbul edilən şeyləri etməyin onlara insanlar arasında yer, əhəmiyyət və etibar qazandıracağını düşünərlər. Məsələn, tanınmış və hər kəsin getdiyi yerlərdə görünmək cahil insanlar üçün mühüm etibar qazanma məsələsidir. Narahat olub sıxılısalar da, yenə də bu məkanlarda olaraq istər iş,

istərsə də dostlarına, həmin günlərdə ən tanınmış yerlərdə gəzib əyləndiklərini deyərək öyünə bilməyi qarşılarına məqsəd qoyarlar.

Bu əyləncə məkanlarına nəzər saldıqda isə, əslində bu məkanların insan ruhuna zövq verə biləcək xüsusiyyətlərdən çox, insanı yorub sıxıntıya salacaq xüsusiyyətlərə sahib olduğu görülür. Əsasən bir çoxundakı mühit mümkün qədər izdihamlı və havasızdır. Güclü siqaret tüstüsünün hakim olduğu, insanların, səs-küyün dərəcəsiindən bir-birlərinin sözlərini eşidə bilmədikləri mürəkkəb məkan var. Çalınan musiqilər və ya təqdim edilən yeməklər nə qədər gözəl olsa da, izdihamın və səs-küyün dərəcəsiindən, bu gözəllikdən faydalanıb zövq alına biləcək vəziyyət yaranmaz. Lakin belə şey də var ki, bu mühit çox ürəkaçan, aydınlıq, təmiz və keyfiyyətli də olsa nəticə yenə eyni olacaq. Yaşadıqları ortaq cahil əxlaqda görə bu mühitdə də rahat ola bilməyəcəklər.

Hər kəsin bir-birinin qarşısında öyünə bilmək, etibar qazana bilmək, ön plana çıxma bilmək üçün gəldiyi, həsəd və rəqabət dolu mühitdə insanların həqiqi mənada əylənə bilməsi, əlbəttə ki, qeyri-mümkündür. İnsanlar ancaq təbii, səmimi, dostyana və güvənli mühitdə istədiyi kimi əylənmək imkanı tapa bilirlər. Əks halda isə, həmişə bir-birlərinə qüsurları axtarmaq gözü ilə baxdıqları, bir-birlərinin nöqsanlarına lağ edib alçatdıqları cahil mühitlər meydana gətirərək bir-birlərini narahat edirlər. Həsəd və rəqabət hərslisiyi ilə, bir yerə toplanmış insanların nə yemək yeməkdən, nə söhbət etməkdən, nə musiqi dinləməkdən, nə də rəqs etməkdən zövq ala bilməyəcəkləri, əksinə həm mənəvi, həm də fiziki cəhətdən ciddi şəkildə yorulacaqları, bu insanların özlərinin də rədd edə bilməyəcəyi qədər açıq həqiqətdir.

Bütün bunlarla yanaşı, cahil əxlaqı yaşayan insanların bir yerə toplandıqları bu cür məkanların mühüm xüsusiyyəti də, hər cür təhlükəyə açıq olmasıdır. Bu insanlar əylənmə məqsədi ilə getdikləri yerlərin nə qədər seçilən və keyfiyyətli olmasına diqqət göstərsələr də, bu məkanlarda istər-istəməz cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrindən gəlib müxtəlif xarakterlərə sahib insanlarla bir yerdə olmaq məcburiyyətində qalarlar. Bu insanlar arasında müxtəlif çirkin hərəkətlər edən insanlarla yanaşı, qaranlıq keçmişə və ya cinayətə meyilli xarakterə sahib, alkoqol və ya narkotika aludəsi olan insanlar da ola bilər. Şübhəsiz ki, bu da, qarşılarına əylənmə məqsədi qoyan insanlar üçün olduqca narahat edici vəziyyət yaradar. Dolayısıyla heç tanımadıqları, keçmişləri, həyat tərzləri, əxlaq anlayışları və ya şəxsiyyətləri barədə heç nə bilmədikləri

insanlarla eyni mühitdə olarkən, həmin bu insanların həqiqi mənada rahat və şən olmaları qeyri-mümkündür.

Cahil əxlaqın hakim olduğu bir məkanda, insanların özlərini zəmanət altında hiss etmələri qətiyyən mümkün deyil. Çünki Allah qorxusu olmayan, axirətdə Allaha haqq-hesab verəcəyini düşünməyən insanların nə düşünəcəkləri, necə davranacaqları və necə reaksiya verəcəkləri, onların fikir və prinsiplərindən asılıdır. Öz prinsiplərindən başqa heç bir prinsipləri yoxdur. Bu da, hər kəsin, öz mənfəətləri ilə, heç bir sərhəd tanımadan, istədiyi kimi davranacağını göstərir ki, bu da, olduqca təhlükəli, etibarsız mühitlərin yaranmasına səbəb olar. Buna görə də, Allah inancı olmayan insanların bir yerə toplandığı məkanların, oradakı insanlara rahatlıq və güvən verməsindən söhbət gedə bilməz. Narahatlığın olduğu və insanların özlərini zəmanət altında hiss etmədikləri bir yerdə isə, əylənə bilməyin qətiyyən mümkün olmayacağı çox aydındır.

Necə ki, bu insanların özləri də həqiqi mənada sevinə bilmədiklərindən və istədikləri kimi əylənə bilmədiklərindən xəbərdardırlar. Lakin problemin əslində ruhlarındakı boşluqdan, iman gətirməmələrindən qaynaqlandığını anlamaq istəməzlər. Bunun əvəzinə çıxış yolunu, özlərinə başqa əyləncə növləri tapmaqda axtarırlar. Lakin bu da qətiyyən nəticə verməz. Cahil əxlaqın və cahillərin əyləncə anlayışının hakim olduğu hər yer, hər mühit ruhlarında eyni sıxıntıyı yaradar. Gərginlik və bezginlik onları getdikləri hər yerdə izləyər. Kənardan baxdıqda əylənirmiş kimi görünsələr də, əslində bütün bu deyilənlərdən də aydın olduğu kimi, mənəvi cəhətdən rahatlıq, sükunət və hüzuru qətiyyən tapa bilməzlər.

Allah Quran ayələrində bu insanların vəziyyətinə diqqət çəkir və həyat tərzlərinin kənardan baxan insanları aldatmamalı olduğunu xatırladır:

**İnkarçılardan başqası Allahın ayələri haqqında mübahisə etməz.
Onların şəhərlərdə (arxayınılıqla) gəzib dolaşmaları səni aldatmasın.
(Mömin surəsi, 4)**

**İnkarçıların (bolluq içində) ölkə-ölkə gəzib dolaşmaları səni əsla
aldatmasın! (Onların bu əyləncələri) azacıq bir mənfəətdən
ibarətdir. Sonra onların sığınacaqları yer cəhənnəmdir. (Ora) necə
də pis yataqdır! (Ali İmran surəsi, 196-197)**

Bu vəziyyət, inkarcılara Allahdan gələn bəladır. Əylənə bilmək üçün, lazım gələn hər cür imkana sahib olsalar da, Allah bunlardan zövq almaqdan məhrum edərək, onlara qafil həyat tərzini yaşamalarının ziyanla nəticələnəcəyini göstərir.

Eyni məkanlarda Quran əxlaqını yaşayan insanlar olduqda isə, qətiyyənlə belə narahatlığın olmasından söhbət gedə bilməz. Çünki bu insanlar bir-birlərinin Allahdan qorxduqlarını və Quran əxlaqına uyğun davranışın rahatlığını yaşayırlar.

İstirahət məkanlarından zövq ala bilməmələri

Cahil cəmiyyətdəki insanlar, öz sözləri ilə; sıxıntılardan xilas olub başlarını dincəltməyin və ilin yorğunluğundan xilas olub gözəl vaxt keçirə bilməyin ən yaxşı yolunun “istirahətə çıxmaq” olduğuna inanırlar. Bu məqsədlə də cəmiyyətin demək olar ki, hər təbəqəsindən olan insanlar maddi imkanlarına görə özlərinə istirahət məkanı yaratmağa çalışırlar. Bəziləri evlərində oturub dincələrək, bəziləri də bu müddəti fərqli bir məkana gedərək qiymətləndirməyə çalışır. Fərqli seçimləri olsa da, hər birinin ortaq məqsədi, il ərzində yerinə yetirmək məcburiyyətində olduqları işlərinə müəyyən müddət üçün fasilə verib, bu vaxtı əylənib, sevinə biləcəkləri müxtəlif fəaliyyətlərə ayıra bilməkdir.

Bu məqsədlə də, bütün il boyu işləyərək pul toplayar, istirahət edəcəkləri günlərin xəyalını quraraq yaşayırlar. Hər incəliyi böyük diqqətlə əvvəlcədən planlayırlar. Geyəcəkləri paltarları diqqətlə seçib götürər, qalacaqları yerlərin ən rahat olacaqları şəraitə sahib olmasına böyük diqqət göstərirlər. Hətta mühiti mümkün qədər gözəlləşdirə bilmək üçün, özləri ilə ən yaxşı dostlarının da gələ bilməsi üçün müxtəlif planlar qururlar. Lakin sizin də ətrafınızda tez-tez şahidi olduğunuz kimi, göstərilən bütün bu diqqətə, qurulan mükəmməl planlara və əldəki imkanlara baxmayaraq, bu istirahətlər ümumiyyətlə gözlənilmədiyi kimi nəticələnməz. Bu insanlar ümumiyyətlə xəyallarında canlandırdıqlarının əksinə bu istirahət məkanından istər maddi, istərsə də mənəvi cəhətdən yorulmuş halda qayıdirlar.

Qarşılaşılacaq bu vəziyyətin bir neçə müəyyən səbəbi var: Əvvəla daha əvvəl də ifadə etdiyimiz kimi, dünya həyatı, sahib olduğu bənzərsiz gözəlliklərlə yanaşı bir çox çatışmazlıqla birlikdə yaradılmışdır. Necə ki, Allah həm çatışmazlıq kimi görünən bəzi hadisələr, həm də nəfsin xoşlayacağı bəzi mühitlər yaradaraq insanları sınaq edir. Quranın bir ayəsində Allah bu həqiqətə: **“...Biz sizi sınaq etmək üçün şər və xeyirlə imtahana çəkirik. Siz ancaq Bizə qaytarılacaqsınız!”** (Ənbiya surəsi, 35) hökmü ilə diqqət çəkir. Məhz Allahın bu hikmətli yaratmasına görə, insanlar həyatı boyu xoşladıkları və ya xoşlamadıkları bir çox hadisə ilə qarşılaşırlar. Əgər bu hadisələr qarşısında gözəl əxlaq göstərsələr, Allah, mənfi hal, sıxıntı və ya çətinlik kimi görünən hadisələri onlar üçün gözəlliklərə çevirər, xeyirlərə vəsilə edər. Dolayısıyla bu düşüncə ilə hərəkət edən insan, həyatın hər anından razı qalar, gözəllikləri görüb bunlarla xoşbəxt olmağı bacarar. Allahın insanları sınaq etmək üçün yaratdığı bu hadisələri cahil əxlaqla qarşılayan insanlar isə, nəinki mənfi kimi görünən hadisələrdə bir çox xeyir görüb bunlarla xoşbəxt ola bilmək, bunlar qarşısında göstərdikləri əxlaqa görə əllərindəki gözəlliklərdən də zövq ala bilməzlər.

Allah qorxusunun qazandırdığı gözəl əxlaqın yaşanmadığı bir mühitdə, insanların nə bir-birlərindən, nə də onlara təqdim edilən gözəlliklərdən zövq almaları qeyri-mümkündür. Çünki təvəkkül, hadisələrə xeyir gözü ilə baxmaq, çatışmazlıq kimi görünən halları, kamil və tolerant şəkildə qarşılamaq, problemləri qəzəblənmədən həll edə bilmək kimi xüsusiyyətlər olmadıqda, bunların yerini insanları böyük sıxıntıya salan cahil davranışlar alır. Məhz bütün səylərinə baxmayaraq, bəzi insanların həyatının hər mərhələsində olduğu kimi, istirahət məkanlarından da gözlədikləri zövqü ala bilməmələrinin səbəbi budur. Bu mühitlərdə rastlaşa biləcək nöqsanlara qısaca bir neçə misal versək, bu insanların özlərinin səhv əxlaqına görə bədbəxt olduqları daha yaxşı başa düşüləcək.

İstirahət məkanlarında ən tez-tez qarşılaşılacaq hadisələrdən biri, istirahət üçün gedilən məkanın gözləniləndən fərqli çıxmasıdır. Qalacaqları yerin gözlədikləri tələblərə cavab vermədiyini görmələri, bu insanların hələ ən başından narahat olmalarına kifayət edər. Ayrıca buraya gələ bilmək üçün, pis səfər keçiriblərsə, belə vəziyyət qarşısında çox səbirsiz rəftar nümayiş etdirərlər. Bir tərəfdən istəmədikləri mühitlə qarşılaşmalarının verdiyi narahatlıq, digər tərəfdən isə, məhdud istirahət imkanlarını istəmədikləri məkanda keçirməli olduqlarının verdiyi narazılıq hissi, əhvallarının korlanmasına səbəb olar. Buna bir də; “bir işin rast getmədiyi təqdirdə, həmişə

rast getməyəcəyi” şəklindəki batil inancları əlavə olunduqda çox narahat olurlar.

Bəzən də qarşılaşdıqları bütün şərtlər tam istədikləri kimi olar. Lakin yenə də istirahət müddətində qarşılaşdıqları tək bir gözlənilməz hadisə belə bütün rahatlığın qaçmasına səbəb ola bilər. Məsələn, günəş şüası qəbul etmək məqsədi ilə getdikləri istirahət məkanında bir anda hava şəraitinin korlanıb yağış yağmağa başlaması, qısa müddətli də olsa işıq və suların tez-tez kəsilməsi, hovuzda çox insan olması və ya restoranda özləri üçün ən yaxşı yerlərin tutulmuş olması bu insanlar üçün həmişə narazılıq səbəbidir.

Halbuki Allah inancına sahib bir insanın bu şərtlər altında eyni mühitdən alacağı zövq tamamilə fərqli olar. Çünki iman gözü ilə qiymətləndirdikdə çatışmazlıq kimi görünən hadisələrin hər biri, insanlara zövq verən nemətlərə çevrilir. Mömin, istənilən mənfi hal ilə qarşılaşsa belə, ona verilən imkanlara görə Allaha şükür edəcək çox incəlik görə biləcək və bunlarla xoşbəxt olmağı bacaracaq anlayışa sahibdir. Məsələn, bəlkə hava günəşli deyil yağışlı olar, lakin yağışlı havada vaxt keçirməyin də ayrı gözəllikləri var. Yaxud hovuz çirkli və ya izdihamlı ola bilər, lakin eyni zamanda açıq havada idman etmək, yerimək və ya alış-veriş etmək də mümkündür.

Restorandakı masanın yeri ən yaxşısı olmaz bəlkə də, lakin insanın yanında bu yeməyi yeyərkən söhbət edə biləcəyi dostları olar. Sağlamdır, gözəl istirahət məkanındadır, dolayısıyla sevinə biləcəyi bir çox nemət vardır. Həmçinin işıq və ya suların kəsilməsi bəlkə çətinlik yarada biləcək problemlərdir, lakin bu müddəti narahat keçirməsi bu problemin həlli üçün heç bir fayda verməz. Belə olan halda, narahatlıq ancaq insanın özünə zərər verəcək. Belə vəziyyətdə ediləcək şey, hadisələrə kamil formada yaxınlaşaraq hər şeyə müsbət baxmaqdır.

Həmçinin bu da bir həqiqətdir ki, cahil insanların istirahət məkanlarından zövq ala bilməmələrinin səbəbləri yalnız texniki ləngimələrlə əlaqəli deyil. Bu insanlar hər şeyin tam mükəmməl olduğu mühitlərdə belə, narazı ola bilirlər. Hər şeyin mükəmməl nizamladığı, heç bir incəliyin nəzərdən qaçmadığı, heç bir ehtiyacın görməzlikdən gəlinmədiyi, olduqca rahat bir mühitdə belə bədbəxt ola bilirlər. Çünki (daha əvvəl də ifadə etdiyimiz kimi) mənəvi boşluqları, daxili narahatlığı və göstərdikləri cahil əxlaqa görə hər şey mükəmməl olsa da, onlar əllərindəki bu nemətlərdən lazımı qədər zövq ala bilməzlər. Olduqları məkandakı gözəlliklər üçün şükür etməyi, qarşılaşdıqları hər hadisəyə xeyir gözü ilə baxmağı bacarmadıqları, insanların

səhvləri qarşısında tolerant və bağışlayıcı ola bilmədikləri, yeri gəldikdə fədakarlıq edə bilmədikləri, təvazökar davrana bilmədikləri müddətcə, istənilən gözəl nemətlərə sahib olsalar da bunlardan zövq ala bilməzlər. Bütün bu gözəl əxlaq xüsusiyyətlərini və bunları ömür boyu davam etdirməyi təmin edən Allah qorxusunu qəlbinə yerləşdirmədikləri müddətcə, Allah bu insanları dünya həyatının zövqlərindən məhrum edər.

Sahib olduqlarından sızılmaq

Allah Quranın: **“Sən onları bir müddət öz cəhaləti içində burax! Yoxsa günahkarlar elə hesab edirlər ki, onlara var–dövlət və övlad verməklə onlara yaxşılıq etməyə tələsirik? Xeyr, onlar bu işin fərqinə varmırlar?”** (Muminun surəsi, 54–56) ayələri ilə cahil cəmiyyət insanları barəsində çox mühüm bir məlumat verir. Belə ki, sahib olduqları nemətlər bu insanların xeyirləri üçün deyil.

Din əxlaqından uzaq yaşayan bəzi insanlar, dünya həyatını saysız nemət içində keçirə bilərlər. Bir insanın dünya həyatında istəyə biləcəyi demək olar ki, hər şeyə; zənginliyə, gözəlliyə, şan–şöhrətə, etibara və ağıla gələ biləcək böyük–kiçik hər cür imkana sahib ola bilərlər. Lakin Rəbbimizin ayəsində bildirdiyi kimi, bunlar onlara heç bir xeyir verməz, onlar üçün həqiqi mənada nemətə çevrilməz. Allah bütün bunları onların dünyada və axirətdə dadacaqları əzabın dərəcəsinin daha da artması üçün verir. Allah onlara görünüşdə nemət verir, lakin bunlardan zövq alacaq ruh halını yaşamalarına imkan vermir. Dolayısıyla bu insanlar dünya həyatının bütün gözəl nemətlərini əldə etsələr də, müəyyən mənada “nemətlər içində məhrumiyyət” yaşayarlar. Bir insanın istəyə biləcəyi hər şeyə sahib olması, ancaq bunlardan həqiqi mənada zövq ala bilməməsi isə, böyük əzabdır.

Lakin bu da unudulmamalıdır ki, bu insanlar yaşadıkları vəziyyətin əsil səbəbini vicdani cəhətdən çox yaxşı bilir, qəlbində yaşadıkları boşluğun və narahat ruh halının vicdanlarına uyğun həyat tərzini yaşamamaqdan qaynaqlandığını da anlayırlar. Lakin bunu inkar edir və israrla anlamazlıqdan gəlirlər. Çıxış yolunu imanda, Allaha sığınmaqda axtarmaq əvəzinə, yenə cahil üsullara əl atmaqda axtarırlar. Vərdişlərini, həyat tərzini, sosial həyatını, dostlarını, getdikləri, gəzdikləri yerləri dəyişdirdiklərində hər şeyin yoluna

girəcəyini, həyatındakı boşluqdan, qəlbindəki sıxıntıdan xilas ola biləcəklərini güman edərlər.

Siz də çox vaxt ətrafınızdakı bəzi insanların tez-tez; “yeni həyata başlamaq istəyirəm”, “hər şeyə yenidən başlayacağam”, “keçmişimi silib atdım, həyatımda yeni bir səhifə açdım” kimi sözlər işlətdiklərini eşitmişiniz. Həqiqətən də bəzi insanlar hərdənbir həyatındakı hər şeyi, bütün detalları yenidən ələ alar, hər şeyi daha gözəl və daha mükəmməl olanı ilə dəyişdirməyə çalışırlar. Lakin yenə də axtarıqları mənanı, həsrətini çəkdiqləri rahatlığı, zövqü və xoşbəxtliyi tapa bilməzlər. Məsələn, gündəlik həyatındakı vərdişlərini tamamilə dəyişdirərlər. Günlərini evdə, ailələri ilə, uşaqları ilə, ev işləri ilə məşğul olmaqla keçirdikləri halda, həyatındakı monotonluğun bu həyat tərzindən qaynaqlandığını zənn edərək özlərinə yeni məşğuliyyətlər tapmağa çalışırlar. Həyatına yeni məna gətirəcəyini və onlara müxtəlif şəxsiyyət qazandıracağını düşünərək iş həyatına atılmağa qərar verərlər. Lakin qısa müddətdə eyni bəsitliyin iş həyatında da olduğunu görərlər.

Yenə də bu həqiqəti görməzlikdən gəlib axtarışa davam edərlər. Məsələn, incəsənət fəaliyyətinə üz tuturlar; müəyyən şeylər yaratmaqdan, şəxsiyyətini əks etdirən əsərlər meydana gətirməkdən çox zövq alacaqlarını zənn edərlər. Lakin qısa müddət sonra gözlədikləri zövqü vermədiyini anlaşırlar. Beləliklə də, özləri ilə fəxr edə biləcəkləri, ətrafındakı insanlar arasında öyünə biləcəkləri, cəmiyyətdə özlərinə yaxşı yer qazana biləcəkləri hər şeyi sınayırlar. Müxtəlif yığıncaqlarda iştirak edər, xeyriyyə təşkilatlarında boyunlarına vəzifələr götürər, sərgilərə, teatrlara, konsertlərə gedər, alış-verişə çıxar, müxtəlif idman sahələrini sınayar, dost yığıncaqlarına qatılırlar. Lakin qısa müddətdə bunlardan da sıxılar, qətiyyənlər axtarıqları zövqü tapa bilmədiklərini görərlər. Ortada dəyişən heç nə olmaz, çünki ruhlarında dəyişiklik etməyiblər. Cahil cəmiyyətin fərdləri ancaq sahib olduqları pis əxlaqdan uzaqlaşmış, Allahın əmr etdiyi gözəl əxlaqı yaşamağa başlayarlarsa, rahat və xoşbəxt ola bilərlər.

Bəziləri də xoşbəxtliyi pulla əldə edə biləcəklərini zənn edərək, diqqəti tamamilə bu yönə verərlər. Pulla əldə edə biləcəkləri hər şeyin ən gözəlini, ən yenisi, ən son modelini, ən komfortlu və ən dəbdəbəlisini alırlar. Lakin daha əvvəl də ifadə etdiyimiz kimi, istədikləri hər şeyi əldə etmələri bu insanları xoşbəxt edə bilməz. Bunun başlıca səbəblərindən biri, cahil əxlaqı yaşayan insanların həmişə əllərindəkindən daha artığını istəmə arzularıdır. Daha çox pul, daha gözəl avtomobillər, daha gözəl evlər, daha yüksək vəzifə və daha

artıq rahatlıq arzusu, onları əsla qane etməz. Xoşbəxtliyi bunlarda axtardıqları halda, bunların heç birinin ruhlarına zövq verməməsini isə, əllərindəki imkanların yetərsiz olması ilə əlaqələndirər və daha da artığını əldə etmə hərisliyinə düşərlər. Məsələn, bəzi insanlar böyük avtomobil hərisliyinə qapılıblar. Avtomobilin markası, son model olması, yaxşı texniki təchizata, keyfiyyətli musiqi sisteminə sahib olması bu insanlar üçün olduqca mühüm incəliklərdir. Avtomobillərinə böyük düşkünlük göstərər və onlara ən kiçik bir zərər gəlməsini istəməzlər. Lakin çox gözəl bir avtomobil aldıkları zaman, yaşadıkları xoşbəxtlik də qısa davam edər. Qısa müddət sonra aldıkları avtomobilin yeni modeli çıxar və əllərindəki, köhnə modelə çevrilər. Daha böyük sürətə, daha artıq aksesuara sahib və ya daha texnoloji xüsusiyyətlərə sahib bir avtomobilin mövcudluğunu bilmək də onları kədərləndirər. Bir anda sahib olduqları bu nemətdən aldıkları bütün zövqü itirərlər.

Eynilə paltar mövzusu da cahil insanlar üçün başlı-başına problemdir. Modanı ən yaxşı şəkildə izləmək istəyərlər. Maddi imkanı yaxşı olanlar qədər, bu mövzuda məhdud büdcəyə sahib olan insanlar da digər insanlarla yarış içindədirlər. Lakin çox bəyənərək, çox yaraşdığını düşünərək aldıkları paltar, dəbdən düşməsi ilə birlikdə bir anda onlar üçün bütün mənasını itirə bilər. Bu paltarı, xoşlamadıqları və ya rəqabət apardıqları bir insanın üzərində görmək də, bu insanlara olduqca mənfi təsir göstərər. Bir anda bu paltardan soyuyub sıxırlar. Eynilə daha gözəl paltarlara sahib insanları görmək də, onlar üçün böyük narahatlıq səbəbi olar. Öz əllərindəki geyimlər nə qədər gözəl olsa da, bir müddət sonra onlara sıxıntı verməyə, bəsit gəlməyə başlayar.

Vərdislər, ictimai fəaliyyətlər, maddi imkanlar və sahib olduqları digər imkanların heç biri bu insanlara axtardıqları xoşbəxtliyi verməz. Daimi təkrarlanan bu sınaqların çoxluğu onları daha da mənfi ruh halına sürükləyər. Dünya həyatındakı bütün zövqləri tam mənası ilə mənimsətdiklərini anladıklarında isə, ümumiyyətlə öz deyimləri ilə; “həyatdan küsərlər”.

Bütün bu mənfi hallara baxmayaraq, həmin bu insanlar çıxış yolunu imanda axtarmazlar. Buna görə də, çəkdikləri bütün zəhmətə baxmayaraq, bədbəxt halda tərəddüd edərlər. Halbuki din əxlaqını yaşasalar, bu nemətlərdən heç təsəvvür edə bilməyəcəkləri qədər böyük zövq alarlar.

Bu həqiqət, möminlərin həyatında çox nəzərə çarpan şəkildə müşahidə olunar. Möminlər heç vaxt bezməzlər. Əksinə hər keçən gün, ruhlarındakı dərinliyin artması ilə birlikdə, əllərindəki nemətlərin qiymətini daha da dərin şəkildə anlayarlar. Həmçinin bunlardan hər keçən an daha çox zövq almağa,

daha çox həyəcan duymağa başlayarlar. Bunların hər birini, Allahın onlara olan rəhmətinin, sevgisinin və lütfünün təcəllisi kimi görürlər. Bütün həyatını Allah üçün yaşadıqları, sahib olduqları hər neməti Allahın rızasını qazanmaq üçün istifadə etdikləri, hər işi Onun rızasını düşünərək etdikləri üçün həmişə zövq və həyəcanı yaşamağa davam edirlər. Allah iman edənlərin razı qalmış bu ruh halını Quran ayəsində belə bildirir:

(O gün Allah möminlərə belə səslənəcəkdir:) “Ey rahatlıq tapan nəfs (insan)! Sən Rəbbindən, Rəbbin də səndən razı qalmış halda Ona dön! Beləcə, (yaxşı) bəndələrimin arasına daxil ol və cənnətimə gir!”
(Fəcr surəsi, 27-30)

Təbii gözəlliklərdən zövq ala bilməmələri

Cahil cəmiyyət nümayəndələri, maddiyatçı dünyagörüşünə görə təbii gözəlliklərə olan həssaslığını da böyük ölçüdə itirirlər. Demək olar ki, ətrafındakı hər şeyi, özləri üçün necə mənfəət təmin edə biləcəyi, dünya həyatından daha çox faydalana bilmələrində onlara necə töhfə verəcəyi düşüncəsi ilə qiymətləndirirlər. Bu mənfəət axtarışı xarakterlərinə o qədər işləmişdir ki, onlar üçün hər hansı bir şey özləri üçün, ancaq mənfəət təmin edəcəyi təqdirdə qiymətli və mənalı ola bilər. Məsələn, gözəllik onların olacaqsas, bununla öyünüb etibar qazana biləcəklərini düşünülərsə mənalıdır. Bu məhdud dünyagörüşünə görə də, dünyanın hər tərəfini bəzəyən təbii gözəlliklərin çox azını görür və bunlardan da ancaq çox az zövq alırlar.

Halbuki Allah dünyanın hər yanını, insan ruhuna dərindən təsir edən, bir-birindən ehtişamlı təbii gözəlliklərlə bəzəmişdir. Rəbbimiz insanların düşünüb aqlını işlətmələri, Özünün gücünü, böyüklüyünü görüb iman gətirmələri, şükür etmələri üçün hər an, hər yerdə, çox sayda nemət yaradar. İnsan, dünyanın hansı ölkəsində, hansı şəhərində yaşasa da, bu gözəlliklərin bir çoxu ilə təmasda olar. Yağan yağışın, sahili döyən dalğanın, batan günəşin, yeni tumurcuqlanan çiçəyin görüntüsü insan ruhuna çox böyük zövq verir. Allah, dünyanın hər yerində, gecə–gündüz müxtəlif görünüşə və valehediciliyə

malik mənzərələr yaradar. Həmçinin Allah bunların hər birini insanlar üçün ayrı nemət kimi təqdim edər.

Möminlər, ətrafında baş verən hər hadisəyə iman gözü ilə baxdığına görə, Allahın onlar üçün yaratdığı bütün bu gözəllikləri ən incə detallarına qədər görər və bunlardan böyük zövq alırlar. Cahil insanlarla aralarındakı fərq isə, bu məqamda ortaya çıxır: Şübhəsiz ki, dünya insanlara, baxdıqları kimi görünür. Qəflət gözü ilə baxan, dünyanı da qəflət pərdəsinin arxasından görər. Məhz buna görə də, cahil insanların böyük hissəsi yaşadıkları dünyadakı gözəlliklərin bir çoxunu görə bilməzlər, gördükləri isə, onlar üçün elə də çox məna ifadə etməz. Onlar üçün ətrafındakı bütün gözəlliklərin, nemətlərin, möcüzələrin üzərində pərdə var. Quranda gözləri olub da görməyən insanların vəziyyətini Rəbbimiz: **“Sinələrindəki qəlblərinin kor olmasıyla”** (Həcc surəsi, 46) ayəsi ilə açıqlamışdır. Bu mövzudakı bir ayə belədir:

...Onların (haqqı) qavramayan qəlbi, (haqqı) görməyən gözləri, (haqqı) eşitməyən qulaqları var. Onlar heyvanlar kimidirlər, hətta daha çox zəlalətdədirlər. Əsil qafillər onlardır. (Əraf surəsi, 179)

Allah Mutaffifin surəsinin 24-cü ayəsində isə, möminlərin üzlərində nemətlərin parıltılı sevincinin görülcəyini bildirir. Başqa bir ayədə isə, Rəbbimiz belə bildirir:

Rəbbinizdən sizə bəsirət (görüb dərk etmə qabiliyyəti) gəlmişdir. Kim görərsə, bu öz lehinə, kim də görməzsə, bu onun əleyhinədir. Mən sizin üstünüzdə gözətçi deyiləm. (Ənam surəsi, 104)

Məhz bu şəkildə qəflət gözü ilə baxan bəzi insanlar ətrafındakı gözəllikləri də ancaq bu qəflət pərdəsinin arxasından görə bilirlər. Əlbəttə ki, bu insanlar da müxtəlif təbii gözəlliklərlə iç-içə yaşayar və bütün bunlardan yeri gəldikcə faydalanırlar. Məsələn dəniz kənarına getməyi, günəşin batmasını seyr etməyi, çiçəklərə, ağaclara baxmağı xoşlaya bilərlər. Lakin bu xoşlanmanın dərəcəsi çox məhduddur. Ruhunda böyük təsir oyadan həyəcan hissi yaşamazlar. Yaşadıqları ancaq çox qısa davam edən və bəsit bir həyəcan hissi olar. Bu həyəcan tezliklə öz yerini hissiyatsızlıq və diqqətsizliyə verir.

Bütün gözəlliklərdən çox tez sıxırlar. Dərhal daha yenisini, daha valeh edicisini və daha orijinalını istəyərlər. Bu, tamamilə onların ruhundakı korlanmadan və hissiyatsızlıqdan qaynaqlanır.

Cahil cəmiyyətdə “**təbiətə heyranam**”, “**təbiət ilə harmoniyada yaşamaq istəyirəm**” kimi sözlər deyən, hətta ömrünün çox hissəsini bu təbiət gözəlliyində keçirən insanlar var. Amma bu insanlara sual vermək lazımdır: **Bütün bu təbii gözəllikdən zövq almağın əsl ölçüsü nədir?**

Bu gözəlliklərdən zövq ala bilməyin yolu; Allahın gücünü və böyüklüyünü hiss edib, bu ehtişamın yaradıcısı olan Rəbbimizin qarşısındakı acizliyimizi görərək böyük hörmətlə Rəbbimizə təslim olmaqdır. Allah təkcə bu həqiqətləri görüb yaşaya bilən insanların, bu gözəlliklərdən həqiqi mənada zövq ala bilmələrinə icazə verir.

Bütün bu gözəlliklər içində yaşamalarına baxmayaraq, bəzi insanlar, qəlbindəki boşluqdan, daxili sıxıntı və bədbəxtlikdən xilas ola bilmirlərsə, bu, onların gözəlliklərdən həqiqi mənada zövq ala bilmədiklərini göstərir. Allaha iman gətirmədikləri müddətcə, bütün bunlar onlar üçün müvəqqəti heyranlıq duymalarını təmin edən və onlara ancaq qısa müddət maraqlı gələn əsərlər olmaqdan başqa ola bilməz.

Halbuki ətrafındakı bir gözəlliyi Allahın yaratdığını bilən insan, bu gözəlliyin arxasında bir çox mənalar, çox böyük detallar tapar və bunları tapmağın verdiyi həyəcanı doyunca yaşayar. Bu, Allahın üstün sifətlərini, sonsuz yaratma gücünü, aqlının və elminin sonsuzluğunu, böyüklüyünü, bütün kainat üzərindəki hakimiyyətini hiss etməyin verdiyi çox böyük zövqdür. Eləcə də, bunun üçün dünyanın bütün ölkələrini gəzib, hər yerin mənzərəsini, hər yerin təbii gözəlliklərini ayrı-ayrılıqda görməsinə ehtiyac da yoxdur. İnsanların minlərlə dəfə görməyə alışdıqları üçün, yanından keçib getdikləri hər hansı detal da bu insana eyni zövqü verir. Ruhundakı zənginlik və dərinlik, bu insanı görüntüdə, qəlbinin çox dərinliklərinə təsir edən, böyük coşğu meydana gətirən zövq almasını təmin edir.

Məsələn, heyvanlar Allahın dünya həyatında insanlar üçün yaratdığı nemətlərdəndir. Minlərlə növ quşun səmada süzülməsindəki zəriflik, qanadlarındakı estetika, rənglərindəki canlılıq, tüklərindəki simmetriya və uyğunluq, iman gözü ilə baxan bir insan üçün çox böyük zövq mənbəyidir. Bir sincabın dişlərindəki, əl hərəkətlərindəki, quyruğundakı gözəllik və sevimlilik möminin qəlbində çox böyük şəfqət hissi oyadar. Bir dovşanın gözəlliyi, mehribanlıığı, əlinə aldığı kökü yeyərkən meydana gələn görüntü iman edənlər

üçün sevinc mənbəyi ola bilər. Bir zebranın üzərindəki naxışın estetikası, bir atın qaçışındakı ehtişam, bir ceyranın gözəlliyi, minlərlə müxtəlif növ canlının xüsusiyyətləri möminlər üçün zövq, sevinc və xoşbəxtlik vəsiləsidir.

Eyni vəziyyət təbiətdəki bənzərsiz təsvirlərə də aiddir. Yamyaşıl bir meşə, bir şlalənin ehtişamlı görüntüsü, buludları yaran dağların görkəmli duruşları, minlərlə növ ağac, çiçək, tərəvəz və meyvə insan ruhunda çox böyük heyranlıq hissləri oyadar. Möminlər gördükləri bütün bu gözəlliklərdən, Rəbbimizi düşündükləri, Onun üstün elmini və yaratma sənətini gördükləri üçün böyük zövq alırlar. Allahın yaratdığı bütün nemətlərə şükür edər, hər şeyi Allahın təcəllisi olaraq görürlər.

Möminin hər nemətdən olduğu kimi təbii gözəlliklərdən ala bildiyi zövq də, sərhədi olmayan, insanın ruh və iman dərinliyinə bağlı olaraq arta bilən həddə malikdir. Bu, Allahın, səmimi yanaşma tərzinə, iman gözü ilə baxmalarına qarşılıq, təkcə möminlərə verdiyi zövqdür. İncarçılar üçün dünyada itirilən bu gözəlliklər axirət həyatında da olmayacaq və onlar orada yalnız əzab içində yaşayacaqlar. Allah Quranda bu həqiqətə belə diqqət çəkir:

Dinlərini oyun-əyləncəyə çevirən və dünya həyatının aldatdığı kimsələri boşla getsin! Qazandıqlarına görə heç kimin fəlakətə düşər olmaması üçün onunla (Quranla) nəsihət ver! Onların Allahdan başqa heç bir dostu və şafaətçisi yoxdur. Hər şeyi fidyə olaraq versə belə, yenə bu onlardan qəbul olunmaz. Onlar qazandıqlarına görə fəlakətə düşər olan kimsələrdir. İncar etmələri səbəbilə onlar üçün qaynar sudan ibarət içki və şiddətli bir əzab vardır.

(Ənam surəsi, 70)

Təmizlikdən zövq ala bilməmələri

Təmizlik, əslində bir insanın şəxsiyyətini, əxlaqını, aqlını və zəkasını göstərən mühüm xüsusiyyətlərdən biridir. Allah, Quranda: **“Paltarını təmizlə! Pis şeylərdən uzaq dur.”** (Müddəssir surəsi, 4–5) ayələri ilə insanlara təmizliyə diqqət göstərmələrini bildirmişdir. Lakin bu xüsusiyyət, həqiqi mənada yalnız iman sahiblərində var. Çünki digər bütün əxlaq xüsusiyyətləri kimi, təmizlik

də, ancaq Allah qorxusu ilə qazanıla bilər. Allahdan qorxan insan, tək qaldıqda belə, Allahın etdiyi hər şeyi gördüyünü və bütün bunların axirətdə qarşısına çıxacağını, vicdansız şəkildə etdiyi hər hərəkətin qarşılığını alacağını bilər. Buna görə də, Allahın bəyənəcəyi, Quranda doğru olmadığını bildirdiyi, hər cür davranışdan çəkinər. Allahın Quranla bildirdiyi təmizlik anlayışını ibadət olaraq ən gözəl şəkildə həyatına tətbiq edər. Bundan ötrü də, təkcə təmiz mühitlərdə olmaqdan, təmiz əşyalardan istifadə etməkdən, təmiz insanlarla bir yerdə olmaqdan zövq alacaq anlayışa malik olar.

Əlbəttə ki, inkarçıların da özlərinə görə təmizlik anlayışı var. Hətta cahil cəmiyyətlərdə vasvasılıq, səliqəli və təmiz olmaları ilə tanınan insanlar da var. Lakin bu insanlar, təmizlik mövzusunda bu həssaslığı, Allahdan qorxduqları və Onun rızasını qazanmağa çalışdıqları üçün göstərmirlər. Buna görə də, təmizliyi ancaq cəmiyyətdəki ümumi dünyagörüşünün tələb etdiyi formada və digər insanlara görə olacaq şəkildə yaşayırlar.

Quranda bildirilən təmizlik anlayışına uyğun həyat tərzini yaşamamaları, ruhlarında buna qarşı ehtiyac hiss etməmələri isə, bu insanlar üçün böyük itkidir. Allah, iman əvəzinə inkarı seçmələrinə qarşılıq, bu insanların ruhundan bu zövqü də almış və onları öz əlləri ilə pis mühitdə yaşamağa məcbur etmişdir.

Cahil insanların təmizlik anlayışına nəzər salmalı olsaq, bu insanlar üçün “görünən təmizlik” və bir də “görünməyən təmizlik” kimi iki cür tətbiqin olduğunu görürük. Əsil əhəmiyyət verdikləri şey isə, təmizliyin “görünən hissəsi”dir. Məsələn, kənardan baxdıqda bir insanın istər bədəninin, istərsə də, paltarının olduqca təmiz olduğu düşünülə bilər. Çünki ortada nə ləkə, nə də çirk olar. Lakin, bu çox vaxt insanı aldadar. Bu hadisənin (təsvirin) həmişə bir də “görünməyən tərəfi”, yəni “arxa planı” olar. Allahdan qorxmayan bir insanın tək qaldığı, özünü heç kəsin görmədiyini düşündüyü zamanlardakı davranışı ilə cəmiyyətdəki davranışı bir-birindən tamamilə fərqli ola bilər. Heç kəsin görmədiyini güman etdiyi yerlərdə, belə bir insanın nələrlə edəcəyini, nələrlə diqqət yetirib, nələrlə həssaslıq göstərəcəyini, nələri isə əhəmiyyətsiz hesab edəcəyini anlamaq qeyri-mümkündür. Çünki Allah qorxusu olmayan insan doğru və səhvlərini öz ağılına görə müəyyənləşdirər.

Bu insanların bir çoxu, həm öz bədənini, həm də evini kənardan baxdıqda çirkin görülməyəcək şəkildə təmizləyərlər. Duş qəbul etmək, çirklənən geyimləri yumaq, ütüləmək, dəsmalları, çarşabları dəyişdirmək, ortalığı toplamaq çox vaxt tənbellik etdikləri, zövq almadıqları və təxirə

saldıqları işlərdir. Şkafların içinin təmizlənməsi və səliqəyə salınması nadir hallarda və məcbur qaldıqca gördükləri işlərdir. Bəziləri çirkli geyimlərini rahatlıqla təmiz paltarların olduğu şkaflara qoyub, ehtiyacları olduqda yenidən istifadə edə bilirlər. Əsasən də həftədə bir gün evə gələn və pul qarşılığında bu insanların təmizlik işləri görən insanları çıxmaq şərti ilə, özləri vanna otağının, evin döşəməsi, küncdə–bucaqda toplanan tozun təmizlənməsi və otaqların səliqəyə salınması ilə maraqlanmazlar.

Bəziləri çox vaxt çirkli olduqları halda (xüsusilə də soyuq havalarda) yuyunmağa tənbellik etdikləri üçün, təkcə saçlarını yuyub onsuz da kənardan baxanda görünmür deyərək, bədən çirkini təmizləməyə əhəmiyyət verməzlər. Qadınlar isə, saçları dağılanadək yuyunmağa ehtiyac duymazlar. Çirklənən bədəni isə, vurduqları ağır iyli ətir və dezodorantlarla ört–basdır etməyə çalışırlar ki, bu olduqca narahatedici vəziyyət yaranmasına səbəb olar. Siqaret, yemək və ya tər qoxusu kimi narahatedici qoxuların üstlərinə çökmüş olmasını normal qarşılayırlar. Zahirə paltarları və ya özləri təmiz kimi görünə bilər, lakin təmizlik anlayışındakı yanlışlıqdan ötrü, əslində təmiz olmaya bilirlər. Məsələn, geyimləri çirkli bir yerə dəymiş və ya üzərinə bir şey tökülmüş, lakin ləkəsi qalmamış ola bilər. Əlləri ilə çirkli bir yerə toxunmuş, yağlı yemək yemiş və sonra da əllərini yumamış ola bilirlər. Yemək hazırlayarkən onsuz da heç kəs görmür deyə, yumadıqları bir şeyi, yerə və ya çirkli mətbəx dəzgahına düşən şeyi rahatlıqla yeməyə qata bilər, çirkli qaşıqla, çirkli qazanlarla yemək bişirə bilirlər. Vanna otağının təmizliyinə diqqət yetirməz və beləliklə də, həm öz sağlamlığını, həm də özləri ilə birlikdə yaşayan digər insanların sağlamlığına qəti əhəmiyyət vermədən təhlükəyə ata bilirlər.

Bu insanlar üçün mümkün ehtimalları artıqlaması ilə çoxalda bilmək mümkündür. Lakin çox vaxt onlardan soruşsanız, əyin–başlarının və əl–üzlərinin təmiz olmadığından xəbərsiz olduqlarını deyə bilirlər. Çünki bu vəziyyətlərini olduqca normal qarşılayar və ətrafına narahatlıq, hətta zərər versələr də, onların da bu vəziyyətə göz yummalarını istəyərlər. Unudulmamalıdır ki, bu da cahil cəmiyyətə Allahdan gələn qarşılıqdır. İman etmək istəməyən insanlar, müdafiə etdikləri əxlaqı yaşayan insanların verdikləri zərərlərlə, müəyyən mənada öz çirkin əxlaqının qarşılığını alırlar.

Cahil cəmiyyətdə mənimsənilən təmizlik mövzusunda geniş qəbul edilmiş düşüncədən biri də, təmizlik mövzusunda əhəmiyyət verməməyin müasirlik əlaməti olduğu şəkildəki yanlış inandırıcıdır. Belə insanlar, çirklətməyə müdaxilə edən insanları da “geri düşüncəli” insanlar kimi adlandırırlar. Bir–

birlərini bu cür düşüncə tərzinə sövq etdikləri üçün, səhv olduğunu görsələr də, artıq bu həyat tərzinə müdaxilə etməkdən çəkinməyə başlayarlar. Məsələn, evlərə çirkli və palçıqlı ayaqqabılarla daxil olub, daha sonra yenə üzərində özlərinin oturacağı divanları, özlərinin üstündə gəzəcəyi xalçaları toz–torpaq içində saxlamaqda, heç bir problem görməzlər. Bunun müasirliyin və rahatlığın tələbi olduğunu müdafiə edərlər. Eynilə başqa insan evlərinə gəlib çirkli, palçıqlı ayaqqabıları ilə xalçanın üzərinə çıxdıqda isə, buna qətiyyənlə müdaxilə etməz və laqeyd olarlar. Əksini etməyin alçaldıcı hərəkət olduğuna inanarlar.

Bu yanlış inancın gətirdiyi tətbiqlərə gənclərdə də rast gəlinir. Bütün gün küçədə gəzdikləri, məktəb pilləkənlərində, səki kənarında oturduqları paltar ilə yatıb–durmağı, yağlı və ya souslu buterbrodları yeyib əllərini yumadan saçlarına, üst–başlarına sürtməyi, üstünə sıçrayan palçıqlı suyu əlləri ilə silkələyib yollarına davam etməyi olduqca normal qarşılayarlar. Nə qədər çirklənər, nə qədər ləkələnər və köhnələrsə bir o qədər məqbul olduğuna inandıqları dəri pencəkləri, cins şalvarları sanki mikrob və bakteriya yuvasına çevrilir.

Bəzi gənclərdə müşahidə olunan bu vərdişlərin bənzəri də, özünü ziyalı kimi göstərməyin müasirlik olduğunu hesab edən bəzi insanlarda görülür. Bu insanlar, dağınıq həyat və dağınıq geyim tərzinin onlara ayrı gözəllik və üstünlük təmin etdiyinə inanarlar. Bədəninə və geyiminə çökən siqaret qoxusundan və tüstüdən yanlarına yanaşmaq mümkün olmayan, dağınıq, uzun və çirkli saçından, baxımsız və çirkli saqqallına görə, üzələrinə baxıla bilməyən bu insanlar, əslində tam əksinə ciddi mənada xoşagəlməz görkəm alarlar. Təmiz, səliqəli, baxımlı olduqlarında, işıqlı, havalı və təravətli mühitdə oturub söhbət etdiyində “ağıllı” xüsusiyyətini itirəcəklərini və adi insanlara çevriləcəklərini zənn edərlər.

Bu cür sağlamlığa zərərli mühitdə yaşamaları isə, cahil insanlar üzərində ruhən olduğu qədər, fiziki cəhətdən də böyük zərərlər meydana gəlməsinə səbəb olar. Yaşadıqları mühitin çirkli olmasına görə, tez–tez xəstələnər, havasız, tozlu və çirkli mühitdə yaşamaqdan ciyərləri sıradan çıxar, dəriləri korlanar, rəngləri saralar. Zamanla estetikadan, gözəllikdən təsirlənməyən, qəlbi qatılaşmış, incəlikdən zövq ala bilmə qabiliyyətini itirmiş, ruhu korlanmış insanlara çevrilirlər.

Möminlər üçünsə, təmizlik həm mühüm ibadət, həm də ruhən çox zövq aldıkları böyük nemətdir. Təmizlik ruhuna zövq verir. Rahatlıq bəxş edir. Güvən verir. Möminlərin yaşadıqları mühitdə insan qəti tərəddüd etmədən,

narahat olmadan istədiyi əşyadan istifadə edər, istədiyi yerə oturub qalxar və istədiyi şeydən könül rahatlığı ilə yeyər. Bütün möminlərin Allahdan qorxduqlarını, gözəl əxlaqa zidd olan hər hansı rəftar göstərməyəcəyini, insanlar arasında olarkən də, tək qaldıqlarında da həmişə eyni əxlaqı göstərəcəklərini, həmişə istənilən şəraitdə Allahın hökmü gərəyi təmiz və diqqətli davranacaqlarını bilər. Çünki möminlər təmizlikdə, özləri qədər ətrafındakı insanların da rahatlığını, sağlamlığını və təhlükəsizliyini nəzərə alırlar. Bunun mühüm vicdanı məsuliyyət olduğunu bilərək, onlara zərər verəcək hər şeydən çəkinərlər. Dünya həyatının imkanları çərçivəsində cənnəti xatırladan mühit meydana gətirmək istəyər və bundan da böyük zövq alırlar.

İtirilən mənəvi zövqlər

Dünyada mənimsənilən yox edilən ən böyük zövqlərdən biri sevgidir

Sevgi insanın ən dərin və ən güclü hiss edə bildiyi duyğulardan biridir. Eləcə də, Allahın dünya həyatında insanlar üçün yaratdığı ən gözəl, ən böyük nemətlərdəndir. İnsan, Allahın yaratdığı maddi-mənəvi bütün nemətlərdən çox böyük zövq alır; gözəl bir mənzərə, gözəl bir ev, valehedici bir musiqi, estetik hazırlanmış bir süfrə, bütün bunlar, insan ruhunda böyük coşğuya səbəb olar. Lakin heç biri sevgidən alınan zövqün yerini tutmaz.

Sevgini həqiqi mənada yaşaya bilmək üçünsə, müəyyən şərtlər təmin olunmalıdır. Əvvəla bir insanın sevgini yaşaya bilməsi üçün, o, digər insanlardakı gözəl xüsusiyyətləri, incəlikləri görə biləcək ağıla sahib olmalıdır. İnsanın ağılı və vicdanı nə qədər açıqdırsa, sevə bilmə gücü də o qədər yüksəkdir. İnsana bu üstün xüsusiyyətləri qazandıran isə, ancaq iman və Allah qorxusudur. Dolayısıyla insan, imanı və Allah qorxusu ölçüsündə sevgi bəsləyə bilər, sevgidən bu ölçüdə zövq ala bilər.

Eynilə bir insanın həqiqi mənada sevilməsi üçün də, yenə bu insan sevilə biləcək xüsusiyyətlərə sahib olmalıdır. Bunlar Allah qorxusuna və imana əsaslanan xüsusiyyətlərdir. Bir insan Allaha nə qədər dərin iman edər, Allahdan nə qədər qorxarsa, bu insanda o qədər çox seviləcək xüsusiyyət meydana gəlir. Çünki Allahdan qorxan insan gözəl əxlaqlı olar; mərhəmət, tolerantlıq, etibarlılıq, cəsərət, fədakarlıq, ağıl, vicdan həssaslığı kimi xüsusiyyətləri Allah qorxusu ilə yaranar. Bütün bunlar isə iman gözü ilə baxan insanların qəlbində normal olaraq güclü və dərin sevgi meydana gəlməsini təmin edər. Bu şərtlər bir yerə toplanmadıqda, yəni sevginin təməli Allah qorxusu və imana əsaslanmadıqda isə, insanların əsil sevgini yaşamaları mümkün olmaz.

Möminlərin başqa insanlara qarşı qəlbində bəslədikləri sevginin əsl mənbəyi isə, Allaha qarşı bəslədikləri sevgidir. Bir insana qarşı bəslənilən qəlbdəki coşğunu Allahın yaratdığını, hər şeydə Allahın təcəlli etdiyini bilmək, insana sevgidəki dərinliyi verən əsil səbəbdir.

Cahil insanların isə, sevgiyə olan dünyagörüşləri çox fərqlidir. Sevgi anlayışları tamamilə mənfəətə əsaslandığı üçün, sevgini həqiqi mənada heç

vaxt yaşaya bilməzlər. Özlərinə mənfəət təqdim edən, rahatlığını təmin edən, cahil meyarlar əsasında yaxşılıq edən insanları sevməli olduqlarına inanırlar. Lakin bu inanclarını, çürük təməllərə əsaslandırdıqları üçün, qəlbdən gələn səmimi sevgiyə döndərə bilməzlər. Çünki ən çox (daha doğrusu yalnız) özlərini sevlər. Özlərinin çox qiymətli olduğuna inandıqları üçün, həmişə özlərinə gözəllik təqdim edilməsini, əl üstündə gəzdirilmələrini, qayğı və diqqət görmələrini istəyərlər.

Bütün bunlar özlərinə təqdim edildiyi müddətcə qarşı tərəfə bir növ sevgi bəsləyərlər. Lakin bu sevgi çox vaxt qarşılarındakı insana zövq verən, onu xoşbəxt edə biləcək və sevildiyini hiss edə biləcəyi bir sevgi olmaz. Bu, süni olduğu və mənfəət qarşılığında, xətir üçün göstəriləyi məlum olan nəzakət nümayişindən ibarətdir. Necə ki, bu insandan əldə edə biləcəkləri maddi və ya mənəvi mənfəət bitdikdə, bu saxta nəzakət nümayişi də dərhal bitər.

Sevgiləri saxta təməllərə əsaslandığı üçün, həqiqətən çox sevdiklərini iddia edən insanlar belə, sevgilərini səmimi olaraq göstərə bilməzlər. Məsələn, bir-birlərinə olan sevgilərini qəlbdən gələn səmimi sözlərlə ifadə edə bilməzlər. Cahil cəmiyyətdə ümumiyyətlə bu məqsədlə istifadə edilməsi üçün, qəlibləşmiş sevgi sözləri, sevgi cümlələri vardır. Xüsusi günlərdə sevgi nümayişi olaraq alınan hədiyyələrə həmişə bu sözlər yazılır. Halbuki səmimi sevgidə insan hər an sevdiyi insana bu duyğularını daha əvvəl heç işlətmədiyi, bir-birindən valehedici, təəccüblü sözlərlə ifadə edə bilər. Hər biri digərindən və əvvəlkindən fərqli olar. Çünki bu coşğunu qəlbində ən canlı şəkildə hər an yaşayar.

Həqiqətən sevən insan, sevdiyini qürurlandırır, ucaldır. Onu, dünyada və axirətdə zərər gətirəcək şeylərdən çəkindirir. Onun yaxşılığı, rahatlığı, təhlükəsizliyi üçün səmimi səy göstərir. Hamısından əhəmiyyətliyi, sevgisi müəyyən şərtlərdən asılı olmaz. Sevgisinə qarşılıq gördüyü təqdirdə sevən bir insan, həqiqi mənada sevgini bilməz. Əsil sevgidə qarşılıq, ancaq Allahdan gözlənilir. Əsil məqsəd Allahın rızasını qazana bilməkdir.

Cahil cəmiyyətlərdəki yanlış düşüncələrdən biri də; “zamanın sevgini azaldan ünsür olması”dır. Zamanla insanların bir-birindən sıxılacağına, həyəcanın itəcəyinə inanırlar. Həqiqətən də cahil cəmiyyətdə bəzi əlaqələr çox vaxt bu şəkildə nəticələnir. Bu düşüncə bəzi insanların yaşadıklarının “süni sevgi” olmasından, əsil sevgini heç yaşamamış olmalarından qaynaqlanır. Əsil sevgidə, tam əksinə, zaman həmişə müsbət rol oynayır. İnsanlar bir-birlərinin gözəl xüsusiyyətlərinə, şəfqət, mərhəmət, əliaçıqlıq, incə düşüncə, fədakarlıq

kimi xüsusiyyətlərinə hər dəfə şahid olduqlarında sevgiləri qat-qat artar. Zaman içində insanların şəxsiyyətinin inkişaf etməsi, əxlaqının gözəlləşməsi, rəftarının mükəmməlləşməsi ilə birlikdə, bir-birlərinə qarşı bəslədikləri sevgi də dərinləşər. Əsil sevgidə əsla bezmək və sıxılmaq olmaz.

Eləcə də, əsil sevgidə bir insanın gözəlliyini, maddi gücünü, etibarını itirməsi qətiyyənlə əhəmiyyət daşımaz. Tək əhəmiyyətli olan insanın əxlaqı və xarakteridir. Lakin cahil insanların əsil prinsipləri maddi dəyərlər olduğu üçün, bu çürük təməllər əsasında qurulan əlaqələr, maddi itkilərlə birlikdə dərhal yox olar.

Görüldüyü kimi, cahil insanlar qəlbindəki inanc pozulmasına görə sevgisiz dünyada yaşayırlar. İnsan ruhunun ən çox zövq aldığı bir gözəllikdən, öz dünyagörüşündəki səhvlərə görə lazımı kimi zövq ala bilmirlər. Daha da əhəmiyyətlisi, dünya həyatında olarkən sevgini həqiqi mənada yaşamayan, sevib-sevilməyi bacarmayan bu insanlar axirətdə də əbədiyyən bu nemətin zövqündən məhrum qalacaqlar. Çünki cənnət, Allah sevgisi ilə dolu olan, sevməyi çox yaxşı bacaran, sevilməkdən çox zövq alan insanların əbədiyyən yaşayacaqları yerdir. Allah Quran ayələrində, dünya həyatındakı gözəl əxlaqına qarşılıq sonsuz gözəllik yurdu olan cənnətdə möminləri müjdələdiyi nemətlərdən birinin də; “bir-birlərinə sevgi ilə bağlı” həyat yoldaşı olduğunu bildirmişdir. Allah ayədə cənnətdəki mühiti belə təsvir edir:

Onlar bəzədilmiş taxtlarda əyləşəcəklər. Taxtların üstündə qarşı-qarşıya əyləşib söykənəcəklər. Onların ətrafında həmişəcavan (xidmətçi) gənclər (mələk qılman) dolanacaqlar. (Huşlandırmayan) Şərab bulağından doldurulmuş badələr, kuzələr və qədəhlərlə! Ondan nə başları ağrıyar, nə də ağrıları gedər. (Onlar üçün) bəyəndikləri meyvələr, arzuladıqları quş əti və gözəl gözlü (xidmətçi) hurilər (mələklər) vardır. Onlar qorunub saxlanan inci kimidirlər. Bu, onlara etdikləri əməllərin mükafatı olaraq veriləcəkdir. Onlar orada nə boş bir söz, nə də günaha aparan bir şey eşidəcəklər - “Salam! Salam!” sözlərindən başqa. Sağ tərəfdəkilər! Nə xoşbəxtdir sağ tərəfdəkilər! Onlar tikansız sidr ağacları arasında, (Meyvələri) salxım-salxım sallanmış banan ağacları arasında, Uzanmış kölgələr altında, Daim axan suyun kənarında, Çoxlu meyvələr arasında olacaqlar. O meyvələr nə

tükənər, nə də qadağan olunar. Onlar hündür döşəklərdə oturacaqlar. Həqiqətən, Biz qadınları yenidən başqa bir gözəllikdə yaradacağıq. Biz onları bakirə xanımlar edəcəyik - ərini sevən həmyaşlı qadın. Onlar sağ tərəfdəkilər üçündür.

(Vaqiə surəsi, 15-38)

Allah eşqi ilə yaşanılan sevgi

Hörmətli Adnan Oktarın “Tempo” TV-dəki müsahibəsi,

10 mart 2009-cu il

Adnan Oktar: İnsanların böyük hissəsi ruhundakı sevgini öldürüblər. Əvvəlcə ölünü, yəni ruhundakı ölünü diriltməlidirlər; o sevgini ortaya çıxartmalıdırlar. Lakin əsas məsələ, Allah sevgisinin insanı əhatə etməsidir, Allah qorxusunun insanı əhatə etməsidir. Allah sevgisinə nail olan insan dünyanın bütün gözəlliklərinə də nail olar, axirətin də bütün gözəlliklərinə nail olar. Allahın rızasını qazandıqdan sonra artıq insanın ağılı Allahın ağılına bağlanmış olar. Artıq o insanı Allah idarə edər, yəni o insan şeytanın idarəsindən çıxar. Qəlbini və könülünü tamamilə Allaha təslim edən, artıq tamamilə Allahın idarəsinə keçmiş olar. Belə insan həmişə dərinliyi, xoşbəxtliyi və gözəlliyi yaşayar... Allah sevgisi ilə yaşanılan sevgi, Allah sevgisi ilə olan yaxınlıq, halalı ilə olan yaxınlıq qətiyyəən bezginlik yaratmaz, əksinə getdikcə artan dərinlikdə bir istək, sevgi və məhəbbət meydana gətirər. Hər dəfə daha artar, normalda qadınlar bilərlər, onların toydan sonra “bal ayı” vardır, çox qısa davam edər, ondan sonra kişi ondan iyrənər və soyuyar. Lakin mömində isə, əksinə o “bal ayı” təkrarlanan “bal ayı”na çevrilər. Hər dəfə, hər ay daha artan sevgi, istək və məhəbbət duyarlar. Bu Allahın onlara olan lütfüdür, Allahın onlara verdiyi nemətdir. Bu cənnətdə də belə olacaq və dünyada da bu şəkildədir. Bu yalnız möminlərə məxsusdur, Allaha inananlara məxsus üstün gözəllik və nemətdir.

Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in qadınlara olan düşüncəsi

Hörmətli Adnan Otkarın “Kaçkar” TV-dəki müsahibəsi,

12 fevral 2009-cu il

Adnan Otkar: Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in xanımları, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-ə çox aşıqdilər. Onu çox sevirdilər. Allahın təcəllisi kimi görürdülər. Allah rızası üçün evlənmişdilər. Bir də özünü Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-ə bağışlayan (hibə edən) qadınlar vardı. Allah üçün özünü bağışlayanlar vardı. Peyğəmbərimiz (s.ə.v): “3 şey mənə sevdirdi” deyir. Gözəl qoxu, qadınlar və namaz deyir, dünyanın nemətləri olaraq. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) həyat yoldaşlarına çox düşkündü, çox sevgi dolu idi. Onları Allahın təcəllisi kimi görürdü. Onlar da Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-i, Allahın təcəllisini görürdülər. Çox böyük nemət idi və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in yanında çox gözəl yetişdilər. Lakin bəzi həyat yoldaşlarının, məsələn, Təhrim surəsində var, bəzi səhv hərəkətləri olub, onlara bəzi şeyləri gizli saxlamalarını deyib, onlar da gedib çatdırıblar, şeytandan Allaha sığınırım; **“sənə bunu kim dedi”** deyir, həyat yoldaşı, O da: **“Hər şeydən xəbəri olan, yəni Allah mənə dedi”** deyir. Lakin bəzi ayələrdən də, yenə bəzi həyat yoldaşlarının Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-i bir qədər incitdikləri aydın olur. Şeytandan Allaha sığınırım: **“Əgər siz dünyanın bərbəzəyini istəyirsinizsə, gəlin sizi gözəl tərzdə sərbəst buraxım”** deyir. Ayə: **“Yox, əgər Allahı, Onun Elçisini və Onun yolunda mübarizə aparmağı istəyirsinizsə”** deyə davam edir. Səbir edin, davam edin tərzində belə bir xəbərdarlıq var...

Həz. Aişə görünməmiş dərəcədə Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-ə düşkün idi və onu həddindən artıq sevirdi, çox güclü sevirdi. Bildiyiniz kimi gənc yaşında evləndi, kiçik yaşda evlənmişdi, lakin ümumiyyətlə Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in yanında olmaq, ona xidmət etmək həyat yoldaşları üçün, olduqca böyük nemətdir. Ondan həm elm, həm də feyz alırdılar. Eləcə də, onun sevgisini yaşayırdılar. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) eşqi çox yaxşı bilən bir insandı. Dərinliyi çox gözəl bilən bir insandı. Bir də Peyğəmbərimiz (s.ə.v) super yaraşlıq idi, bildiyiniz kimi qara gözlü idi. İri cüssəli, geniş çiyinli və aslan kimi idi.

Peyğəmbərimiz (s.ə.v)–in saçları uzun idi, ortadan ayrılmışdı, hərdənbir onları hörürdü.

Gözləri sürməli, qara saqqallı, qara saçlı idi. Vəfatına yaxın vaxtadək saçlarında çox az ağ tük vardı. 63 yaşında belə saçında çox nadir ağ tük vardı. Bu da bir möcüzədir yəni, maşaAllah. Müşk kimi iy gəlirdi, həmişə gül qoxusu gəlirdi Peyğəmbərimiz (s.ə.v)–dən. Peyğəmbərimiz (s.ə.v)–in, kürəyində Hz. Mehdi (ə.s) da olduğu kimi möhür işarəsi vardı. Bu genetik yolla Mehdiyə qədər gəlib çıxmışdır. Allahın hikməti, Allahın vəsiləsi, geni Allah vəsilə edir. Ta Axırzamanda onun övladlarından Hz. Mehdi'nin kürəyində çıxır, eynilə Peyğəmbərimiz (s.ə.v) də olduğu kimi.

Bir də Peyğəmbərimiz (s.ə.v) olduqca qüvvətli idi. Pəhləvan idi, onu, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)–i məğlub edən tapılmırdı, yəni tutduğu hər insanı məğlub edirdi, maşaAllah. Zarafatçı idi, çox zarafat edən, lakin gözəl, hikmətli zarafatlar edən bir insan idi. Qadın nemətini ən gözəl yaşayan, dərinliyi ilə yaşayan insan idi. Qadınların gözəlliyinin haqqını tam verən insan idi. Həyat yoldaşlarının gözəlliyini çox yaxşı qavrayan, onlarda Allahın təcəllisini görə bir insan idi.

Vəfa və sədaqət duyğularını itiriblər

Kitabın əvvəlindən buraya qədər ifadə etdiyimiz kimi, cahil insanlar həyatını, həyatdan və ətrafındakı insanlardan ən çox mənfəət əldə etmə məqsədi əsasında qurublar. Bu məqsədləri onları, qarşılarına çıxan hər şeyə mənfəət gözü ilə baxmağa və bu yolda hər şeyi (ən əhəmiyyət verdikləri dəyərləri, ən sevdiklərini söylədikləri insanları belə) asanlıqla gözdən çıxartmağa sövq edər. Dolayısıyla, bu insanlar arasında həqiqi mənada vəfa və ya sədaqət duyğusu yaşanmaz.

Açgözlüklə arxasınca getdikləri pul, mal, mülk kimi dəyərlərə olan ehtirasları onlara sevgi, hörmət, vəfa, sədaqət kimi hissələrin əhəmiyyətini və dəyərini unutturur. Maddi dəyərlərin onları çox xoşbəxt edə biləcəyini güman edirlər. Halbuki əvvəlki sətirlərdə də toxunduğumuz kimi, bunların heç biri onlara axtardıqları rahatlığı verməz. Cəmiyyətdə nə qədər etibar, mal, mülk, şan, şöhrət sahibi olsalar da, bunların heç biri ilə insanların həqiqi mənada dostluğu qazana bilməzlər, sədaqət göstərmələrini təmin edə bilməzlər.

Cahil insanlar həyatının hər sahəsində bu dəyərlərdən məhrum olurlar. Əvvəla heç vaxt həqiqi mənada dost və yoldaş əldə edə bilməzlər. Bunun səbəbi isə; “nəyə və hansı prinsiplərə görə dost seçdikləri” sualının cavabında gizlənmişdir. Dost olacaqları insanlarda Allah qorxusu, səmimiyyət, gözəl əxlaq kimi dəyərlərdənsə, yaşadıkları cəmiyyətin gözündə onlara etibar və mənfəət təmin edəcək xüsusiyyətləri axtarırlar.

Yaxşı bir məhəllədə yaşayan biri üçün, başqa insanın bənzər bir məhəllədə yaşaması, son model avtomobilinin olması, tanınmış bir ailəyə və ya tanınmış bir soyada sahib olması, zəngin, gözəl və yaraşılıq olması dost seçimində ən böyük rol oynayır. Yaxud daha təvazökar cəmiyyətdə yaşayan biri üçünsə, dost olacağı insanın həmin cəmiyyətdə hörmət göstərilən meyar nədirsə, ona sahib olması (yaxşı məktəbdə oxuması, bəyənən peşə sahibi olması, ətrafındakıların diqqətini çəkən gözəlliyə və ya yaraşılıqlığa sahib olması, insanların ondan çəkinmələri qədər güclü olması və s. şeylər) kifayətdir.

Lakin bu xüsusiyyətlərin heç biri, insanların qarşılıqlı bir-birlərinə sədaqət və ya vəfa duyğuları bəsləməsini təmin etməz. Bir-birlərinin arxasınca danışmaları, başqalarından əldə edəcəkləri mənfəətlər üçün bir-birlərini gözdən çıxarda bilmələri, bir-birlərinə xəyanət etmələri bu dostluq əlaqələrində tez-tez rast gəlinən hərəkətlərdir.

Eynilə tərəflərdən birinin maddi və ya mənəvi sıxıntı və ehtiyac içində düşməsi də yenə bu dostluqları bitirə bilən səbəblərdəndir. Çünki belə vəziyyət qarşısında həmin insan üçün fədakarlıq etmək məcburiyyətində qalacaqlarını, özlərinə heç bir fayda verməyəcək məsuliyyətləri yüklənəcəyini düşünər və belə bir dostluğun onlara əziyyət verməyə başlayacağı qərarına gəlirlər. Dolayısıyla bu dünyagörüşünə sahib insanlar üçün ən yaxşı çıxış yolu, dostlarını sıxıntı və çətinlik anında tərk edib, yerinə mənfəət təmin edə biləcək yeni dostlar tapmaq olar.

Şübhəsiz ki, cahil insanların sədaqətsizlik təməli üzərində qurulan bu əlaqələrinin nümunələrini evlilik həyatında da görmək mümkündür. Necə ki, bu cür insanların özləri də, bundan çəkdikləri zərərləri tez-tez dilə gətirirlər. Həyat yoldaşı arasındakı sədaqətsizlik bu insanlar arasında o qədər geniş şəkildə yaşanılır ki, bu vəziyyət cahil cəmiyyətdə sanki “həyatın sabit və dəyişməz qanunu” kimi qəbul edilmişdir.

Evlənərkən “yaxşı gündə və pis gündə” bir-birlərinə sadıq qalacaqlarına, bir-birlərini tərk etməyəcəklərinə, qoruyub himayə edəcəklərinə söz verərlər.

Lakin bu sözün hələ ilk günlərdən etibarən əməl edilməməsinə görə, çox fərqli üsullarla bu sədaqət təmin edilməyə çalışılar. Hazırda dünyanın bir çox yerində evlənən insanlar evləndikdən sonra, sahib olduqları malları bölüşərək bu mövzunu zəmanət altına alırlar.

Tərəflər hər hansı vəziyyətdə, maddi və mənəvi cəhətdən çətin şəraitdə qalmamaq üçün, müqavilələr bağlayır və boşanacaqları təqdirdə tələb etdikləri mülk və pulu hələ ən başdan qələmə alırlar. Bu tətbiqlər, tərəflərin bir-birlərinə hansı dünyagörüşü ilə yaxınlaşdıqlarını açıqca göstərir. Sevginin, hörmətin, dostluğun həqiqi vəfa və sədaqət duyğusu üzərində qurulmadığını, hər hansı mənfəət qarşılıqlıması yaşandıqda, hər iki tərəfin də bir-birini tərk etmə ehtimalının olduğunu qəbul edirlər. Hələ ən başından bu qədər çürük təməl üzərində qurulan əlaqələr də normal olaraq boşanma ilə nəticələnir.

Sədaqətsizlik nümunələrinə bu insanların iş həyatında da tez-tez rast gəlinir. Daha çox pul qazana bilmək üçün, bir-birlərini asanlıqla aldada bilər və hətta fırıldaq gələ bilirlər. Cahil cəmiyyətdə bir çox insan, yoldaşı ilə olan dostluğunun bu səbəbdən pozulduğuna görə gileylənir. Bəzi insanların öz aralarında “qohumla ticarət etmək olmaz” kimi sözlər demələri də bu sədaqətsizliyi bilmələrindən qaynaqlanır.

Həmin bu vəfasızlıq nümunələri tək-cə fərdi olaraq deyil, ictimai olaraq da tətbiq olunur. Çox vaxt cəmiyyət olaraq əl üstündə gəzdirilən, təriflənən, sevilən, dəyər verilən insanlar, təqdim etdikləri mənfəətləri itirdikləri vaxt, özlərinə göstərilən hörmət və sevgidən də məhrum qalarlar. Bu sədaqətsizlik nümunəsinə demək olar ki, hər yerdə rast gəlmək mümkündür. Kimsəsizlər və qocalar evi, bu vəfasızlığın ən açıq nümunələri ilə doludur. İnsanlara mənfəət təqdim edə biləcək imkanlar sahib olduqları vaxt, hörmət və sevgi görən, əl üstündə gəzdirilən, gözlərinə girilməyə çalışılan bu insanlar, gəncliyini, sağlamlığını və mənfəət təqdim edə bilmə imkanlarını itirdikləri anda uşaqları, nəvələri, qohumları tərəfindən də olsa, tək-tənha, diqqətsiz və sevgisiz buraxıla bilirlər. On illərini həsr edib, böyük zəhmətlə böyütdükləri uşaqları, yaşadıkları cahil əxlaqa görə qoca vaxtlarında analarını, atalarını axtarmaz hala gələ bilirlər.

Siyasət, mədəniyyət və ya təhsil kimi müxtəlif sahələrdə cəmiyyətə xidmət etmiş insanların da zamanla yaddaşlardan silindiği məlum həqiqətdir. Məktəb illərində istər ailələr, istərsə də şagirdlər tərəfindən baş tacı edilən, bütün istəkləri yerinə yetirilən, gözünə girilməyə çalışılan müəllimlər,

məktəbin bitməsi ilə birlikdə unudular. Çünki cahil meyarlara görə artıq bu insanlardan əldə edə biləcəkləri mənfəətləri qalmamışdır.

Cahil insanların yaşadıkları bu vəziyyətlə əlaqədar unudulmamalı olan isə, qarşılaşdıqları bu vəfasızlıq və sədaqətsizliyin tamamilə öz əxlaqının əks olunmasıdır. Həyatına cahil qanunlar, cahil əxlaq əsasında yön verən bu insanlar, heç kəsə həqiqi mənada vəfa və sədaqətlə bağlanmamalarının qarşılığını alırlar. Halbuki Quran əxlaqını yaşayan insanlardan ibarət olan bir cəmiyyətin fərdləri bu çətinliklərin heç birini yaşamazlar. Möminlər bir-birlərini, nə təqdim etdikləri mənfəətlərə, nə gəncliyinə, nə də sağlamlığına görə sevrələr. Yeganə meyarları bu insanların Allaha olan səmimi sevgiləri və gözəl əxlaqidir. Bunlar olduğu müddətcə bu insanlar yaşlansalar, möhtac vəziyyətə düşsələr və maddi qazanc təmin edə bilməyəcək vəziyyətə düşsələr də heç bir fərqi olmaz. İman sahibləri bu insanlara səmimi sevgi və hörmətlərini ən səmimi davranışla göstərməyə davam edirlər. Görüldüyü kimi, həqiqi vəfa və sədaqət duyğuları ancaq Quran əxlaqı ilə əldə edilir. Lakin bir-birlərini Allah üçün sevən insanlar dostluğunu, sevgisini, hörmətini davam etdirə bilir və təkcə bu insanlar sədaqət və vəfa duyğularından zövq ala bilirlər.

Hörmət duyğularını itiriblər

Hörmət, bir insanın digərinə olan sevgisinin və ona verdiyi dəyərin mühüm əlamətidir. Qarşısındakı insanda gördüyü gözəl xüsusiyyətlər, insanın normal olaraq ona qarşı dərin hörmət hissi bəsləməsini təmin edər. Lakin bilinməlidir ki, bu gözəl xüsusiyyətlər ancaq Quran əxlaqının yaşanması ilə yarana bilir. Çünki kamil və etibarlı şəxsiyyət və şərtlərə görə dəyişməyən gözəl əxlaq xüsusiyyətləri, ancaq Allah qorxusu ilə qazanıla bilir.

Əlbəttə ki, cahil cəmiyyətdə də məlum hörmət məfhumu var. Lakin bu hörmət məfhumu yanlış təməllər üzərində qurulmuşdur. Cahil meyarlar əsasında yaşayan insanlar bəzi mövzularda özlərindən daha üstün olduğunu düşündükləri insanlara qarşı hörmət bəsləyərlər. Bir insanın daha zəngin, daha etibarlı, daha ehtişamlı və ya karyera cəhətdən daha yuxarı səviyyədə olması cahil meyarlar baxımından hörmət göstərmə səbəbidir. Lakin cahil insanların hörmət anlayışında bu insanların hansı əxlaqa sahib olduqlarının, insanlar

üçün hansı faydalı işlər gördüklərinin, ətrafındakı insanlara qarşı necə rəftar göstərdiklərinin heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Zənginliyini və ya şöhrətini pis yollardan, çirkin işlərdən də qazanmış olsa, bu insan yenə də cəmiyyətin bəzi təbəqələri tərəfindən hörmətlə qarşılanıla bilər. Lakin bu, həqiqi hörmət deyil. Bəzi insanlar bir çox məsələdə olduğu kimi, bu məsələdə də yenə qarşılarındakı insanlardan ən çox mənfəəti əldə edə bilmək üçün onlara saxta hörmət göstərirlər. Əslində isə, nə qarşılarındakı insana həqiqi mənada dəyər verir, nə də özləri hörmət görürlər.

Kitabın əvvəlindən etibarən ciddi şəkildə üzərində dayanıldığı kimi, inkar etmələrinə görə, bu insanlar bir insanın sahib olduğu gözəl əxlaq xüsusiyyətlərini, incə ağıl əlamətlərini və ya üstün tərəflərini lazımı qədər görə bilməz, onun seviləcək tərəflərini layiqincə qavraya bilməzlər. Buna görə də, qəlbində normal sevgi, heyranlıq və hörmət hissi yaranmaz. Əksinə xoşlamadıqları bir insana qarşı sırf mənfəət əldə edə bilmək üçün, hörmət göstərmək məcburiyyətində qalmaları onları qəzəbləndirir. Çünki din əxlaqı yaşanmadığı təqdirdə insanların bir çoxu, həmişə ən üstün olanın, ən çox hörmət bəslənilənin, hörmət göstərilənin özləri olmasını istəyərlər. Son sözü həmişə özləri deməyi və insanları idarə etməyi arzulayırlar. Həmçinin qısa müddətli də olsa, başqa biri üçün nəflərinin bu istəyindən güzəştə getmək qururlarına çox ağır gəlir.

Burada diqqət çəkən məqam isə, süni olaraq hörmət göstərilən tərəfin də bu vəziyyətdən xəbərdar olmasıdır. Özünə qarşı həqiqi mənada hörmət göstərilmədiyindən xəbərdardır. Lakin o da əlindəki maddi imkandan istifadə edərək əldə etdiyi bu süni rəftardan lazımı qədər istifadə edə bilmək üçün, bunu anlamazlıqdan gəlir.

Görüldüyü kimi, cahil cəmiyyətdə olduqca səmimiyyətsiz bir sistem hakimdir. Müsəlmanlar isə bir-birlərini, gördükləri gözəl əxlaq xüsusiyyətlərinə görə sevdikləri üçün hörmətləri də daimi olar. Bu hörmətli rəftar eyni zamanda Allahın onlara Quranla bildirdiyi bir əmrdir. İman sahibləri Allahın rızasını qazanmaq üçün bu gözəl əxlaqı səmimi şəkildə yaşamalı olduqlarını bilirlər. Süni hörməti Allah Qatında da xoş qarşılanmadığını, Allahın qəlbindəkinə görə qarşılıq verəcəyini bilərək hərəkət edirlər.

Cahil cəmiyyətdə isə, bu saxta hörmət anlayışından savayı insanların bir-birlərinə qarşı hörmətli rəftar nümayiş etdirdiklərinə elə də rast gəlinə bilməz. Bəzi insanlar illərlə hər cür çətinliyə sinə gərərək onları böyüdən ana-atalarına qarşı da olduqca hörmətsiz hərəkətlər göstərə bilirlər. Bəziləri isə, küçədən

keçərkən rastlaşdıqları yaşlı birinə qarşı hörmətsizlik edə bilirlər. Onların yaşlılıq və ya xəstəlik kimi səbəblərdən qaynaqlanan qüsurlarını lağa qoya bilir, onları narahat edəcək hərəkətlər edər və lazımi hörməti göstərməyə bilirlər.

Halbuki, Allah Quranın bir çox ayəsində möminlərə, yolda qalana, yoxsula, əsirə, ata–anaya, yetimə, möhtac olana həmişə yaxşı davranmağı, şəfqətli və rəhmli rəftar göstərmələrini nəsihət edir. Buna görə də, yaşlılara hörmət etmək, ata–anaya möhtac və aciz vəziyyətə düşdükləri vaxt, “uf” belə deməyəcək qədər hörmətli davranmaq, möminlərin mühüm xüsusiyyətlərindəndir. Allah Quranda möminlərə belə əmr edir:

Rəbbin yalnız Özünə ibadət etməyi və ana-ataya yaxşı davranmağı əmr etmişdir. Əgər onlardan biri və ya hər ikisi sənin yanında yaşlanarsa, onlara: “Uf!” belə demə, onları danlama və onlara xoş söz söylə! (İsra surəsi, 23)

Allaha ibadət edin və heç bir şeyi Ona şərikinə qoşmayın! Ata-anaya, qohum-əqrəbaya, yetimlərə, yoxsullara, yaxın və uzaq qonşuya, yaxın dosta, yolda qalana və əlinizin altındakılara (qul, kəməz, yaxud xidmətçilərə) yaxşılıq edin! Şübhəsiz ki, Allah özündən razı halda lovğalıq edən kimsələri sevməz. (Nisa surəsi, 36)

Dostluqdan zövq ala bilməzlər

Hər insan özünə “yaxın dost” axtarır. Xoşbəxt anlarını bölüşəcək, çətin anlarında ona dəstək olacaq, çıxış yolu tapa bilmədiyi mövzularda çıxış yolları göstərəcək, onu qeyd–şərtsiz sevəcək, sədaqət göstərəcək, qoruyub himayə edəcək, xətalarına şəfqətlə yaxınlaşacaq, sağlam vaxtında olduğu qədər xəstə vaxtında və ya yaşlı olanda da tək buraxmayacaq insanlar axtarar. Lakin bütün bu xüsusiyyətləri göstərə biləcək insanlara çox çətin rast gələ biləcəyini bildiyi üçün; “tək bir yaxın dost”unun olmasına razı olar.

Şübhəsiz ki, hər insanın ehtiyac duyub axtardığı “əsil dostluq” çox böyük nemətdir. Əsil dost, insanın yaxşı və pis günündə yanında olan, özü üçün nə

istəyirsə dostları üçün də qəti tərəddüd etmədən eynisini istəyən, onun xoşbəxt olmasını, yaxşı olmasını ən azı özü qədər arzulayan insandır. Qısqanclıq, paxıllıq, rəqabət kimi düşüncələrə qapılmadan qarşısındakı insanı səmimiyyətlə sevən və həmişə onun yaxşılığını istəyən insandır.

Həqiqi dost olmağın şərti həmin insanın dünyada və axirətdə xoşbəxt olmasını hədəfləməkdir. Yeri gəldikdə açıq və dürüst danışib ona çatışmayan cəhətlərini demək, bunları düzəltməsinin yollarını göstərmək də mühüm dostluq xüsusiyyətidir. Bəzi insanlar çox vaxt bunu insanın əleyhinə olan rəftar hesab edirlər. Halbuki belə bir şeyi ancaq həqiqətən sevən və həqiqətən dost olan insan edər. Rəqabət gözü ilə baxan, həsəd aparan insanlar məcbur qalmadıqca başqalarına səhvlərini deməzlər. Çünki başqalarının özlərindən yaxşı olmasını istəməzlər. Bunun əvəzinə “çox yaxşısan”, “həmişə belə qal”, “səni olduğun kimi sevirik” kimi sözlər deyərək səmimiyyətsiz yanaşarlar.

“Əsil dost” olmaq üçün bir insanı; “həqiqətən seviləsi dəyərlər üçün sevmək” lazımdır. Bunlar bir insanın; “Allah qorxusu, imanı, səmimiyyəti və gözəl əxlaqı”dır. Təkcə bu dəyərlər əsasında qurulan dostluqlar daimidir. Məhz buna görə də, cahil əxlaqı yaşayan insanlar, bütün istəklərinə baxmayaraq, əsil yaxın dostu çox vaxt tapa bilməzlər. Əlbəttə ki, bir çox insanın bu mövzudakı; “çox yalnızam”, “tək bir dostum belə yoxdur”, “hamısı dar günümdə tək qoydular, bəyəm hamısı da yaxşı gün dostuymuş” kimi sözlərinə rast gəlmisiniz.

Əvvəlki səhifələrdə nümunələrini gördüyümüz kimi bəzi insanların zənginlik, gözəllik, etibar, vəzifə və ya sosial status kimi dəyərlərə görə qurduqları dostluqlar heç vaxt uzun müddətli olmaz. Çünki dostluğun əsaslandığı bu dəyərlərdə dəyişiklik olduğu vaxt, dostluq da bitər. Məsələn, cahil əxlaqına sahib insan, çox gözəl və ehtişamlı olduğu üçün birlikdə olduğu bir insanın, bir anda qəza nəticəsində tanınmayacaq qədər eyibli və eyni zamanda da baxıma möhtac, aciz vəziyyətə düşməsi ilə birlikdə bu insana göstərdiyi bütün diqqətini və ona yaxınlığını itirə bilər. Halbuki bu dostluq və yaxınlıq, insanların Allah qorxusu, imanı və gözəl əxlaqı üzərində qurulsa, fiziki dəyişikliklər bu dostluğa təsir göstərə bilməz. Əksinə acizlik içindəki bu insana daha çox şəfqət və mərhəmət bəslənilər.

Lakin belə şey də var ki, cahil insanlar başqalarına göstərdikləri bu vəfasız rəftarın çətinliyini özləri də çəkirlər. Özləri də həyatı boyu bəzi maddi-mənəvi enişlər və yüksəlişlər yaşayarlar. Gözəlliyini, gəncliyini, sağlamlığını, sahib olduqları malları, zənginliyini itirə bilərlər. Əvvəllər əsil dost zənn

etdikləri insanların, yaşlandıqda, möhtac vəziyyətə düşdükdə, onlara dəyər verilmədiyini görürlər. Yaxşı günlərində çox səmimi, çox yaxın davranan, bir-birlərinə öləndək sədaqət göstərəcəkləri sözünü verən bu insanlar, bir-birləri ilə danışmayacaq və hətta bir-birlərini tanımazlıqdan gələcək qədər tam fərqli davranarlar. Hər hansı problemləri olduqda bunu bölüşəcəkləri, fikrini öyrənəcəkləri, kömək istəyəcəkləri, güvənə biləcəkləri insanların olmadığını görürlər. “Ən yaxınım” dedikləri insanların belə, mənfiyyətlərini dostluqdan üstün tutduqlarını anlayarlar.

Quran əxlaqının yaşandığı bir mühitdə isə, bunların heç biri yaşanmaz. Çünki Allah qorxusu və iman, insanların bir-birlərinə həqiqi mənada sevgi və hörmət göstərmələrini təmin edəcək dəyərlərdir. Bu əxlaqı yaşamayan insanların, bir-birlərinin pis əxlaqi xüsusiyyətlərini bilərək həqiqi mənada sevgi, hörmət bəsləyə bilmələri, güvənə bilmələri qeyri-mümkündür. Bir insanın yalan danışdığını, ikiüzlü və süni rəftar göstərdiyini bilib, mənfiyyətləri üçün başqalarından istifadə etdiyini görüb də, səmimi sevgi və hörmət bəslənməsi qeyri-mümkündür. İnsan, (hər nə qədər dostum, yaxınım desə də) bu insanın başqalarına olduğu kimi, özünə qarşı da eyni cür yanaşdığını görə bilər. Məhz cahil insanlar bir-birlərinin iç üzünü bildiyinə görə, qarşılıqlı şəkildə ancaq saxta dostluqlar qura bilirlər.

Yaşadıqları bu həyat tərzi, dindən uzaq cahil sistemin məhsuludur. Buna görə də, mütləq çıxılmaz vəziyyətdədir. Bu çıxılmaz vəziyyəti özləri də görər və həmişə bu məsələdən gileylənər, itirdikləri zövqlərin yoxluğunu hiss etmələri barəsində danışarlar. Necə ki, bütün bu problemlərə baxmayaraq, yenə də xoşbəxtliyi iman gətirməkdə, gözəl əxlaqı yaşamaqda axtarmazlar. Eyni çürük sistemdə çıxış yolları tapmağa çalışar, buna görə də, uğur qazana bilməzlər.

Bir insanı qiymətli edən Allah qorxusu, ağı və imanıdır

Hörmətli Adnan Oktarın “Tempo” TV-dəki müsahibəsi,
3 fevral 2009-cu il

Adnan Oktar: Bir qadını ən gözəl edən şey ağılıdır, yəni çox ağıllı bir qadın insanı ovsunlayar, fəvqəladə gücə sahib olar. Əgər bir sirr istəyirlərsə, mən onlara ən yaxşı sirri verirəm, yəni çox imanlı, Allahdan çox qorxan, çox ağıllı qadın ağıllı bir kişini ovsunlayar, yəni fəvqəladə təsir gücü olar, təxəyyül edilə bilməyəcək, insanın ruhunu çox güclü sarsıdan gücə sahib olar həmin qadın. Həmçinin böyük güc sahibidir və bu gücündən ötrü də, Allaha həmd etməlidir, olduqca təsir edicidir. Ağıllı bir qadının da hər şeyi gözəl olar, yəni zahiri görkəmi də gözəl olar, Allah zahiri görkəmini də gözəlləşdirər, dərisini də gözəlləşdirər, hər şeyini gözəlləşdirər. Bu qəti Allahın qanunudur, mütləq olan bir şeydir, bunu yaşayan hər kəs görər.

Eynilə ağıllı bir qadın, çox ağıllı bir qadın da, çox ağıllı bir kişidən son dərəcə təsirlənər, əgər bir sirr öyrənmək istəyirlərsə bunu deyim, həmin kişi də onları sanki ovsunlayar, yəni olduqca fəvqəladə gücün ruhunu, aqlını hiss edər qadın o zaman, yəni sanki gözlərindən bir–birlərinin bədəninə girər qadın və kişi, olduqca təsirlənərlər, Allahın möcüzəsidir bu. Lakin ağıllı, həqiqətən ağıllı insanlara məxsus bir xüsusiyyətdir bu. Bunu dinsizlər qətiyyənlə anlaya bilməzlər, təsvir etsəniz də anlaya bilməzlər, bunu itirmiş olmağın onlara verdiyi əzabı da hiss edəcək deyildirlər, çünki onsuz da ruhsuzluqdan, yəni bu dərinliyi qavraya bilməməkdən, boşluqdan sanki ruhları yanar, qovrular. Onu belə hiss edə bilməyəcək vəziyyətdədirlər, yəni təsvir etsən də anlamazlar.

Lakin dindarlar üçün, Allahın bu cür xüsusi sirri var və möcüzədir bu, məsələn, insanların bilmədiyi bir möcüzədir bu. İnsan ancaq bununla gözəl olar, lakin gözəl olmaq üçün iman gətirilməz, iman gətirdiyi üçün insan çox gözəl olar. Yəni səmimi qadın olduqca valehedicidir, çünki öncəliklə yalan danışmaz, yalan danışan qadın çox xoşagəlməzdir. Yəni bir insan yalan danışan bir qadınla əlaqə yarada bilməz. Səmimi olmayan, yəni üzündə maska gəzdirən bir qadın da çox xoşagəlməzdir, yəni çox gözəl də ola bilər, yəni zahiri görkəmi olduqca gözəl ola bilər, lakin insanın ruhunda ət təsiri yaradar, yəni qəssabdakı ətlə eyni vəziyyət olar, heç bir təsir yaratmaz, donuq ət parçası olar.

Təsir, o qadın adlı şey, onun içindəki o ruh və gücdür, yəni xüsusi elektrikə sahibdir, ona qadın deyilər. O da ancaq çox böyük ağılla, böyük səmimiyyətlə və düzgünlüklə ortaya çıxar. Yəni düz danışan bir kişi ilə, dürüst olan bir qadın bir yerdə olduqlarında bundan görünməmiş zövq alarlar. Lakin hər ikisi də yalançıdırsa, hər ikisi də oyun oynayarsa, mən filmlərdə, televiziya da bunu çox görürəm, yəni saxta sevgilər, saxta oyunlar olduqca

alçaldıcı və çox əziyyət vericidir. Məsələn, qadının qarşısında diz çökür əlində çiçəklə, dizində mətnlə ona yalvarır, bu, tam rüsvayçılıq və əzabdır, yəni qadın nifrət edər, belə süni, uşaq kimi və ağılsız hərəkət edənlərdən nifrət edər, lakin hiss etdirməz və ya bunu anlamazlıqdan gələr, o da ağılsız hərəkətlər edər, o da gözü yaşarırmış kimi edər, yəni çox pis tamaşa oynanılar hər kəsin canı yanar, amma bu pis tamaşa beləcə davam edər...

Səmimiyyətdən zövq ala bilməzlər

Səmimiyyət, insanın içi ilə çölünün bir olması, qəlbində nə hiss edir, nə yaşayır, çölə də bunu əks etdirməsidir. Olduqca dürüst, açıq və konkret olması, əsil düşüncələrini, duyğularını qəti şəkildə olduğundan fərqli göstərməyə çalışmadan, əsil xarakterini açıqca göstərməsidir. Səmimiyyət, güvən tələq edən, bir insana sevgi, hörmət bəsləyərək bağlanmağı təmin edən xüsusiyyətlərdəndir. Allah, bu əxlaqı yaşadığı təqdirdə rahatlıq tapacaq və bu yolla qəlbən rahat və xoşbəxt ola biləcək şəkildə yaratmışdır.

Səmimiyyətsiz hərəkət edən bir insan, başda özünə olan hörmətini itirdiyi kimi, ətrafındakı “yoldaşım”, “dostum” və ya “yaxınım” dediyi insanlara qarşı da, əsil mənada sevgi və ya hörmət bəsləyə bilməz. İçinin və çölünün fərqli olduğunu, qarşısındakı insanı az da olsa aldatdığını, mütləq dürüst və açıq davranmadığını, yeri gəldikdə asanlıqla süniliyə sığına biləcəyini bilmək, bu insanları ən yaxınları ilə birlikdə olduqlarında belə saxta və sıxıntılı həyat yaşamağa sövq edər.

Cahil cəmiyyətdə insanların bir çoxu bu sıxıntını yaşayır və səmimiyyətin zövqündən məhrum həyat tərzini sürürlər. Qəlbində sevgi, hörmət, sədaqət kimi bir çox gözəl duyğunu yaşaya bilmir, həmişə bütün bunların təqlidini edərək həyatına davam edirlər. Lakin, əlbəttə ki, bu sünilik ətrafındakı insanlar tərəfindən asanlıqla başa düşülür. Çünki insan bir məsələ barəsində qəlbində nə hiss edirsə, bu istər-istəməz rəftarına da əks olunur. Birini həqiqətən səmimi şəkildə sevir, bunu hər nə qədər gizlətmək istəsə də, bacara bilməz. Müəyyən şəkildə üzündən, baxışlarından, üslubundan, rəftarından qarşı tərəfə bu hissini bəlli edər. Əgər bir insandan xoşlanmır və ya ona qarşı nifrət kimi duyğular bəsləyirsə, eynilə bunu da hər nə qədər gizlətmək istəsə də, bacara

bilməz. Üz ifadəsindən, işlətdiyi sözlərdən, cümlələrin, səs tonunun içindəki qəzəb, aqressivlik və ya narazılıq xaricə əks olunur.

Cahil əxlaqdakı insanların bu davranışları əslində ən çox özlərinə zərər verir. Çünki özləri insanlara saxta duyğular və süni rəftarla yaxınlaşarkən, onlar da eyni səmimiyyətsizliyi bu insanlara yönəldərlər. Əvvəlki səhifələrdə də ifadə etdiyimiz kimi, həyatı boyu səmimi, dürüst bir dostun həsrətini çəkdiyələri halda, cəmiyyətdə hakim olan əxlaq anlayışına görə bu nemətlərdən məhrum qalarlar. Heç kimlə dost ola bilməz, yaxın və mehriban əlaqə yaşaya bilməzlər. Ən yaxın dostlarına, evli olduqları insanlara, hətta bəzən ata-analarına qarşı da eyni səmimiyyətsizliklə yaxınlaşa bilərlər.

Halbuki təbiilik, dürüstlük, içi-çölü bir və səmimi olmaq insan ruhuna böyük zövq verir. Bu, insanın vicdanına ən uyğun davranışdır. Buna görə də, fitrətinə uyğun şəkildə hərəkət edən bir insan, vicdanı rahatlığın zövqünü də aşar. Dürüst olduğu təqdirdə, zərər çəkəcəyini bilsə də, vicdan rahatlığının verəcəyi zövqü heç nəyə dəyişməz. Cahil insanlar isə, dürüst olmağa yanaşmazlar. Çünki içlərində olduqca pis əxlaqi xüsusiyyətləri gizlədər və bunların ortaya çıxacağı olacağı təqdirdə ətrafındakı insanlardan reaksiya almaqdan qorxarlar. Buna görə də, əsil duyğularını, düşüncələrini mümkün qədər gizlədərlər. Möminlər isə, qəlbində Allah rızasına uyğun, yaxşı xüsusiyyətləri yaşadıkları üçün, bunları kənara əks etdirməkdə heç bir problem görməzlər. Əgər qarşılarındakı insan haqqında müsbət fikirləri varsa, bunu onsuz da açıqca həmin insanın özünə deyərlər. Yox əgər mənfi düşüncələri varsa da, bunu da qarşı tərəfin xeyirinə olacaq şəkildə münasib şəkildə deyərlər. Çünki Allah Quranda: **“Tövbə edən, ibadət edən, həmd edən, (İslam üçün) səyahət edən, rüku və səcdə edən, yaxşı işlər görməyi buyurub pis əməlləri qadağan edən və Allahın qoyduğu hüdudlarını qoruyan o möminləri müjdələ”** (Tövbə surəsi, 112) deyə buyuraraq möminlərə insanları “yaxşı işlər görməyi buyurub, pis əməlləri qadağan etməyi” buyurur.

Cahil əxlaqı yaşayan insanlar bu cür dürüstlük anlayışına sahib olduqları təqdirdə, ətrafındakı insanlardan mənfi reaksiyalar alaraq zərər çəkəcəklərini zənn edərlər. Halbuki bu, eyni dürüstlüyü və səmimiyyəti yaşayan insanlar üçün mühüm sevgi səbəbidir. Bunun əvəzinə yüzlərlə kompliment deyilsə, böyük diqqət göstərsə bunların heç biri səmimiyyətin qəlbdə meydana gətirəcəyi sevgini, yaxınlığı və etibarını yarada bilməz.

Məhz cahil insanlar bu gözəl xüsusiyyətdən ruhun alacağı zövqü mənimsəyib qurtarıblar. Öz batil inancları, onlara ikiüzlülüüyü, süniliyi və

saxtakarlığı daha cəlbedici və daha cazibədar göstərir. Bu inanc formasının zərərini yenə ən çox özləri çəkdikləri, həyatının sonunadək ətrafındakı insanlar tərəfindən aldadıldıkları halda, yenə də imtina etmirlər. Allah Quranda inkarçıların, din əxlaqını yaşamaqdan başqa çıxış yolu olmadığını gördükləri halda, öz yanlış sistemlərini yaşamaqda israr etdiklərinə və buna görə də, əzabla qarşılıq aldıklarına belə diqqət çəkir:

O, özünə oxunan Allahın ayələrini eşidir, sonra da onları eşitmirmiş kimi təkəbbürlənərək (küfrdə) israr edir. Buna görə də ona acı bir əzabla müjdə ver! (Casiyə surəsi, 8)

Onlar böyük günah işləməkdə israr edirdilər. (Vaqiə surəsi, 46)

Hörmətli Adnan Oktarın Çay TV-dəki canlı müsahibəsi, 4 mart 2009-cu il

Adnan Oktar: Lakin insanlar səmimi olduqları vaxt, əsasən, daha əvvəl də bunu qeyd etdim, məntiqlərinə tərs düşür, öz ağılları ilə deyil, zəkaları ilə qiymətləndirmə aparırlar. “Məntiqli davranım, yoxsa vicdanlı?”, deyir. Məntiqli davranıb bəlaya düşər olurlar. Məntiqdə həmişə bəla var. Vicdanları ilə hərəkət etməlidirlər. Səmimi insan həmişə vicdanı ilə hərəkət edər. Əlbəttə ki, vicdanı ilə hərəkət edən həmişə çətinliklərlə üzləşər. Yəni səmimiyyət çətindir, asan deyildir. İnsanın başına min bir cür bəla gələr səmimiyyətdən. Məntiqdə insanlar bu işlərdən xilas olar, lakin sürünərlər. Yəni əsil bəla da o zaman gələr. Lakin xoş gələn bəlalardır.

Məsələn, birinə avtomobil vurur, insanlar da onun yanından uzaqlaşar. Bütün avtomobillər keçib gedər, sən isə, enib qaldırırsan onu, çiyinə qoyarsan xəstəxanaya apararsan. Polis isə, sən öldürmüşsən deyə yaxandan yapışar. Bir çox insanda olmuşdur bu. Buna razı olmalıdır. Mən bu insanı Allah rızası üçün apararam xəstəxanaya, siz nə deyirsinizsə deyən, deməlidir. Yəni lazım gəlsə həbs də olunar. Lakin o insan orada tərk edilməz. Yaxud biri bir qadını öldürməyə çalışır. İnsanlar onu seyr edir. Hər nə bahasına olsa da, gedib o qadını qurtarmaq lazımdır. Nə ola bilər ki, guya? Seyr edilərmə bu?

Məsələn, mən bu yaxınlarda da belə bir şey görmüşdüm, çox təəccübləndim, məntiqini də anlaya bilmədim. Yazıq bir qadın, birisi də əlinə bıçaq alıb, televiziyada yayımladılar. Adam müntəzəm surətdə bıçağı qadına batırır. Bütün aləm seyr edir. Bu nə deməkdir? Mən bunu anlaya bilmədim. Orada o qadını qurtarmaq üçün hər şey edilər, yəni hər şey mübahdır. Odunu əlinə alarsan, vurub atarsan bıçağı kənara atar, məsələn. Niyə bu qədər uzadılır? Qadını dəlmə–deşik etdikdən gedib qurtardılar. Yəni belə iş olar? Televiziyada gördüm bütün xalq dolmuşdu, bir insan belə kömək etmədi. Bunda nə problem var? Bu seyr edilər? Hətta lazım gəlsə nəzakətlə yaxınlaşa bilər, bir şey deyəcəyəm deyərsən, bir şey başa salacağam. Bildiyin bir həqiqəti deyərsən. Yəni çox məqbul olar, yanına yaxınlaşıb aldadıb əlindən bıçağı alarsan. Yazıq qadını o cür dəlmə–deşik etdirməyin nə mənası var? Buna bənzər, belə hadisələr çox olur. Bu nə üçün edilir? Məntiqdən istifadə edildiyinə görə. Vicdandan istifadə edilməlidir.

Gözəl əxlaq göstərməyin zövqünü itiriblər

Quran əxlaqına uyğun, kamil rəftarla qarşılaşmaq hamının xoşuna gələr. Hamı ətrafındakı insanların özünə yaxşı və gözəl rəftar etməsini istəyər. Qüsurları olduqda tolerant davranılmasını, bir problem olduqda ən ədalətli şəkildə qərar verilməsini, nə qədər qürurlu rəftar sərgilənsə də özlərinə təvazökar yaxınlaşılmasını arzulayar. Nə qədər dözülməz rəftar göstərilərsə də, özünə qarşı səbirlə yanaşılmasını, ehtiyac olduqda fədakarlıq göstərilməsini, nə qədər çox olsa da, səhvlərinin hər dəfə bağışlanılmasını, həmişə sevgi ilə yaxınlaşılmasını gözləyər. Belə əxlaqla qarşılaşmadıqları vaxt isə, bu vəziyyətdən çox narahat olar. Həmişə bu vəziyyətdən gileyənər, “insanlığın öldüyü”ndən, insanların korlandığından, heç kəsin özündən başqasını düşünmədiyindən, mənfəətçi dünyanın insani duyğulardan uzaqlaşdırdığından bəhs edər.

Bütün bu tələblərinə baxmayaraq, bir çox insan bu cür əxlaqı yaşamaq üçün heç bir səy göstərməz. Həm; “mənə yaxşılıq edilsin, lakin mən tək cəzə özümü düşünüm” və ya “mənə zərər gələcəyinə başqasına zərər gəlsin” bənzəri egoist düşüncələri, həm qürurları, həm də bəzi cahil inanclarına görə, gözəl əxlaqı yaşamaqdan qaçarlar. Bu vəziyyətin təməlinə isə, Allah qorxuları

olmadığı üçün, vicdanın səsinə görə deyil, mənfəətinə görə hərəkət etmələri yatır.

İnsana gözəl əxlaq qazandıracaq yeganə yol Allaha iman gətirmək və bu imandan qaynaqlanan Allah qorxusudur. Bundan savayı, insanların göstərdikləri gözəl rəftarlar həmişə müxtəlif mənfəətlərə söykənən, müvəqqəti rəftardan ibarət olacaq. Məsələn, bir yerdən mənfəət gələcəyini hiss etdikləri zaman, cahil əxlaqından əl çəkmiş kimi görünəcək, hərdənbir fədakarlıqlar və tolerant rəftarlar göstərəcək, bundan başqa isə, yalnız mənfəətinin sövq etdiyi əxlaqı yaşayacaqlar.

Bu yanlış düşüncələrin onlara vurduğu ziyansa, çox böyükdür. Hər nə qədər egoist, qeyri-tolerant və ya ədalətsiz davrandıqlarında, kiçik dünyəvi mənfəətlər təmin edirlərmiş kimi görünsələr də, əslində yaşadıkları bu pis əxlaq ruhlarına çox böyük zərər verir. Hər dəfə vicdanlarına zidd hərəkət etdikləri zaman, bu onların içlərinin daha da qaralmasına, ruhlarında daha böyük boşluqlar, mənəviyyatlarında daha böyük itkilər yaranmasına səbəb olar.

Gün ərzində yüz dəfələrlə gözəl davranacaqları hadisələrlə qarşılaşırlar. Necə ki, bu fürsətləri həmişə vicdansız şəkildə qiymətləndirmələri, onları həssaslıq hissini yox edər. Artıq heç nədən təsirlənməyən, vicdanlarında çox cüzi hərəkət də, bunu hiss etmədən hər cür yanlış rəftarı asanlıqla göstərə biləcək insanlara çevrilirlər.

Həm heç zəhmət çəkməmək, həm də gözəl bir dünyada, gözəl bir həyat yaşamaq istəyərlər. Halbuki zəhmət çəkmədən heç bir gözəllik meydana gəlməz. Allahın bir Quran ayəsində: **“İnsan özünə xeyir diləməkdən usanmaz...”** (Fussilət surəsi, 49) sözləri ilə bildirdiyi kimi, özləri üçün həmişə hər şeyin ən yaxşısını, ən çoxunu istəyərlər. Gözəl əxlaq göstərib bunun üçün səy göstərmələri tələb olunduqda isə, “mən beləyəm”, “bu yaşdan sonra dəyişə bilmərəm”, “mənim şəxsiyyətim belədir, xarakterim belədir” kimi sözlər işlədərlər. Halbuki bu vəziyyət nə xarakterindən, nə də yaşından qaynaqlanır. Bu, ancaq heç bir zəhmət çəkməyib, nəfsinə uyğun davranmalarındandır. İnsan ancaq zəhmət çəkəndə, doğru olanı etmək üçün iradə göstərdikdə ortaya gözəl rəftar çıxar. Lakin cahil insanlar nəfsini yetişdirmək və iradə göstərmək üçün özlərini motivasiya edəcək hər hansı səbəb tapa bilməzlər. Axirətə inanmadıqları, haqq-hesab günündə vicdanının səsinə dinləmək məsələsində sorğu-sual ediləcəklərinə ehtimal vermədikləri üçün; “niyə özümü çətinliyə salım?”, “niyə istədiyim kimi davranmıyım?” deyə düşünərlər. Halbuki bu

insanlar yanılırlar və vicdanın səsinə qulaq asmadan etdikləri hər rəftarın hesabını axirətdə verəcəklər.

Bütün bunlarla yanaşı, gözəl əxlaq insana dünyada böyük zövq yaşadır. Gözəl əxlaq ruhda (heç bir maddi mənfəətlə müqayisə edilməyəcək dərəcədə) böyük həyəcan və coşğu meydana gətirər. Bu zövqü almayan insanların bunu anlamaları qeyri-mümkündür. Bu, cahil əxlaqın ruhda yaratdığı boşluğun tam əksi olan bir həyəcandır. Vicdanın səsinə qulaq asmağın verdiyi rahatlıq və coşğunu, tamah edilən hər hansı dünyəvi mənfəətdə tapmaq qeyri-mümkündür.

Egoist xarakterləri bu insanların çox qaranlıq dünyada yaşamalarına səbəb olar. Çünki hər kəsin eyni egoist əxlaqı mənimsədiyi bir dünyada, fədakarlıq edəcək, anlayışlı davranacaq, göz yumub bağışlayacaq, səhvlərə qarşı mərhəmətlə, sevgi ilə yaxınlaşacaq heç kim qalmamış olar. Dolayısıyla sülhdən, qardaşlıqdan, sükunətdən uzaq, xaosun və qarışıqlığın hakim olduğu bir mühitdə yaşamağa məhkum olurlar. Fədakarlığın zövqünü ala bilmədikləri üçün, egoizmin verdiyi vicdan əzabını yaşayarlar. İtaətkar olmağın, gözəl söz söyləməyin, göz yummağın gözəlliyini dada bilmədikləri üçün, dava-dalaş, mübahisə və çəkişmə mühitlərinin sıxıntısını çəkərlər. Əsəbiləşmənin, qışqırırbağırmağın, vurub-yıxmağın həm mənəvi, həm də fiziki əzabını dadarlar.

İnsanların həmişə bir-birlərinə "söz ilişdiriyi", lağlağı üslublarla danışdığı, qəzəbli sözlər söylədiyi, kin və intiqam duyğularını yatışdırmaq ardınca qaçdıqları çətin mühitlərdə yaşayarlar. Təvazökarlıq etməyin bəxş etdiyi asanlıqı yaşaya bilmədikləri üçün, qürurun və egoizmin ruha verdiyi qatılığı, sərtliyi və sıxıntını dadarlar. Gözləri həmişə daha artığında olduğu üçün, qənaətkar və şüküredici olmağın ruha verdiyi rahatlıq hissindən xəbərsiz yaşayar, həris və tamahkar olmağın verdiyi sıxıntıya dözmək məcburiyyətində qalarlar. Tamamilə vicdana zidd əxlaq göstərdikləri üçün, həmişə böyük vicdan əzabı ilə yaşayarlar. Həmçinin ətrafındakı insanların da həmişə bu əxlaqı göstərmələri onlar üçün ayrı kədər və sıxıntı vəsiləsi olar. Həyatını, dünyanın imkanlarından ən yaxşı şəkildə istifadə edərək gözəl həyat yaşamaq məqsədi üzərində qurmuş bu insanlar üçün, bu cür qaranlıq həyat, əlbəttə ki, böyük məyusluqdur.

Lakin unudulmamalıdır ki, bu qaranlıq həyatı həmin bu insanlar öz iradələri ilə seçiblər. Allaha iman edib, həm dünyada, həm də axirətdə həyatı və bütün zövqləri mümkün qədər ən gözəl, ən dolu və ən güclü şəkildə yaşamaq olduğu halda, onlar yalnız dünyadakı bəzi müvəqqəti maddi zövqlərə

razı olublar. Gözəl əxlaq göstərə bilmək öz əllərində olduğu halda, vicdanı ilə nəfsinə uymaq arasında seçim etmiş və seçimlərini nəfsinə uymaqdan yana etmişdilər. Yaşadıqları qaranlıq dünyanı, xaos mühitini özləri istəmiş və əllərindəki zövqləri bilə-bilə özləri mənimsəyiblər.

Allah Quranda: **“Şübhəsiz ki, Bizimlə qarşılaşacaqlarına ümid etməyənlər, dünya həyatından razı qalıb onunla rahatlıq tapanlar və ayələrimizdən xəbərsiz olanların – məhz onların qazandıqları günahlara görə sığınacaqları yer Oddur”** (Yunis surəsi, 7–8) ayələri ilə “dünya həyatına razı qalan” bu insanları axirətdə ala biləcəkləri qarşılığı xatırladaraq xəbərdar edir.

Şəfqət və mərhəmətdən zövq ala bilməzlər

Şəfqət və mərhəmət, mühüm gözəl əxlaq xüsusiyyətlərindəndir. Bu əxlaqa sahib insanlar, bu gözəl rəftarı göstərdikləri üçün, həm özləri böyük zövq alar, həm də ətrafındakı insanların sevgisini, hörmətini və razılığını qazanırlar.

Mərhəmət, insanı daha bir çox gözəl əxlaq xüsusiyyətinə sövq edər. Sevgi, diqqət, köməksevərlik, eləcə də, tolerant, kamil və səmimi rəftar göstərə bilmək həmişə bu xüsusiyyət sayəsində mümkün olar. Mərhəmətli bir insan özündən əvvəl, ehtiyacı olan insanların ehtiyaclarını düşünür. Mərhəmət yaşanmadıqda isə ortaya, özündən başqasını düşünməyən, daşürəkli və ruhsuz bir insan modeli çıxar. Belə insanlar yalnız öz həyatını (və bunu da ən yaxşı şərtlər altında) davam etdirməyi əsas hədəflərinə çevirirlər. Necə ki, ruhunda yaşadıqları pozulmaya görə bir çox zövqdən məhrum qalırlar, hətta bəziləri ruhunda yaşadıqları bu pozulmanın dərəcəsinə görə, bunlardan məhrum qaldıqlarını belə görə bilməyəcək vəziyyətə gəlirlər.

Küçədə qalmış, ac və ya soyuqda üşümüş bir insana yardım əlini uzada bilmək, xəstə birinə mərhəmət göstərə bilmək və imkan təmin edə bilmək böyük əxlaq tələb edir. Bu əxlaqı göstərməyin verəcəyi zövqü, dünyadakı heç bir maddi zövq verə bilməz. Milyardlarla manat pul verilsə, mülk təklif edilsə, imkan təqdim edilsə, heç biri bu əxlaqı göstərməyin verəcəyi zövqlə müqayisə edilə bilməz. Bu əxlaqı Allah üçün göstərə bilməyin qarşılığında Allahın rızasını qazanmağı ümid edə bilməyin, Qurana və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)–in sünnəsinə

uyğun hərəkət etməyin verdiyi sevinc, şövq və həyəcan, bütün bu zövqlərdən üstündür.

Lakin cahil insanlar inkar içində yaşadıklarına görə, bu zövqlərdən də məhrum qalmış, daşürəkli, mərhəmətsiz, insafsız əxlaq qazanıblar. Əlbəttə ki, aralarında mərhəmətli görünən insanlar da var. Lakin bunlar da mərhəmət qarşılığında; “minnət qoymaq”, “etdiklərini başa vurmaq” və ya “qarşılığında mənfəət tələb etmək” kimi ümidlərlə bu əxlaqı göstərirlər. Allah bu insanların göstərdiyi pis əxlaqa Quran ayələrində belə diqqət çəkir:

Haqq-hesab gününü yalan hesab edəni gördünmü?! O elə kimsədir ki, yetimi qovar və heç kimi yoxsulu yedirtməyə təşviq etməz.

(Maun surəsi, 1-3)

Onlar riyakarlıq edirlər. Az bir şey verməkdən belə boyun qaçırlar.

(Maun surəsi, 6-7)

Ey iman gətirənlər! Özünü insanlara göstərmək üçün malını sərf edib Allaha və axirət gününə inanmayan şəxs kimi, siz də sədəqələrinizi minnət qoyaraq və əziyyət verərək puça çıxartmayın! Onun (minnətlə sədəqə verənin) halı, üzərində (bir az) torpaq olan qayanın halına bənzəyir. Ora şiddətli bir yağış yağıb onu çılpaq bir hala salar. Onlar, qazandıqlarından heç bir şeyə (savaba) nail ola bilməzlər. Allah inkar edənlər qövmünü doğru yola yönəltməz.

(Bəqərə surəsi, 264)

Cahil cəmiyyətdə insanlar ən yaxınlarına belə eyni yanlış dünyagörüşü ilə yanaşa bilirlər. Bunların altında da mənfəət yata bilir. Məsələn, yuxarı yaşlarda, maddi və ya mənəvi cəhətdən möhtac vəziyyətə düşdükdə hər insan özünə baxacaq, özü ilə maraqlanacaq başqa insanlara ehtiyac duyar. Məhz cahil cəmiyyətdəki insanlar ən yaxınlarına belə gələcəkdə qarşılaşa biləcəkləri bu şərtləri nəzərə alaraq qayğı, sevgi, şəfqət və diqqət göstərə bilirlər. Lakin unudulmamalıdır ki, pis əxlaq göstərən insanlar, yaşadıkları əxlaqın bənzəri ilə qarşılıq görürlər. Onlara da səmimi mərhəmət hissi ilə yaxınlaşılmaz. Heç vaxt səmimi, tamamilə qarşılıqsız yaxınlıq və diqqətlə qarşılaşmazlar. Onlara

da mənfiyyətə əsaslanan şəfqət göstərilər. Eləcə də, mərhəmətin, sevginin korlandığı, mənəvi dəyərlərdən uzaqlaşmış, maddi dəyərlərin əhəmiyyət qazandığı bir dünyada yaşamaq məcburiyyətində qalarlar. Beləliklə də, müəyyən mənada pis əxlaqa qarşılıq taparlar. Allah, inkarçıların yaşadığı bu çətin həyatı Quran ayələrində “sıxıntılı güzəran” olaraq belə təsvir edir:

Kim Zikrimdən (Qurandan) üz çevirərsə, şübhəsiz, onu məşəqqətli bir həyat gözləyir və qiyamət günü onu kor olaraq həşr edəcəyik”.

(Kor olaraq həşr olunan kəs) belə deyəcək: “Ey Rəbbim! Nə üçün mənə kor olaraq həşr etdin? Halbuki mən (dünyada ikən) görürdüm”. Allah deyəcək: “Elədir! Sənə ayələrimiz gəlmişdi, ancaq sən onları unuttun. Sən də bu gün eyni şəkildə unudulursan”. Biz həddi aşıb Rəbbinin ayələrinə inanmayanları belə cəzalandırırıq. Axirət əzabı isə, əlbəttə, daha şiddətli və daha əbədidir.

(Taha surəsi, 124-127)

Rahatlıq və güvən içində yaşamağın zövqünü itiriblər

Cahil insanların ruh halını müşahidə etdiyimiz zaman, həmişə müəyyən gərginlik və narahatlıq içində olduqlarını, qorxu və narahat olan dünyada yaşadıklarını görürük. Ara küçələrdə üzlərində dəhşət ifadəsi ilə, hər an bir təhlükə ilə qarşılaşma qorxusu içində gəzən insanlar, özlərinə biganə yanaşılacağı narahatlığı ilə yaşadıkları bütün hallarından bəlli olan yaşlı və ya kasıb insanlar, kasıblığa görə cəmiyyətdə əzilməyin, hörmət görməməyin narahatlığını yaşayanlar, sahib olduqları zənginliyin əllərindən alınacağına, hər an aldadılacaqlarının narahatlığını yaşayanlar bu mühitdəki insan mənzərələrindən yalnız bir neçəsidir. Bu küçədə yaşayan vəziyyətdir. Eyni gərginlik və qorxu mühiti insanların ən rahat və ən çox güvən içində olmaları lazım gələn yerlərdə də yaşanır. Demək olar ki, hər gün yaşanan ailə mübahisələri, ailələrin uşaqlarına qarşı anlayışsız davranmaları evlərdə yaşanan gərginliklərin səbəblərindən yalnız ikisidir.

İş mühitində də vəziyyət bundan fərqli deyil. Bir-birlərinə olan anlayışsız hərəkətləri və öz deyimləri ilə; “bir-birlərini işdən və ya vəzifədən çıxartmağa”

çalışan rəqabətə girmələrinə görə eyni narahatlıq iş yerlərinə də hakim olmuşdur. Buna görə də, bəzi insanlar hər an səhv etmək qorxusu ilə yaşayır və etdikləri səhvləri gizlədə bilmək üçün böyük gərginliyə qapılırlar.

Bir çox insan ən yaxınlarına belə güvənə bilmir, maddi–mənəvi cəhətdən aldadılmaq ehtimalına görə, həmişə gərginlik içində yaşayır. Dünyanın hər yerində uşaqlar öz ailələrinin malını ələ keçirə bilir, ailələr uşaqlarını öldürənədək döyə bilir, eləcə də, pul üçün küçə ortasında qəti olaraq tərəddüd etmədən bir–birlərini öldürə bilirlər. Demək olar ki, hər gün televiziya ekranlarına əks olunan, dəhşət və qorxu dolu görüntüləri görürlər.

Terror və zorakılıq hadisələri artıq bir çox ölkədə tez–tez görülən adi hadisələrə çevrilmişdir. Yüzlərlə insanın olduğu alış–veriş mərkəzlərinin və ya iş yerlərinin bombalanması, etibarlı zənn edilərək pul yatırılan bankın soyulması və ya bank sahibinin müştərilərini aldadıb pulları mənimsəməsi, evləndikləri və ya yanlarında işlətdikləri, qoruyub himayə etdikləri insanların özlərini aldatması olduqca sıx rast gəlinən hadisələrdir. Qəzet səhifələri, oxucuları hər gün bir qədər də heyrtləndirən bu cür dəhşətli hadisələrlə doludur.

Bəs bütün bunların səbəbi nədir?

Əlbəttə ki, kitabın əvvəlindən etibarən üzərində dayandığımız kimi, bu vəziyyətin də əsas səbəbi, bu mərhəmətsiz hərəkətləri edən insanların Quran əxlaqını yaşamamaları, Allahdan lazımı qədər qorxmamalarıdır. Allahdan lazımı qədər qorxsalar, heç kəs heç kimə qarşı haqsız və ədalətsiz rəftar göstərə bilməz, hər kəs bir–birinin yaxşılığını düşünər, bir–birini qoruyub himayə edər və gözəl əxlaq göstərir. Heç kəs həmişə narahatlıq və gərginlik içində yaşamaq məcburiyyətində qalmaz, rahatlıq və əmin–amanlıq mühiti meydana gəlir.

Qorxu və narahatlıqlardan xilas olmaq isə, ancaq Allaha təvəkkül etməklə mümkün olar. Çünki yaşanan sıxıntı və gərginlik bütün hadisələrin Allahın nəzarəti altında meydana gəldiyini dərk etməməkdən, Allaha güvənib təslim olmamaqdan qaynaqlanır. Həmin bu sıxıntıları yaşayan insanlar ətrafında olub bitən hadisələrin və təmasda olduqları bütün insanların Allahın nəzarəti altında olduğunu qavramırlar. Zəlzələ, sel, yağış və ya yanğın kimi

hadisələrin öz-özünə baş verən müstəqil hadisələr olduğuna inanırlar. Allaha iman gətirmədikləri üçün bütün bunların təsadüf, şans və ya uğursuzluq kimi xəyali anlayışlara bağlı şəkildə baş verdiyini zənn edirlər. Belə düşündükləri üçün də, hər an yeni bir sürprizlə qarşılaşma ehtimalının verdiyi gərginliyi yaşayırlar. Halbuki həmişə qorxu və narahatlıq içində gəzmək həll yolu deyil. Əksinə bu şəkildə çox çətin, narahat və bədbəxt həyat yaşayar, mövcud gözəlliklərdən də heç bir zövq ala bilməzlər.

Çıxış yolu Allaha güvənməkdir. Bütün kainatda olub bitən hər şey yalnız Allahın nəzarəti altındadır. Həmçinin Allah iman edən bəndələri üçün hər hadisəni xeyirli yaradar. İman edənlər də yaxşı və ya pis, gözəl və ya çirkin görülən bütün hadisələri Allahın insanları sınamaq və gözəl rəftar göstərənləri mükafatlandırmaq üçün yaratdığını bilirlər. Dolayısıyla hansı hadisə ilə qarşılaşsalar da, Allahın onları qoruyacağını və hər hadisənin onlar üçün xeyirli olacağını bilirlər. Buna görə də, çox rahatdırlar. Allah, bu həqiqəti görüb Özüne səmimiyyətlə təslim olan bəndələrini Qatından endirdiyi **“rahatlıq və etimad duyğusu”** ilə dəstəkləyir:

Möminlərin imanlarını daha da artırmaq üçün onların qəlbinə mənəvi rahatlıq verən Odur. Göylərin və yerin orduları da Allaha məxsusdur. Allah hər şeyi biləndir, hikmət sahibidir. (Fəth surəsi, 4)

Eynilə dünyada baş verən hadisələr kimi, bütün insanlar da yenə Allahın nəzarəti altında, Onun icazəsi ilə və Onun məlumatı daxilində hərəkət edirlər. Allahın Quranda: **“Əgər Allah sənə bir zərər toxundursa, bunu Ondan başqa heç kəs aradan qaldıra bilməz. Əgər sənə bir xeyir diləsə, heç kəs Onun lütfünün qarşısını ala bilməz. O, bunu Öz qullarından istədiyinə nəsis edər. O, Bağışlayandır, Rəhmlidir”** (Yunis surəsi, 107) ayəsi ilə ifadə etdiyi kimi, Allah icazə vermədikcə heç kəs heç kimə nə zərər, nə də fayda verə bilər.

Bu həqiqəti bilmək, möminlərə qorxudan, narahatlıqdan, gərginlikdən uzaq, rahat və əmin-amanlıq dolu həyat təmin edər. Allaha iman gətirmək və Qurana tabe olmaq əvəzinə, öz azgın məntiqlərinə görə yaşamaqda israr edən cahil insanlar isə, bu əmin-amanlığın, rahatlığın, xoşbəxtliyin zövqündən uzaq həyat yaşayırlar. Bu, inkarlarına qarşılıq, Allahın onlara dünya həyatında yaşatdığı itkilərdən yalnız biridir.

Hörmətli Adnan Oktarın 2 aprel 2008-ci il tarixli mətbuat konfransından

Adnan Oktar: Mən küçədə insanlara baxıram, gəzərkən, yeriyərkən bir-birlərinin üzlərinə belə baxmırlar. Hər kəs bir-birindən qorxur, böyük sevgisizlik var. Halbuki insan yolda yeriyərkən birini gördükdə salamlaşar, kefini-əhvalını soruşar, gülürüz göstərar. Sevgi ilə baxar. Bu gedişatın sonu nədir? Millət bir-birini sevsin, millətimiz bir-birini sevsin. Artıq bu dəhşətli mühit, bu sıxıntılı mühit aradan qalxsın...

Hörmətli Adnan Oktarın “İxlas Xəbər Agentliyi”nə verdiyi müsahibə, 6 aprel 2008-ci il

Adnan Oktar: Qardaşlıq əlaqələri yaxşı şəkildə gücləndirilməlidir, sevgi əlaqələri yaxşı şəkildə gücləndirilməlidir. Mən çölə çıxıram, insanlara baxıram, insanların üzü gülmür. Heç kəs bir-birinin üzünə baxmır, heç kəsdə sevgi əlaməti yoxdur. Üzləri donuqdur. Bir kərə bu bəla aradan qaldırılmalıdır. Bu sevgi niyə getdi bizim millətimizdən, bu dərhal həll edilməlidir. Çünki ruh enerjisi getmişdir, bu ruh enerjisi yenidən millətimizə qaytarılmalıdır. Onları, bir-birlərinə qarşı sevgi gözü ilə yaxınlaşdırmaq lazımdır.

Ümidvar olmağın zövqünü itiriblər

Cahil cəmiyyətdə insanlar; “**həyatın bəzi qəti həqiqətləri**” olduğuna, belə bir dünyada ümidvar olmağın isə bir növ “**təsəlli metodu**” olduğuna inanırlar. Onlara görə “**pulu olanın güclü olması**”, “**kasıbın normal olaraq əzilməsi**”, “**yaxşılıq etməyin saflıq olması**”, “**doğru danışanın zərər çəkmiş olması**”, “**gözəlliyin, pulun, vəzifənin hər qapını açması**” kimi prinsiplər “**həyatın həqiqətləri**”dir. Bu yanlış dünyagörüşünə görə, insanlar dünyanı bu həqiqətləri

bilərək yaşamalı, hadisələri və insanları həmişə bu həqiqətləri göz qabağında saxlayaraq qiymətləndirməlidirlər. Çünki bu batil inanclarına görə həyat qəti şəkildə bu qanunlar əsasında davam edir. Həmçinin yenə öz deyimləri ilə; “dünya tərsinə dönmədikcə” bu qanunlarda heç bir dəyişiklik olmayacaq.

Halbuki insan həyatında “həyatın həqiqətləri” deyə bir anlayış keçərli deyil. Təkcə Allahın Quranla bildirdiyi həqiqətlər var. Həmçinin Allah insanlara ümidvar olmalarını əmr edir. Çünki Allah hər şeyə qadirdir. Allah, Özünə dua edənin duasını qəbul edəcəyini bildirir, yaxşı və gözəl davrananlar üçün, həmişə daha artığı və daha gözəli olduğunu qeyd edir:

Göylərdə və yerdə nə varsa, hamısı Allaha məxsusdur. Bu, pis əməl sahiblərini etdikləri əməllərə görə cəzalandırması, yaxşı əməl sahiblərini də ən gözəl şəkildə mükafatlandırması üçündür.

(Nəcm surəsi, 31)

Lakin cahil insanlar həyatını olduqca azğın inanclar üzərində qurduqları üçün, ortaya pessimist və ümitsiz ruh halı çıxar. Bütün dünyanı, yaşadıkları hadisələri, qarşılaşdıqları insanları həmişə bu ruh halı ilə, bu dünyagörüşü ilə qiymətləndirərlər. Buna görə də, bədbəxt həyat yaşayarlar.

Pessimizm və səhv dünyagörüşü bütün həyatına hakimdir. Gələcəyə dair bitib tükənməyən narahatlıqlar yaşayarlar. Hər biri sabah nələrlə olacağını, ideallarının, istəklərinin necə formalaşacağını düşünüb həmişə narahat olarlar. Demək olar ki, hər gün; yolda, avtobusda, iş yerində, hər gecə yatağına uzandıqlarında həmişə bu mövzuları düşünər, bunlar barəsində minlərlə xəyali ssenari qurarlar. Sonra da günlərlə bu xəyali mənfi halları yox etməyə çalışar və ortadan qaldırmaq üçün mübarizə apararlar. Məsələn, hələ universitetə qəbul olmadan, dörd ilin necə keçəcəyini, necə məzun olacaqlarını, məzun olduqdan sonra necə iş tapacaqlarını düşünüb narahat olarlar.

Bütün bunları düşünərkən hadisələri həmişə ən mənfi şəkildə canlandırır, hələ universitetə başlamadan, qəti şəkildə reallaşacağına inandıqları bu hadisələrin yaratdığı kədər hissini yaşamağa başlayarlar. İstədikləri ixtisasa qəbul ola bilməyəcəklərini, qəbul olsalar da bunun maddi xərcini ödəyə bilməyəcəklərini, eləcə də, işləmək məcburiyyətində qalacaqları üçün dərslərində uğur qazana bilməyəcəklərini, məzun ola bilməyəcəklərini,

olsalar belə, iş tapa bilməyib bu qədər zəhmətdən sonra işsiz qalacaqlarını düşünərlər.

Cahil insanların yaşadığı bu ruh halı yalnız gələcəyə dair planlarında deyil, gündəlik həyatında da özünü göstərir. Məsələn, səhər evdən çıxdıqları andan etibarən işə gecikəcəklərini, avtobusa çata bilməyəcəklərini düşünüb narahat olurlar. Avtobusa vaxtında çatsalar belə, bu dəfə də, sıx nəqliyyatın hərəkətinin yaranması ehtimalını düşünüb sıxılırlar. Əgər avtobusa vaxtında çata bilməsələr, işə gecikəcəklərini, müdirləri tərəfindən tənbeh olunub iş yerindəki insanlar üzərində mənfi təəssürat yaradacaqları dərdinə qapılırlar. Qurduqları bu xəyallara, bütün bunlar üçün yenə xəyali çıxış yolları tapmağa başlayırlar. Məsələn, işə gecikdikdə bunu müdirlərinə necə açıqlayacağına dair zehində xəyali sözlər quraşdırır, məsuliyyətsiz olmadıqlarını göstərmək üçün, gün ərzində nələrdə biləcəklərinə dair ssenarilər qururlar.

Halbuki Allah Quranda: **“Qeybin açarları Onun yanındadır, Onları yalnız O bilir. O, quruda və dənizdə nələrdə olduğunu bilir. Onun xəbəri olmadan yerə düşən bir yarpaq belə yoxdur. Yer qaranlıqlarında elə bir toxum, elə bir yaş və elə bir quru şey yoxdur ki, açıq-aydın Yazıda (Lövh-i-Məhfuzda) olmasın”** (Ənam surəsi, 59) ayəsi ilə, hələ yaşanmamış hadisələri yalnız Özünün biləcəyini bildirmişdir. Çünki keçmişdəki və gələcəkdəki bütün hadisələri Allah yaradır. Dolayısıyla insanın öz-özünə zehində ssenarilər qurması və bitib tükənməyən xülyalara qapılması tamamilə mənasızdır. Hadisələr, Allah necə istəsə o cür də olacaq.

Həmçinin Allah insanlara: **“...Allahın mərhəmətindən ümidinizi üzməyin. Çünki Allahın mərhəmətindən ancaq kafir insanlar ümidlərini kəsər”** (Yusif surəsi, 87) ayəsi ilə heç vaxt ümitsizliyə qapılmamalarını əmr edir. Digər bir ayəsində isə Allah: **“Qullarım səndən Mənim barəmdə soruşsalar, Mən onlara yaxınam, Mənə yalvaranın duasını yalvardığı vaxt qəbul edəyəm. Qoy onlar da Mənim çağırışımı qəbul edib Mənə iman gətirsinlər ki, doğru yola yönələ bilsinlər”** (Bəqərə surəsi, 186) deyər bildirir və dua edənin duasına cavab verəcəyini xatırladır. Ümidvar olaraq, heç bir şübhəyə və vəsvəsəyə qapılmadan Allahın qəti olaraq kömək edəcəyini bilərək edilən bir dua (Allahın icazəsi ilə) qarşılıq tapacaq.

Pessimizmə qapılmaq, hadisələri mənfi gözlə qiymətləndirmək və ya gələcəyə pessimist ruhla baxmaq üçün, heç bir səbəb yoxdur. Yeganə şərt səmimi-qəlbədən Allaha iman gətirmək, Ona könüldən güvənmək, nəticə nə olsa da, bunun xeyir olacağını bilərək Allaha təslim olmaqdır.

Allaha iman gətirməməkdə israr edən və tamamilə öz cahil məntiqi çərçivəsində formalaşan bir həyat yaşamaqda inad edən cahil insanları, Qurandan üz döndərmələrinin qarşılığını pessimist və ümitsiz ruh halında yaşayaraq alarlar. Axirətdə isə, inkar etməkdə israrın qarşılığını qurtulmaqdan ümid kəsmiş həyat tərzini yaşayaraq alacaqlar. Allah inkarçıların bu vəziyyətini Quranda belə bildirir:

**Şübhəsiz, günahkarlar cəhənnəm əzabında əbədi qalacaqlar.
Onların əzabı yüngülləşdirilməyəcək və onlar orada ümitsiz
qalacaqlar. Biz onlara zülm etmədik, lakin onlar özləri zalım idilər.
(Zuxruf surəsi, 74-76)**

Ağlı və dərin düşünməyin zövqünü bilməzlər

Ağıl insanların ən çox ehtiyac duyduğu, lakin ətrafında çox nadir halda rastlaşa bildikləri xüsusiyyətlərdən biridir. Bəzi insanlar istər gündəlik həyatında qarşılaşdıqları problemləri həll edərkən, istərsə də, gələcəyə dair planlar qurarkən, bütün incəlikləri ən mükəmməl şəkildə hazırlayıb ən ağıllı qərarlar almağı və sağlam addımlarla hərəkət etməyi istəyərlər. Öz bilik, təcrübə və mühakimələrinin yetərsiz qaldığı anlarda isə, özlərinə yol göstərəcək ağıllı, fərasətli, bəsirətli insanların köməyinə ehtiyac duyarlar. Lakin hər vaxt istədikləri bu ağıl onlara verə biləcək insanlara rast gələ bilməzlər. Ətrafındakı insanlardan eşidə bildikləri sözlər, öyrənə bildikləri çıxış yolları həmişə eyni tövsiyələrdən ibarət olar.

Bunun mühüm bir səbəbi, cahil insanların ətrafındakı digər insanları razı salmağa istiqamətli, özlərindən gözlədikləri bir həyat tərzini yaşamalarıdır. Doğru, gözəl və faydalı olanı araşdırıb tapmaq əvəzinə, özləri üçün dünya həyatında hansı şəxsiyyəti uyğun hesab edirlərsə həmin şəxsiyyətin tələb etdiyi cahil meyarlar əsasında yaşamalarıdır. Belə olduqda həmin bu insanlar “dəyişməz həyat” yaşamağa başlayarlar.

Dəyişməz həyat tərzində, düşünməyə və ağıl işlətməyə yer yoxdur. İnsanların harada nə edəcəkləri, necə davranacaqları, hansı üsullardan istifadə edəcəkləri həmişə əvvəldən təyin olunmuşdur, nəsildən-nəslə ötürülən

dəyişməz həyat tərzini sorğu-sual etmək, səhvlərini görüb doğrularla dəyişdirmək qətiyyəni yanaşılmayan rəftardır.

Allah Quranda cahil cəmiyyətdəki bu dünyagörüşünə belə diqqət çəkir:

Onlara: “Allahın nazil etdiyinə tabe olun!” – deyiləndə onlar: “Xeyr, biz atalarımızın yolunu izləyirik!” - deyərlər. Bəs, əgər ataları bir şey anlamayıb doğru yolda deyildilərsə necə?! (Bəqərə surəsi, 170)

Bəzi insanlar atalarından miras qalan həyat tərzinə elə alışıblar ki, həyatının hər mərhələsində ağılın çatışmadığını hiss etdikləri halda, bunu necə əldə edə biləcəklərini düşünməyə belə yanaşmazlar. Halbuki ağılın mənbəyi imandır. Allah bu həqiqətə Quranda: **“Ey iman edənlər! Əgər Allahdan qorxsanız, O sizə haqla nahaqqı ayırd etmə bacarığı verər, günahlarınızdan keçər və sizi bağışlayar. Allah böyük lütf sahibidir”** (Ənfal surəsi, 29) ayəsi ilə diqqət çəkir.

Ağılı işlətmək və yenilik gətirə bilmək, əsaslı çıxış yolları gətirmək, qəlibləşmiş hərəkətlərdən kənara çıxma bilmək iman edənlərə məxsus xüsusiyyətdir. Allahın Quranla bildirdiyi həqiqətləri qavramaq və Qurana uyğun yaşamaq insana ağılı qazandırır. Cahil cəmiyyətin ağıldan məhrum cəmiyyət olması da, məhz bu həqiqətlərdən xəbərsiz olmalarından və həyatını yanlış təməllər üzərində qurmalarından qaynaqlanır.

Ağılı çatışmazlığı cahil cəmiyyətə ikinci bir şeydən daha məhrum edər. Ağıllarını işlətmədikləri üçün, düşünmək kimi mühüm xüsusiyyətdən də məhrum yaşamaq məcburiyyətində qalarlar. Quranın bir çox ayəsində Allah **“düşünməyin”** və **“dərindən düşünməyin”** əhəmiyyətinə diqqət çəkir. İnsan düşünərək həqiqətləri görür, doğruları tapar, gözəl davranar və insani xüsusiyyətləri ancaq düşünməklə qazanar.

Allah Quranda düşünməyən və ağılı işlətməyən insanların vəziyyətinə belə nümunə gətirir:

İnkar edənlərin halı çığırtdı və bağırtdan başqa heç nə eşitməyənləri qışqıraraq səsləyən kimsənin halına bənzəyir. Onlar kar, lal və kordurlar. Buna görə də onlar dərk etməzlər. (Bəqərə surəsi, 171)

Şübhəsiz, Allah nəzdində canlıların ən pisi, (haqqı) düşünməyən karlar və lallardır. (Ənfal surəsi, 22)

Zəka məfhumu, insanın düşünmə, qavrama, mühakimə etmə və nəticə çıxartma qabiliyyətlərini ifadə edir. İlk dəfə qarşılaşılan və ya ani şəkildə baş verən hadisələrə uyğunlaşma təmin edə bilmə, anlama, öyrənmə, analiz qabiliyyəti, beş duyğunun, diqqətin və düşüncənin cəmləşdirilməsi, incəliklərə diqqət yetirilməsi həmişə zəka sayəsində yerinə yetirilə bilər. Dolayısıyla ağıldan məhrum insanlar zəkası sayəsində yaşamağa davam edə və ehtiyaclarını ödəyə bilirlər. İşləyərək, vərdiş edərək, özlərini öyrədərək, əldə etdikləri bilik, illər ərzində topladıqları məlumat və təcrübələrdən istifadə edərək müəyyən nöqtəyə qədər ortaya bir şeylər çıxarda bilirlər. Lakin ağıl insana bütün bunlardan fərqli olaraq, fərqli qavrayış və dərinlik qazandırır.

Ağıl insana geniş dünyagörüşü qazandırır. Hər şeydən əvvəl hər mövzuda insana yol göstərir və doğruya çatdırır. Normal, ilk dəfə yaşanılan və ya gözlənilməz hadisələr qarşısında ən məqbul rəftarı göstərə bilməsini, içindən çıxılmaz kimi görülən, düşüncəyə çevrilmiş məsələlərə çıxış yolu gətirə bilməsini, istənilən məsələdə ən doğru diaqnozu düşünə bilməsini təmin edir. Bununla yanaşı sevmək, sevilmək, etimad duyğusu verə bilmək kimi xüsusiyyətlər də yenə ancaq ağılla qazanıla bilər; insan aqlının dərəcəsi səviyyəsində sevə bilər və yenə aqlının dərəcəsi səviyyəsində hörmətini ifadə edə bilər.

Ağıl insan həyatındakı maddi-mənəvi hər şeyin keyfiyyətini artırır. Ağıllı insanın söhbəti, sözləri və bütün rəftarı çox zəngin olar. Dünyagörüşü çox geniş, alışıldandan kənar, bənzərsiz və nümunəsiz olar. Hər rəftarı, hər sözü hikmətli, doğru və məqsədəuyğun olar.

Məhz cahil cəmiyyət bu mühüm və əhəmiyyətli xüsusiyyətdən məhrumdur. Həyatını aqlın işlədilmədiyi, dəyişmədən yaşanılan, cəmiyyət psixologiyasına əsasən; “kim nə deyər” düşüncəsi ilə hərəkət edilən bir dünyada davam etdirərlər. Bu da ortaya, nöqsanlarını görə bilməyən, bunlara daimi çıxış yolları gətirə bilməyən, xoşbəxtliyi yanlış yollarda axtaran bir insan modeli çıxmasına səbəb olar.

İffətli, təmkinli və şərəfli olmağın zövqünü itiriblər

Cahil cəmiyyətdə insanlar bir-birinə maddi dəyərlərə görə hörmət göstərirlər. Lakin bu hörmət səmimi deyil, əksərən saxta və qarşı tərəfin sahib olduğu imkanlardan mənfəət əldə etməyə əsaslanan duyğu olar. İnsanların bir-birlərinə qarşı həqiqi mənada hörmət göstərmələrini təmin edəcək xüsusiyyətlər isə, bu maddi dəyərlərlə qətiyyən ölçülə bilməyəcək qədər qiymətli və təqlid edilməsi qeyri-mümkün olan fəzilətlərdir. İffət, təmkin və şərəf kimi məfhumlar bu fəzilətlərdən bəziləridir. Bu məfhumlar bir insana dəyər və məna qazandıran, insanların gözündə həqiqi mənada hörmət və sevgi oyandıran xüsusiyyətlərdir. Dünyanın ən zəngin, ən gözəl və ya ən yüksək rütbəli insanı olsa belə, bunların heç biri insanların ruhunda iffətli, təmkinli və şərəfli insana qarşı duyulan hörmət hissini yarada bilməz. İffətli və təmkinli bir insana təbii ki, hörmət göstərilir. Bu xüsusiyyətlərə sahib bir insanın təbii heybəti və gözəlliyi, təbii ruh dərinliyi və nəcibliyi vardır.

Cahil insanlar isə, iffətli olmağın zövqünü və gözəlliyini, iffətli insanlara qarşı duyulan bu heyranlığı yaşaya bilməzlər. İstər əxlaqi, istərsə də, ictimai sahədə hər keçən gün artan pozulma, insanlara bu rəftar gözəlliyinin əhəmiyyətini unutturmuşdur. Pozulmanı müasirlik əlaməti kimi qəbul edən bəzi cahil insanlar, bu cür fəzilətlərdənsə, bir-birlərinin qarşısında üstünlük qazana biləcəkləri dünyəvi xüsusiyyətlərə əhəmiyyət verirlər. Bir insanın hansı məhəllədə yaşadığı, hansı marka və hansı model avtomobilə sahib olduğu, ən son modanı izləyib-izləmədiyi, ən son yaranan musiqi qruplarının musiqi albomlarını tanıyıb-tanımadığı kimi mövzular bu insanlar üçün iffət və təmkindən olduqca əhəmiyyətli hala gəlmişdir. Özlərinə dost seçəcəkləri vaxt, bu insanın əxlaq səviyyəsinə, iffətinə, şərəfinə baxmaq ağıllarına çox sonra gəlir.

Hətta Quran əxlaqını yaşamayan bəzi insanlar, bir insanın iffətinə əhəmiyyət verməsini, şərəfli və təmkinli davranmasını heç istəməzlər. Buna görə də, dostluq əlaqəsi quracaqları insanları da öz yanlış dünyagörüşlərinə sahib insanlar arasından seçirlər. Lakin, əlbəttə ki, bu vəziyyətdə də bir-birlərinə hörmət göstərə bilməzlər. Əksinə, əxlaqındakı pozulmanın dərəcəsinə müvafiq şəkildə bir-birlərinə qarşı mümkün qədər çirkin və tərs rəftar göstərirlər ki, məhz bu da yaşadıkları çirkin əxlaqın onlara geri qayıdan sınıxıntılarının biridir.

Cahil cəmiyyətin zövq almağı itirdiyi digər bir xüsusiyyət də, şərəfdir. Kiçik insanların səviyyəsinə düşməmək, sadə davranışlara, kiçik mənfəətlər

əldə etmək üçün saxtakarlıqlara, yalana, ikiüzlülüyə tənəzzül etməmək, insanların cahil rəftarına yetkin davranmaq və gözəl əxlaq ilə cavab vermək, cahil cəmiyyət insanların çoxunun əməl etmədiyi davranışdır. Şərəfi daha çox pul, mal–dövlət, etibar sahibi olmaqla, qürurlu olmaqla, deyilən sözün altında qalmamaqla, insanlara yuxarıdan aşağı baxmaqla, sahib olduqları ilə öyünərək qazana biləcəklərini zənn edərlər.

Bəs iffət, şərəf, təmkin kimi fəzilətlərin itirilib bunların əvəzinə maddi dəyərlərin əhəmiyyət qazandığı bir dünya bu insanları necə bir həyata sürükləyər?

Hər şeydən əvvəl əxlaqi pozğunluq insanlara zənn etdikləri kimi sərbəstlik və ya rahatlıq gətirməz. Tam əksinə hədd–hüdud nədir bilməyən, həyatı ifrat formada yaşayan, mənəvi dəyərləri, insanı insan edən xüsusiyyətləri heç yerinə qoyan insanların yaşadığı bir cəmiyyət modeli bu insanları böyük xaosa və boşluğa sürükləyər. Azğın cərəyanların arxasına düşərək həyatını məhv edən, narkotik aludəsi olub intihara qədər aparan zorakılıq hərəkətləri göstərən gənclərin vəziyyəti, bu xaosun yalnız kiçik nümunələridir. Həmçinin bütün bunlar bu insanların ruhunda yaşadıkları boşluqdan ötrüdür.

İffətə, təmkinə, şərəfə əhəmiyyət verməyən, gözəl əxlaqa, insani fəzilətlərə ehtiyac duymadan yaşaya biləcəklərini zənn edən bu insanlar mənəvi cəhətdən olduğu qədər, fiziki cəhətdən də xeyli sarsırlar. Ruhundakı bu boşluq üz ifadələrinə, baxışlarına, sözlərinə, rəftarına da əks olunur. Fiziki cəhətdən nə qədər üstün xüsusiyyətlərə sahib olsalar da, bunların hər biri öz təsirini itirər. Bəlkə də, üz xətləri çox gözəl olar, lakin baxan bir insanın qəlbində təsir və ya həyəcan oyandırmaz. Çünki bir insanın ruhunda mənə qalmadıqda, bu boşluq üzünə də əks olunur. Gözlərində boş, mənasız, donuq və ölü baxış meydana gəlir. Bu insanın mənəvi dərinliyinin, ruhi zənginliyinin olmadığı, kənardan baxanlar tərəfindən dərhal aydın olar.

Belə insanların bütün həyatına, bir–birlərində həqiqətən sevməyə, hörmət və sədaqət göstərməyə dəyəcək xüsusiyyətlər olmadığını daxilən bilməyin verdiyi ruhsuzluq hakimdir. Belə olduqda isə, nə həqiqətən sevə bilər, nə həqiqi mənada dost ola bilər, nə də bir–birlərinə həqiqi mənada dəyər verə bilərlər.

Məhz bütün bunlar cahil insanların Quran əxlaqını yaşamağa yanaşmamalarının nəticələrindəndir. Allah qorxusunun olmadığı, insanların vicdanının səsinə qulaq asmadıqları, gözəl əxlaqa və bunun gətirdiyi insani dəyərlərə əhəmiyyət vermədikləri bir anlayış tərzində, belə nəticələrin ortaya

çixması olduqca normaldir. Quran əxlaqının yaşanması, insanların bu sıxıntılılarına son qoya biləcək yeganə çıxış yoludur. Sevmək, sevilmək, xoşbəxt olmaq, dünya həyatının gözəlliklərindən zövq almaq, ancaq Allahın müəyyənləşdirdiyi gözəl əxlaqa uyğun yaşamaqla mümkün olar.

Cahil insanların bilmədikləri zövq: “Allah rızası üçün yaşamaq”

Həyatını dünya həyatının arxasınca qaçaraq mənimsəyən cahil insanların itirdikləri zövqlərin biri də, Allah rızasına uyğun hərəkət etməyin, Onun sevgisini, dostluğunu və yaxınlığını ummağın verdiyi böyük həyəcandır. Bu, bir çox cahil insanın həyatı boyu anlaya bilmədikləri və heç dadmadıqları çox böyük duyğudur. Bir insanın ən yaxın dostu, yeganə köməkçisi və dəstəkçisi, əsil sevdiyi və bütün həyatını rızasını qazanmağa həsr etdiyi Rəbbimiz olan Allahdır. İmanlı bir insan, oyandığı andan etibarən bütün vaxtını Allahın bəyənəcəyi əxlaq göstərə bilmək, Onun sevgisini qazana biləcəyi davranış göstərmək məqsədi ilə keçirər. Allahın razı qalacağını ümid etdiyi rəftar göstərə bildiyi hər an, imanlı bir insan üçün böyük həyəcan mənbəyi və böyük sevinc vəsiləsi olar.

Allah üstün güc sahibi olan Yaradıcımızdır və Onun qüdrəti qarşısında hər insanın etməli olduğu, qulluq vəzifələrini tam şəkildə yerinə yetirməkdir. İmanlı insan özünü, ibadətlərinə göstərdiyi diqqətlə bəlli edər. Allahın fərz buyurduğu namaz, dəstəmaz və oruc kimi ibadətlərini həyatı boyu şövqlə davam etdirər. İbni Ömər (r.ə)–dən rəvayət edildiyinə görə, Rəsulullah (s.ə.v) belə buyurmuşdur:

“İslam beş təməl üzərində qurulmuşdur: Allahdan başqa ilah olmadığına və Məhəmmədin Allahın Elçisi olduğuna şahidlik etmək. Namazı doğru-düzgün qılmaq, zəkatı layiqincə vermək, Allahın evi olan Kəbəni həcc etmək və Ramazan orucunu tutmaq”. (Buhârî, İmân 1, 2, Tefsîru sûre(2) 30; Müslim, İmân 19-22. Həmçinin baxın: Tirmizî, İmân 3; Nesâî, İmân 13)

Eynilə Allah rizasına uyğun olmayan bir davranışdan, Ona olan sevgisindən ötrü çəkinməsi, Ona olan sədaqətindən və bağlılığından güzəştə getməməyi də, yenə imanlı insanın qəlbində böyük xoşbəxtlik hissi yaranmasına səbəb olar.

Saleh mömin bütün həyatı boyu, insanlar arasında Allahın ən sevdiyi, ən çox razı qaldığı, Allaha ən yaxın insan ola bilmək üçün səy göstərir. Bu səyin ruha verdiyi zövq, dünyadakı heç bir nemətdən alınacaq zövqlə müqayisə edilə bilməz.

Allah, bir Quran ayəsində: **“...Allah, İbrahimi dost tutmuşdur”** (Nisa surəsi, 125) deyə bildirir. Mömin bir insan, peyğəmbərlərin əxlaqını özünə nümunə götürərək, Allahın Hz. İbrahimə bəxş etdiyi dostluq nemətinə layiq olub, Allahın yaxınlığını qazana bilmək üçün bütün həyatı boyu səmimi səy göstərir. Allah Quranda iman sahibləri ilə əlaqədar belə buyurur:

Mühacirlər və ənsardan (İslam dinini qəbul etmə xüsusunda) ilk öne keçənlərlə yaxşı işlərdə onların ardınca gedənlərə gəldikdə, Allah onlardan, onlar da Allahdan razı olmuşlar. Allah onlar üçün (ağacları) altından çaylar axan və əbədi qalacaqları cənnətlər hazırlamışdır. Bu, böyük uğurdur. (Tövbə surəsi, 100)

İmanlı insan Allahın ayədə bildirdiyi insanlardan ola bilmək və Rəbbimizi razı salmaq üçün, əlindən gələnlər hər şeyi edər. Bu səmimi səyin ruhda yaratdığı coşğu, vicdanda oyandırdığı rahatlıq və etimad duyğusu insana çox böyük zövq verir. Bütün bu zövqlər möminlərin axirətdə də əbədiyyən alacaqları nemətlərdəndir. Allah, iman sahibi bəndələri üçün axirətdə də; **“rəhmətinin, rizasının və cənnətinin”** olduğunu müjdələyir:

De ki: “Sizə bunlardan daha yaxşısını xəbər verimmi? (Allahdan qorxub pis əməllərdən) çəkinənlər üçün Rəbbi yanında, altından çaylar axan və içində əbədi qalacaqları cənnətlər, pak zövcə və Allahın razılığı vardır. Allah bəndələrini görəndir”.

(Ali İmran surəsi, 15)

Məhz cahil insanlar bütün bu nemətlərin varlığından xəbərsiz həyat tərzi yaşayarlar. Vicdanın səsinə qulaq asmadan, yalnız nəfsinin istəkləri ardınca qaçaraq yaşadıkları üçün, bütün bu gözəlliklərdən məhrum qalarlar. Həmçinin bu məhrumiyyət digər nemətlərdə olduğu kimi, axirət həyatında da Allah istədiyi müddətcə davam edəcəkdir.

İtirilən bütün zövqləri yenidən qazanmaq mümkündür

Dünyanın bir-birindən gözəl nemətləri əlinin altında olduğu, bütün imkanlar ona təqdim edildiyi halda, bunların heç birindən zövq almadığını, qəti olaraq xoşbəxt ola bilmədiyini dilə gətirən bir çox insan var. Bu şəkildə dünya həyatını sıxıntı və çətinlik içində yaşadığını görən bir insan, artıq həyatının müəyyən mərhələsində dayanıb düşünməli, nə etdiyini, hansı məqsəd əsasında, hara doğru sürükləndiyini sorğu-sual etməlidir. Bu insan; “bu cür gözəlliklərlə təchiz edilmiş, zövq verəcək nemətlərlə dolu bir dünyada həyat, bu qədər sıxıntılı, bu qədər bədbəxtlik və əzab dolu olmamalıdır” deyə düşünməli, ruhundakı boşluğun, həyatındakı mənasızlığın səbəbini araşdırmalıdır. Daha çox vaxt itirməyin bədbəxtliyini artırmaqdan başqa bir işə yaramayacağını anlamalı və ciddi şəkildə axtarılmalıdır.

Həyatını dünyadan və əlindəki imkanlardan ən böyük faydanı və zövqü qazanmaq üzərində qurduğu halda (düşündüyünün tam əksinə) zövqü və xoşbəxtliyi demək olar ki, heç dada bilməməsində xüsusi hikmət olduğunu görməlidir. Bu vəziyyətin, Allahın mərhəmətinin və rəhmətinin gərəyi olduğunu görməlidir. Allah ona hələ vaxtı olduğu və hələ də ölümlə qarşılaşmadığı bir vaxtda, dayanıb düşünməsi və yanlış yolda olduğunu anlaması üçün fürsət verir.

Əhəmiyyətli olan isə, insanın bütün bunları, gücünün, sərvətinin, sağlamlığının, gəncliyinin, gözəlliyinin əldən getdiyini, ölümün artıq ona qəti şəkildə yaxınlaşdığını anladığı anda deyil, Allah bu həqiqəti göstərdiyi, vicdanı ilk xəbərdar etdiyi anda qəbul edib sorğu-sual etməlidir.

Səmimi şəkildə bu nöqtəyə gəldiyi zaman, Allahın icazəsi ilə vicdanı ona doğru yolu göstərəcək və etməli olduğu şeyi söyləyəcək. Bütün insanlara şah damarından daha yaxın olan və hər şeyi bilən Rəbbimiz onun qəlbindəki bu istəyi və axtarışı biləcək və ona mütləq doğru yolu, bu sıxıntılı həyatdan qurtulma yollarını göstərəcək.

İnsanların həyatında müsbət dəyişiklik yaranmırsa, ruhunda gözəl və yaxşı olana doğru irəliləyiş olmur, bunun qəti şəkildə özlərindən qaynaqlandığı unudulmamalıdır. Allah bu həqiqəti Quranda: **“Sənə yaxşılıqdan hər nə gəlersə Allahdandır, pislikdən də sənə nə gəlersə o da özündəndir...”**

(Nisa surəsi, 79) ayəsi ilə insanlara bildirir. Eləcə də, Allahın digər bir ayədə: **“Bu, ona görədir ki, bir camaat nəfslərində olanı dəyişməyincə, Allah da onlara verdiyi neməti dəyişən deyildir. Şübhəsiz ki, Allah Eşidəndir, Biləndir”** (Ənfal surəsi, 53) deyə bildirdiyi kimi, insanın yaşadığı bu vəziyyətin dəyişməsi üçün, həmin insan ruhunda səmimi dəyişiklik etməlidir. Bu dəyişikliyi etdiyi, səmimi sorğu–sual apardığı və səmimi niyyət dəyişikliyinə qərar verdiyi anda isə, Allah bunu biləcək və bu insanın üzərindəki nemətini dəyişdirəcək.

Allah sonsuz rəhmli və bağışlayan, rəhməti çox geniş olandır. Allah: **“Yalnız tövbə edənlər, (özlərini və başqalarını) düzəldənlər və (endiriləni) bəyan edənlər istisnadır. Mən onların tövbəsini qəbul edəyəm. Mən tövbələri qəbul edəyəm, Rəhmliyəm!”** (Bəqərə surəsi, 160) ayəsi ilə insanlara sonsuz rəhmətini xatırladır.

Allahın istədiyi əxlaqı yaşadığı təqdirdə, Rəbbimiz, kimliyindən və əvvəllər necə davranmasından asılı olmayaraq, həmin insanı bağışlayacağını, pis əməllərinin yaxşı əməllərə çevirəcəyini, gözəl əxlaqına qarşılıq axirətdə olduğu kimi, dünya həyatında da yaxşılıq və gözəllik yaradacağını bildirir. Allahın bu həqiqəti bildirdiyi ayələrindən bəziləri belədir:

Xeyr (elə deyil)! Kim yaxşı işlər görüb Allaha təslim olarsa, onun Rəbbi yanında mükafatı vardır. Onların (axirətdə) heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görməyəcəklər. (Bəqərə surəsi, 112)

Allah da onlara dünya savabını (nemətini) və axirət savabının gözəlliyini verdi. Allah yaxşı əməl sahiblərini sevir.

(Ali İmran surəsi, 148)

Kim yaxşılıq gətirərsə, ona gətirdiyinin on qat əvəzi verilər...

(Ənam surəsi, 160)

... Həqiqətən, Allahın mərhəməti yaxşılıq edənlərə yaxındır.

(Əraf surəsi, 56)

...Həqiqətən, yaxşı işlər pis əməlləri silib aparır. Bu, öyüd alanlar üçün bir öyüddür. Səbir et! Həqiqətən, Allah yaxşı iş görənlərin mükafatını puç etməz (Hud surəsi, 114-115)

Ancaq tövbə edən, iman edən və saleh əməllər edənlərdən başqa. Allah onların pis əməllərini yaxşı əməllərlə əvəz edər...

(Furqan surəsi, 70)

Hər kim yaxşı əməllə gəlsə, ona daha yaxşısı verilir. Onlar o gün qorxusuna qarşı əmin-amanlıq içində olacaqlar. (Nəml surəsi, 89)

...Bu dünyada yaxşılıq edənləri yaxşılıq gözləyir. Allahın yaratdığı yer üzü genişdir. Yalnız səbir edənlərə mükafatları hesabsız veriləcəkdir. (Zumər surəsi, 10)

İman gətirib yaxşı işlər görən qullarına Allahın müjdə verdiyi nemət budur. De: “Mən sizdən bunun əvəzində yaxın sevgidən başqa bir şey istəmirəm”. Kim bir yaxşılıq etsə, onun savabını artırırıq. Həqiqətən, Allah Bağışlayandır, şükrün əvəzini verəndir.

(Şura surəsi, 23)

...Biz yaxşı iş görənləri belə mükafatlandırırıq. (Yusif surəsi, 22)

Allah, səmimi olan insanlara mütləq yol göstərəcək və mütləq kömək edəcək. Əvvəllər həyatına hakim olan qorxunu, qaranlığı, kədəri, sıxıntını yox edəcək, bunların yerinə qəlbinə rahatlıq və etimad duyğusunu yerləşdirəcək.

Bütün bu həqiqətləri görən və səmimi şəkildə: **“Allahın ipindən möhkəm yapışaraq”** (Ali İmran surəsi, 103) Rəbbimizə təslim olan bir insan artıq **“qopmayan dəstəkdən yapışdığını”** (Loğman surəsi, 22) və Allahın diləməsi istisna olmaqla, qətiyyənlə ziyana uğramayacağını, dünyada və axirətdə bütün

nemətlərdən ən çox zövqü alaraq, ən gözəl həyatı yaşayacağını bilməlidir. Allah Quranda belə bildirir:

Əgər Allah sənə bir zərər toxundursa, Ondan başqa heç kim onu aradan qaldıra bilməz. Əgər Allah sənə üçün bir xeyir diləsə, heç kim Onun lütfünə mane ola bilməz. Onu, bəndələrindən dilədiyi kimsəyə bəxş edər. O bağışlayandır, mərhəmətlidir.

(Yunis surəsi, 107)

Kişi və ya qadınlardan mömin olaraq kim yaxşı işlər görərsə, ona mütləq gözəl bir həyat yaşadacağıq və əlbəttə, onları etdikləri əməllərin ən gözəli ilə mükafatlandıracağıq. (Nəhl surəsi, 97)

Dünyəvi zövqlərin bitdiyi an: Ölüm

Dünya həyatına hərisliklə bağlanan bütün insanların çox yaxşı bildiyi, ancaq həmişə qaçmağa çalışdıqları mühüm bir həqiqət var, **bu ölümdür və hər insan bir gün mütləq bununla qarşılaşacaq**. Eləcə də, ölüm bütün həyatını dünya həyatı üzərində qurmuş bir insanın bu dünya həyatı üçün, çəkdiyi bütün zəhməti bir anda silib yox edəcək və tamamilə mənasız hala gətirəcək. On illər boyu göstərilən səy, yığılıb toplanılan mallar, insanlar arasında fəxr edilən bütün dəyərlər, ölümlə birlikdə bütün gücünü itirəcək. İnsan dünyanın ən zəngin, ən gözəl, ən hörmətli və ya ən tanınmış insanı da olsa, bir anda bütün maddi dəyərlərini itirəcək. Bədəni qısa müddətdə yanına yanaşıla bilməyəcək qədər pis vəziyyətə düşəcək, sonra isə, çürüyüb yox olacağı torpağın altına qoyulacaq. Axirətə inanmayan bir insan üçün dünya həyatına dair on illər boyu aparılan bütün mübarizə, yalnız bu aqibət üçündür. Həyatı hərisliklə yaşamağa çalışmaq, bütün zövqləri doyunca alıb mənimsətməyə çalışmaq, insanın uğrayacağı aqibət baxımından heç nəyi dəyişdirməyəcək. Ölüm bütün bu zövqləri mütləq yox edəcək.

Həmçinin ölüm, inkarçı insanlar üçün hərisliklə bağlanan hər dəyərin bitdiyi, bunun yerinə çox böyük peşmanlığın və çətin bir həyatın başladığı bir an olacaq. Allah, bu insanların əbədiyyən davam edəcək bu əzabdan əvvəl, ölüm anlarında da böyük əzab yaşayacaqlarını Quranda bildirir:

**Bəs mələklər onların üzlərinə və arxalarına vura-vura canlarını
alandı necə olacaq? (Məhəmməd surəsi, 27)**

**...Zalımları ölüm girdabında olduqda, mələklərin də əllərini uzadıb:
“Canlarınızı çıxarın! Allaha qarşı nahaq sözlər söylədiyinizə və Onun
ayələrinə təkəbbür göstərdiyinizə görə bu gün siz
cəzalandırılacaqsınız!” dediklərini bircə görəydin. (Ənam surəsi, 93)**

**Nəhayət ayaq ayağa dolaşacağı zaman – o gün hər kəs Rəbbinin
hüzuruna gətiriləcəkdir. O nə Qurani təsdiq etdi, nə də namaz qıldı.
Haqqı da yalan saydı və üz döndərdi. Sonra da lovğa-lovğa öz**

ailəsinin yanına getdi. Sən buna layiqsən, artığına da layiqsən! Yenə layiqsən, artığına da layiqsən! (Qiyamət surəsi, 29-35)

Görüldüyü kimi, ölüm qəti həqiqətdir və inkarçılar üçün Allahın diləməsi istisna olmaqla sonsuz əzabın mütləq başlanğıcıdır. Lakin bəzi insanlar həyatı boyu ölümü mümkün qədər az xatırlamağa, az yada salmağa və hətta unutmağa çalışırlar. Ta ki, ölüm onlara gəlib çatanadək...

Bütün ömürlərini dünya həyatından bir qədər də artıq faydalana bilməyin hərisliyi ilə yaşayıb mənimsəyən bu insanlar, ölümlə qarşılaşdıqları vaxt, həyatı boyu vicdanlarında həmişə ört-basdır etməyə, düşünməməyə çalışdıqları ölümün nə qədər həqiqət olduğunu anırlar. Dərhal Allaha sığınıb bir qurtuluş yolu tapmağa çalışırlar. Lakin Allahın Quranda: **“Sənin Rəbbin və səf-səf düzölmüş mələklər gələcək və o gün Cəhənnəm gətiriləcək. O gün insan düşünüb xatırlayacaq. Lakin bu xatırlamanın ona nə faydası? O: “Kaş axirət həyatım üçün əvvəlcədən hazırlıq görəydim!” deyəcəkdir”** (Fəcr surəsi, 22–24) ayələri ilə ifadə etdiyi kimi, artıq bu peşmanlığın insana faydası olmaz. Çünki Allah insana doğru yolu və üzərindəki rəhmətini görməsi üçün **“müəyyən ömür müddəti”**, vaxt vermişdir. Allah Quranda, ömrünü qəflət içində mənimsəyən insanların peşmanlığını belə bildirir:

Onlar orada belə bağıracqlar: “Ey Rəbbimiz! Bizi buradan çıxart ki, əvvəllər etdiyimiz əməlləri deyil, yaxşı əməllər edək”. Onlara deyiləcək: “Məgər orada sizə öyüd alacaq insanın öyüd ala biləcəyi qədər uzun ömür vermədikmi? Sizə xəbərdar edən də gəlmişdi. Elə isə dadın əzabı! Artıq zalımlara kömək edən olmaz”.

(Fatir surəsi, 37)

Allah, özlərinə verilən bu müddəti əleyhinə istifadə edərək, ölümlə qarşılaşdıqları zaman, tövbə etməyə qərar verən insanların bu tələblərinin qəbul edilməyəcəyini bildirir. Buna görə də, hər insan Allahın xatırlatdığı bu həqiqəti hələ vaxt olduğu halda, düşünməli və bu geri dönüşü olmayan anı yaşamadan əvvəl Allaha təslim olmalıdır. Yeganə məqsəd dünya həyatının zövqlərindən istifadə etməkdirsə, hər nə qədər istənilməsə və hər nə qədər düşünölməməyə çalışılsa da, bunlar bir gün mütləq bitəcək. Allahın bir insan

üçün, müəyyənləşdirdiyi ömür müddəti bitdikdə, insanın hərislik etdiyi, arxasınca qaçdığı bütün zövqlər, torpağın altındakı çürümüş bədəni üçün bütün mənasını və dəyərini itirmiş olacaq. Bu düşüncəyə qapılmış insanlar bu açıq həqiqəti görüb anlamalıdırlar. **İnkar, insanlara dünya həyatında bədbəxtlik, ölüm anında peşmanlıq, axirətdə isə əzabdan başqa bir şey qazandırmır. İman isə, insanlara dünya həyatının zövqlərini ən yüksək səviyyədə ala biləcəkləri ruh dərinliyi, axirət həyatında isə, sonsuza qədər zövqlərin ən artığını qazandırır.**

İnsan bu iki şey arasındakı açıq-aydın fərqi görmək və **inkarın zülmətindən xilas olmaq üçün, imanın nuruna təslim olmalıdır.** Bu kitabda inkarçıların qəlbində yaşadıkları boşluğu və bədbəxtliyi, mənimsədikləri zövqləri, özlərinin də həmişə gileyləndikləri həyatının mənasızlığını mövzu etməkdə məqsəd, insanların həqiqəti görmələrinə və Allaha təslim olmalarına vəsilə olmağa çalışmaqdır. Ümid edirik ki, ölüm anında yaşanılacaq bu peşmanlıqdan əvvəl bütün insanlar Allahın rəhmətinə təslim olar və İslam əxlaqının gözəlliyini yaşayalar. Çünki, bunun əksi olduqda, inkarçıların peşmanlığına görə axirətdə **“dəfələrlə müsəlman olmalarını arzulayacaqlarını”** Allah bildirmiş və axirətdə artıq bir daha bu istəklərini reallaşdıracaq imkanları qalmayacaq:

O inkarçılar dəfələrlə müsəlman olmalarını arzulayacaqlar. Qoy onlar yeyib-içsinlər, əylənsinlər və (boş) əməllər onların başlarını qatsın. Gələcəkdə biləcəklər. (Hicr surəsi, 2-3)

Axirətdə itirilən nemətlər

Allah inkarçıları əbədiyyən danışdırmayacaq və onları qorumayacaq

...Allah onları danışdırmayacaq, qorumayacaq və onları təmizə çıxarmayacaqdır. Onlar üçün ağrılı-acılı bir əzab vardır.

(Ali İmran surəsi, 77)

Allah buyuracaq: “Ora alışın və Mənə heç nə deməyin!”

(Muminun surəsi, 108)

Əbədiyyən nə ölə biləcək, nə də yaşaya biləcəklər

O kimsə ki, ən böyük oda atılacaq, o orada nə öləcək, nə də yaşaya biləcək. (Əla surəsi, 12-13)

...Ona hər yandan ölüm gələcək, lakin o, ölməyəcəkdir...

(İbrahim surəsi, 17)

Dünya həyatında sonsuza qədər yaşamağı istədikləri halda, orada ölməyi istəyəcəklər

Onlar əlləri boynunda bağlı halda Cəhənnəmin dar bir yerinə atıldıqları zaman ölüm diləyərlər. (Furqan surəsi, 13)

Ümidlərini itiriblər

...Onlar orada naümid qalacaqlar. (Zuxruf surəsi, 75)

Qiyamət Saatının gələcəyi gün günahkarlar ümidlərini itirəcəklər.
(Rum surəsi, 12)

Rahat, etibarlı bir mühit əvəzinə, höcətləşmələrin olduğu bir mühitdə yaşayacaqlar

Şübhəsiz ki, bu, od sakinlərinin bir-biri ilə höcətləşməsi bir həqiqətdir. (Sad surəsi, 64)

Onlar orada höcətləşərək deyərlər: “Allaha and olsun ki, biz açıq-aydın azğınlıq içində idik.” (Şuəra surəsi 96-97)

Allah deyəcəkdir: “Mənim hüzurumda höcətləşməyin. Mən əvvəlcədən sizə qəti xəbərdarlıq vermişdim.” (Qaf surəsi, 28)

Əbədiyyən bədbəxt olacaqlar

Ona ancaq ən bədbəxt kimsə girər. (Leyl surəsi, 15)

Əbədiyyən səmimi və yaxın dostları olmayacaq, yeganə dostları od olacaq

İndi isə bizim nə şəfaətçimiz, nə də səmimi bir dostumuz var!
(Şuəra surəsi, 100-101)

...Məhz onlar Od sakinləridirlər və orada əbədi qalacaqlar.

(Əraf surəsi, 36)

Əbədiyyən zalım insanlarla birlikdə yaşayacaqlar

Onların gözləri Cəhənnəm sakinlərinə tərəf çevrildikdə isə deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz, bizi zalımlarla bir yerdə qoyma!”

(Əraf surəsi, 47)

Şad xəbərlər qadağan edilmişdir

Məhz mələkləri görəcəkləri gün günahkarlara heç bir müjdə olmayacaqdır. Mələklər deyəcəklər: “Sizə (şad xəbərlər) qadağandır, qadağan!” (Furqan surəsi, 22)

Hörmət və sevgi görə bilməyəcək, eləcə də, alçaldılacaqlar

O gün onlar Cəhənnəm oduna doğru alçaldıcı şəkildə süründürələcəklər. (Tur surəsi, 13)

Üzüstə sürüklənib Cəhənnəmə toplanılacaq kimsələr – məhz onlar yerləri ən pis olan, haqq yoldan ən çox azan kimsələrdir.

(Furqan surəsi, 34)

Ey Rəbbimiz! Sən Oda saldığın kəsi alçaldarsan. Zalımların köməkçiləri olmaz. (Ali İmran surəsi, 192)

Nur istəyəcək, lakin tapa bilməyəcəklər

Belə deyəcəklər: “Bir az gözləyin ki, biz də sizin nurunuzdan alağ”.
Onlara deyiləcəkdir: “Geriyə qayıdıb işıq axtarın!” Onların arasına
içəri tərəfində mərhəmət, çöl tərəfində əzab olan qapılı bir sədd
çəkiləcəkdir. (Hədid surəsi, 13)

Onlar üçün ən pis yurd var

O gün zalımlara bəhanələri heç bir fayda verməyəcəkdir. Onları həm
lənət, həm də ən pis yurd gözləyir. (Mömin Surəsi, 52)

Yataqları və yorğanları cəhənnəm odundan olacaq

Onların Cəhənnəm odundan yatağı və yorğanları olacaqdır. Biz
zalımları belə cəzalandırırıq. (Əraf surəsi, 41)

Dumanlı və qaranlıq mühitlərdə yaşayacaqlar

Qapqara duman kölgəsində olacaqlar. Bu duman nə sərin, nə də
tərəvətlidir. (Vaqiə surəsi, 43-44)

Dar və sıxıntılı yerlərdə qalacaqlar

Onlar əlləri boynunda bağlı halda Cəhənnəmin dar bir yerinə atıldıkları zaman ölüm diləyərlər. (Furqan surəsi, 13)

Gözləri kor olaraq həsr ediləcəklər

...O gün günahkarları (üzləri qara, gözləri) göm-göy (daş kimi və kor) halda bir yerə toplayacağıq. (Taha surəsi, 102)

Əbədiyyən sərinlik və rahatlıq tapa bilməyəcəklər

Onlar orada nə bir sərinlik, nə də bir içki dadacaqlar. İçdikləri yalnız qaynar su və irin olacaq. (Nəbə surəsi, 24-25)

Qapqara duman kölgəsində olacaqlar. Bu duman nə sərin, nə də təravətlidir. (Vaqiə surəsi, 43-44)

Gözəlliklərini itirəcək, çirkinləşdirilib ürküdücü görkəm alacaqlar

Bu dünyada onları lənətə düçar etdik. Qiyamət günü isə onlar çirkinləşdirilmiş kimsələrdən olacaqlar. (Qəsas surəsi, 42)

O gün neçə-neçə üzlər də qaralıb-turşuyacaq. (Qiyamət surəsi, 24)

Sən Qiyamət günü Allaha qarşı yalan uyduranların üzlərini qapqara görəcəksən. Məgər Cəhənnəmdə təkəbbürlülər üçün yer yoxdur?
(Zumər surəsi, 60)

Gözləri qorxudan və dəhşətdən yerə dikiləcək, üzlərini də zillət bürüyəcəkdir. Budur onlara vəd olunan Gün! (Məaric surəsi, 44)

Bütün ruzilər və bütün cənnət yeməkləri onlara haram edilmişdir

Od sakinləri Cənnət əhlini səsləyib deyəcəklər: “Bizim üstümüzdə bir az su və ya Allahın sizə verdiyi ruzidən tökün”. Onlar isə deyəcəklər: “Allah bunları inkarçılara haram etmişdir”. (Əraf surəsi, 50)

Qorxu içində yaşayacaqlar

(Ey Məhəmməd,) Zalımların etdikləri əməllərdən Allahın xəbərsiz olduğunu sanma. Allah sadəcə onları cəzalandırmağı gözlərin bərələ qalacağı günə saxlayır. (İbrahim surəsi, 42)

Gözləri qorxudan və dəhşətdən yerə dikiləcək, üzlərini də zillət bürüyəcəkdir... (Məaric surəsi, 44)

Tək yeməkləri, “qaynar su, qan, irin və od” olacaq

Sonra da üstündən onları qaynar su ilə qatışdırılmış bir içki gözləyir. (Saffat surəsi, 67)

Qabaqda onu Cəhənnəm gözləyir; orada ona irinli su içirdiləcək. O bunu qurtum-qurtum içəcək, amma onu uda bilməyəcəkdir... (İbrahim surəsi, 16-17)

Üstündən də qaynar su içəcəksiniz. Siz onu susamış xəstə dəvələr kimi içəcəksiniz. (Vaqiə surəsi, 54-55)

Bu, qaynar su və irindir. Qoy onu dadsınlar! (Sad surəsi, 57)

Qanlı irindən başqa yeməyi də yoxdur. (Haqqə surəsi, 36)

...Öz qarınlarına oddan başqa bir şey doldurmurlar...
(Bəqərə surəsi, 174)

Yeməkləri cənnət nemətləri əvəzinə, boğazı tıxayıb keçməyən zəqqum və darı tikanı olacaq

Həqiqətən, zəqqum ağacı günahkar adamın yeməyidir. Qazan kimi, qarınlarda qaynayar – qaynar su qaynayan kimi.

(Duxan surəsi, 43-46)

Ziyafət üçün bu yaxşıdır, yoxsa zəqqum ağacı? Biz onu kafirlər üçün bir sınaq etdik. O, qızgın surətdə yanan odun lap dibindən bitib çıxan ağacdır. Onun meyvəsi şeytanların başları kimidir.

(Saffat surəsi, 62-65)

Siz mütləq zəqqum ağacından yeyəcəksiniz, qarınlarınızı onunla dolduracaqsınız. (Vaqiə surəsi, 52-53)

boğazda tıxanıb keçməyən yemək və ağırlı-acılı bir əzab da vardır
(Müzzəmmil surəsi, 13)

Onlara (zəhərli) darı tikanından başqa bir yemək verilməyəcəkdir. O onları nə doydurar, nə də aclıqdan xilas edər. (Ğaşıyə surəsi, 6-7)

Nəticə

Hal-hazırda haradasınızsa, bir anlıq oturub ətrafınıza göz gəzdirin; evinizin içində, otağınızda, iş yerinizdə masa arxasında və ya küçədə hər hansı bir yerdə ola bilərsiniz. Təkcə qısa bir an üçün gözlərinizlə ətrafınıza nəzər salın... Heç birini nəzərdən qaçırmadan, ətrafınızdakı bütün gözəllikləri səmimi şəkildə görməyə çalışın. Sahib olduğunuz nemətləri, əlinizdəki gözəl imkanları sürətlə aqlınızdan keçirin. Sizdən daha çətin şərtlər altında olan, sizin sahib olduğunuzdan məhrum olan insanları düşünün. Təkcə qısa bir an içində belə təsəvvür etdiyinizdən olduqca çox gözəllik görüb, seviniləcək detalları görəcəksiniz.

İnsanın heç bir çətinlik çəkmədən nəfəs ala bilməsi, ürəyinin arzuladığı bir yeməyi istədiyi kimi dadını alaraq yeyə bilməsi, özünü yorğun hiss etdiyində istədiyi kimi uzanıb rahat yata bilməsi çox böyük nemətlərdir. Həmçinin bunlar kimi bir çox neməti heç düşünmədən istədiyi kimi istifadə edə bilmə azadlığına sahib olması çox böyük gözəllikdir. Bəzi insanların müxtəlif səbəblərlə sahib ola bilmədikləri nemətlər də ola bilər. Məsələn, bir insanın sağlamlıq probleminə görə yaşaya bilmədiyi bir zövq ola bilər. Lakin bu, sahib olduğu nemətlərdən yalnız biridir. Sonsuz rəhmət sahibi olan Rəbbimiz, onun yaşaya bilmədiyi bir zövqün yerinə başqa bir zövqü yaşamasına icazə verir.

Əgər bir insan bütün bunları ilk dəfə görürsə və bunlardan xoşbəxt ola bilir, ruhunda dərin həzz ala bilirsə, bilməlidir ki, dünya həyatı bunlar kimi saysız gözəlliklə doludur. Bəlkə indiyədək həmişə cahil əxlaqın gətirdiyi pessimist ruh halı ilə ətrafındakı bu gözəllikləri heç vaxt düşünməmiş, bunların əslində özü üçün nə qədər mühüm, nə qədər böyük nemətlər olduğunu görə bilməmiş ola bilər. Bütün bunları insanlar üçün, insanların rahatlığı, hüsuru, xoşbəxtliyi üçün yaradanın Allah olduğunu görüb, Ona səmimiyyətlə şükür etməsinin zəruriliyini anlamamış ola bilər. İllərlə qafil həyat tərzi yaşamış olsa da, bu həqiqətə səmimiyyətlə anlasa, artıq keçmişdəki bu dünyagörüşünün heç bir əhəmiyyəti olmaz. Mühüm olan bundan sonrakı həyatında özünü yaradan, hər an qoruyub himayə edən, yaşamağa davam etməsini təmin edən, gecə-gündüz yaşadığı hər an özünə saysız nemətini bəxş edərək, sevgisini, şəfqətini və rəhmətini əsirgəməyən Rəbbimizə sevgi və səmimiyyətlə bağlanması, Allaha səmimi şəkildə təslim olub, Onun verdiyi bütün bu nemətlərə qarşı rızasını qazandıracaq həyat tərzi yaşamağa qərar verməsidir.

Bilməlidir ki, bu qərarı verməsi ilə birlikdə, yaşadığı dünya tamamilə dəyişəcək, bəlkə də, daha əvvəl əslində **heç bu qədər gözəl həyat yaşamamış** olduğunu görəcək. Dünyada olarkən bir çox sıxıntıya görə cəhənnəm bənzəri həyat yaşadığı halda, dünya şəraitində, cənnətə bənzər həyatı yaşamağa başlayacaq. Yediyi yeməkdən içdiyi suya qədər, hər nemət fərqli mənə qazanacaq, ətrafında seviniləcək, zövq alınacaq, xoşbəxt olunacaq nə qədər çox gözəllik olduğunu, bəlkə də, ilk dəfə anlayacaq. Sevib sevilməkdən ilk dəfə həqiqi mənada zövq alacaq, dostluğun, sədaqətin, gözəl əxlaqın həzzini ilk dəfə yaşayacaq. Eləcə də, hamısından əhəmiyyətli Allahı dost tutmağın, Onun sevgisini, yaxınlığını və rızasını qazanmağa ümid etməyin verdiyi böyük həyəcan hissini hiss edəcək.

Dünyada yaşanılacaq bu gözəl həyat, Allahın iman edənlərə olan vədidir və Quranda bildirildiyi kimi Allah öz vədinə xilaf çıxmaz (Rum surəsi, 6). Dünya həyatında yaşanılacaq bu gözəl həyatdan sonra isə, Allah, dünyada olarkən keçdikləri bütün sınaqlar qarşısında səbir edən, Allaha olan bağlılığında qətiyyət göstərən bəndələri üçün, əbədi cənnət həyatının gözəllikləri olduğunu müjdələyir. Allah dünyada və axirətdə insanlara nəfslərinin xoşlayacaqları ən gözəl həyatı təqdim edir. Buna görə də, hər insanın bu həqiqəti görərək ağıllı analiz etməlidir.

Bütün zövqlərin mənimsənilib yox edildiyi, bədbəxtlik, hüzn və sıxıntıların hakim olduğu bir neçə on illik həyat və arxasınca da əzabdan başqa heç nəyin olmadığı cəhənnəm həyatımı? Yoxsa Allahın dostluğunun, yaxınlığının və sevgisinin qazanıldığı, rahatlıq və əmin-amanlıq dolu, hər anın zövqə çevrildiyi və sonra da əbədiyyən davam edəcək və zövqlərin əsla mənimsənilib yox olmayacağı cənnət həyatımı?

Şübhəsiz ki, ağılından və vicdanından istifadə edən bütün insanlar üçün, tək yol Allaha təslim olmaq və Onun rızasına uyğun həyat tərzini yaşamaqdır. Ümid edirik ki, bu kitabda qeyd edilən bütün şeylər, insanların bu həqiqəti görüb Rəbbimizin rəhmətinə nail olmalarına vəsilə olar:

**Ey iman edənlər! Hamınız birlikdə “sülh və əmin-amanlığa (İslama)”
daxil olun və şeytanın addım izləri ilə getməyin. Şübhəsiz ki, o sizə
açıq-aydın düşməndir. (Bəqərə surəsi, 208)**

TƏKAMÜL YALANI

Darvinizm, yəni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə irəli sürülmüş, ancaq uğursuzluqla nəticələnmiş elmdən kənar cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Canlıların cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə kainatda və canlılarda çox möcüzəvi nizam olduğunun elm tərəfindən sübut edilməsi ilə və təkamül prosesinin əsla baş vermədiyini göstərən 350 milyona yaxın fosilin tapılması ilə süqut etmişdir. Beləliklə, Allahın bütün kainatı və canlıları yaratdığı elm tərəfindən də sübut edilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsini dirçəltmək üçün dünya səviyyəsində aparılan təbliğat sadəcə elmi həqiqətlərin təhrif olunmasına, tərəfli şərhinə, elm adı altında söylənilən yalan və saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat həqiqəti gizlətmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixində ən böyük xəta olması son 20–30 il ərzində elm dünyasında getdikcə daha ucadan dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinist iddiaların tamamilə səhv olduğunu üzə çıxarmış və bu həqiqət bir çox elm adamı tərəfindən dilə gətirilmişdir. ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi fərqli sahələrlə məşğul olan bir çox elm adamı darvinizmin əsassızlığını görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılışla açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutundan və yaradılış dəlillərindən digər bir çox əsərimizdə bütün elmi təfərrüatları ilə bəhs etmişik və etməyə davam edirik. Ancaq əhəmiyyəti baxımından mövzudan burada da bəhs etməkdə fayda var.

Darvini məhv edən çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi qədim yunanlara gedib çıxan bir təlim olmasına baxmayaraq, XIX əsrdə hərtərəfli şəkildə irəli sürüldü. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə gətirən ən mühüm irəliləyiş Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən “Növlərin mənşəyi” adlı kitabı idi. Darvin bu kitabda dünyadakı müxtəlif canlı növlərini Allahın ayrı-ayrı yaratdığına qarşı çıxırdı. Darvinin fikrincə, bütün növlər ortaq əcdaddan törəmiş və zaman ərzində kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsi heç bir konkret elmi tapıntıya əsaslanmırdı; özünün də qəbul etdiyi kimi, sadəcə bir məntiq yeritmə idi. Hətta Darvin kitabındakı “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” başlıqlı uzun bölmədə etiraf etdiyi kimi, nəzəriyyəyə bir çox mühüm suala cavab verə bilmirdi.

Darvin nəzəriyyəsinin qarşısındakı çətinliklərə inkişaf edən elmin üstün gələcəyinə, yeni elmi kəşflərin nəzəriyyəsinə gücləndirəcəyinə ümid edirdi. Bunu kitabında tez-tez bildirirdi. Ancaq inkişaf edən elm Darwinin ümidlərinin tam əksinə, nəzəriyyənin əsas iddialarını bir-bir əsassız qoydu.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyətini üç əsas başlıq altında təhlil etmək olar:

Nəzəriyyə həyatın yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını əsla açıqlaya bilmir.

Nəzəriyyənin irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin, əslində, təkamül xarakterinə malik olduğunu göstərən heç bir elmi tapıntı yoxdur.

Fosillər təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının tam əksini göstərir.

Bu bölmədə bu üç əsas başlığı əsaslı təhlil edəcəyik.

Keçilməz ilk pillə: Həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin bundan təxminən 3.8 milyard il əvvəl dünyada fantastik şəkildə təsadüfən meydana gələn bircə canlı hüceyrədən törədiklərini iddia edir. Bircə hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə əmələ gətirməsi və əgər həqiqətən bu cür təkamül baş vermişsə, nə üçün izlərinin fosillərdə tapılmadığı nəzəriyyənin açıqlaya bilmədiyi suallardandır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül prosesinin ilk pilləsi üzərində dayanmaq lazımdır. Həmin ilk hüceyrə necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi cahilliklə yaradılışı inkar etdiyinə görə, həmin ilk hüceyrənin heç bir plan və nizam olmadan təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddə kortəbii təsadüflər nəticəsində ortaya canlı hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən təməl biologiya qanunlarına zidd iddiadır.

Həyat həyatdan gəlir

Darvin kitabında həyatın mənşəyindən heç bəhs etməmişdi. Çünki onun dövründəki ibtidai elm anlayışı canlıların çox sadə quruluşa malik olduqlarını fərz edirdi. Orta əsrlərdən bəri “spontane generation” adlı nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddələrin təsadüfən birləşərək canlı varlıq əmələ gətirməsinə inanırdılar. Bu dövrdə həşəratların yemək artıqlarından, siçanların da buğdadan əmələ gəlməsi geniş yayılmış düşüncə idi. Bunu sübut etmək üçün qəribə təcrübələr aparılmışdı. Çirkli əsginin üstünə bir az buğda qoyulmuş və bir müddət sonra bu qarışıqdan siçanların əmələ gəlməsini gözləmişdilər.

Ətin qurdlanması da həyatın cansız maddələrdən törədiyinə dəlil hesab edilirdi. Lakin daha sonra məlum olacaqdı ki, ətin üstündəki qurdlar öz-özlərindən əmələ gəlmirlər, milçəklərin gətirib qoyduğu gözlə görülməyən sürfələrdən çıxırdılar. Darvin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə bakteriyaların cansız maddədən əmələ gəlməsi inancı elm dünyasında geniş şəkildə qəbul edilirdi.

Lakin Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra məşhur fransız bioloq Lui Paster təkamülə əsas verən bu inancı qəti şəkildə təkzib etdi. Paster apardığı uzun elmi fəaliyyət və təcrübələrdə gəldiyi nəticəni belə şərh etmişdi:

“Cansız maddələrin həyatı əmələ gətirməsi iddiası artıq qəti şəkildə tarixə gömülmüşdür”. (*Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker, 1977, səh. 2*)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin kəşflərinə uzun müddət qarşı çıxdılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrəsinin mürəkkəb quruluşunu üzə çıxardıqca həyatın öz-özünə əmələ gəlməsi iddiasının əsassızlığı daha da açıq şəkil aldı.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusunı tədqiq edən ilk təkamülçü məşhur rus bioloq Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930–cu illərdə irəli sürdüyü bəzi tezislərlə canlı hüceyrəsinin təsadüfən meydana gələ biləcəyini sübut etməyə çalışdı. Ancaq bu fəaliyyətlər uğursuzluqla nəticələnəcək və Oparin bu etirafı etməli olacaqdı:

“Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi təkamül nəzəriyyəsinin tamamilə əhatə edən ən qaranlıq nöqtədən ibarətdir”. (*Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), səh. 196*)

Oparinin yolunu davam etdirən təkamülçülər həyatın mənşəyi problemini həll etmək üçün təcrübələr aparmağa çalışdılar. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyaçı Stenli Miller tərəfindən 1953–cü ildə aparıldı. Miller ibtidai atmosferdə mövcud olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübədə birləşdirdi və bu qarışığa enerji verərək zülalları təşkil edən bir neçə üzvi molekul (amin turşusu) sintezlədi.

O illərdə təkamüllə bağlı mühüm mərhələ kimi tanıtılan bu təcrübənin əsassız olduğu və təcrübədə tətbiq edilən atmosferin yer şərtlərindən çox fərqli olduğu sonrakı illərdə üzə çıxacaqdı. (*“New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life”, Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, səh. 1328–1330*)

Uzun sükutdan sonra Millerin özü də tətbiq etdiyi atmosfer mühitinin həqiqi olmadığını etiraf etdi. (*Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, səh. 7*)

Həyatın mənşəyi problemini açıqlamaq üçün XX əsr boyu göstərilən bütün təkamülçü səylər uğursuzluqla nəticələndi. San Diyeqo Skrips İnstitutundan məşhur geokimyaçı Cefri Bada təkamülçü “Earth” jurnalında 1998–ci ildə dərc edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir:

“Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ də XX əsrin başlanğıcındakı ən böyük həll edilməmiş problemlə qarşı–qarşıyıyıq: həyat yer üzündə necə başlayıb”. (*Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, səh. 40*)

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamülçülərin həyatın mənşəyi ilə bağlı bu qədər çıxılmaz vəziyyətə

düşməsinin başlıca səbəbi ən sadə hesab etdikləri canlıların bu qədər mürəkkəb quruluşa malik olmasıdır. Canlı hüceyrəsi insanın hazırladığı bütün texnoloji məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl laboratoriyalarında belə cansız maddələr birləşdirilərək nəinki canlı hüceyrə, hətta hüceyrəyə aid bircə zülal da hasil etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazımlı şərtlər əsla təsadüflərlə açıqlanmayacaq qədər çoxdur. Lakin bunu açıqlamağa heç ehtiyac yoxdur. Təkamülçülər hələ hüceyrə səviyyəsinə çatmadan çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Çünki hüceyrənin əsasını təşkil edən zülalların təsadüfən sintezlənmə ehtimalı riyazi cəhətdən sıfırdır.

Bunun ən əsas səbəbi budur ki, bir zülalın əmələ gəlməsi üçün başqa zülallar da olmalıdır. Bu səbəb bir zülalın təsadüfən əmələgəlmə ehtimalını tamamilə aradan qaldırır. Ona görə, təkə bu fakt təkamülçülərin təsadüf iddiasını təkzib etmək üçün kifayətdir. Mövzunun əhəmiyyətini qısaca açıqlayaq:

- Fermentlər olmasa, zülal sintezlənmə bilməz, fermentlər də zülaldır.
- Bircə zülalın sintezlənməsi üçün 100-ə yaxın hazır zülal olmalıdır. Ona görə, zülalların olması üçün zülallar lazımdır.
- Zülalları sintezləyən fermentləri DNT hazırlayır. DNT olmasa, zülal sintezlənmə bilməz. Ona görə, zülalların əmələ gəlməsi üçün DNT də lazımdır.
- Zülal sintezlənmə prosesində hüceyrədəki bütün orqanoidlərin mühüm funksiyaları var. Yəni zülalların əmələ gəlməsi üçün tam funksional hüceyrə bütün orqanoidləri ilə birlikdə mövcud olmalıdır.

Hüceyrənin nüvəsində yerləşən, genetik məlumat daşıyan DNT molekulu isə informasiya bankıdır. İnsan DNT-sindəki informasiyanı kağıza köçürmək istəsək, hər biri 500 səhifədən ibarət 900 cildlik kitabxana ortaya çıxar.

Burada çox maraqlı dilemma da var: DNT ancaq bir sıra xüsusi zülalların (fermentlərin) köməyi ilə qoşalaşa bilər. Amma bu fermentlər də ancaq DNT-dəki informasiya əsasında sintezlənilir. Bir-birlərindən asılı olduqlarına görə,

DNT-nin qoşalaşması üçün ikisi də eyni anda mövcud olmalıdır. Bu isə həyatın öz-özünə meydana gəlməsi ssenarisini çıxılmaz vəziyyətə salır. San Diyeqo Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü prof. Lesli Orcel “Scientific American” jurnalının 1994-cü il oktyabr sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Olduqca kompleks quruluşa malik olan zülalların və nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni zamanda təsadüfən əmələ gəlmələri həddindən artıq ehtimaldan kənardır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Ona görə, insan məcburən həyatın kimyəvi yollarla meydana gəlməsinin tamamilə qeyri-mümkün olduğu nəticəsinə gəlir”.
(*Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, cild 271, oktyabr 1994, səh. 78*)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın kortəbii təsadüflərlə öz-özünə meydana gəlməsi mümkün deyilsə, onda həyatın yaradıldığı qəbul edilməlidir. Bu həqiqət əsas məqsədi yaradılışı inkar etmək olan təkamül nəzəriyyəsini açıq-aydın əsassız edir.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinin nəzəriyyəsini əsassız edən ikinci əsas cəhət nəzəriyyənin təkamül mexanizmləri kimi irəli sürdüyü iki anlayışın da, əslində, heç bir təkamül gücünə malik olmamasıdır.

Darvin irəli sürdüyü təkamül iddiasını tamamilə təbii seleksiya mexanizmi ilə əlaqələndirmişdi. Bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da açıq şəkildə başa düşülür: “Növlərin mənşəyi, təbii seleksiya yolu ilə...”

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir, təbiətdəki həyat uğrunda mübarizədə təbii şərtlərə uyğun və güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən təhlükəyə məruz qalan bir maral sürüsündə daha sürətlə qaçan marallar həyatda qalacaq. Beləliklə, maral sürüsü sürətlə qaçan və güclü fərdlərdən ibarət olacaq. Amma bu mexanizm maralların təkamül keçirməsinə səbəb olmaz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Ona görə, təbii seçmə mexanizmi heç bir təkamül gücünə malik deyil. Darvin də bu həqiqəti anlamışdı və “Növlərin mənşəyi” adlı kitabında: “**Faydalı dəyişikliklər baş vermədikcə təbii seçmə heç bir şey edə bilməz**”, – demək məcburiyyətində qalmışdı. (*Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 184*)

Lamarkın təsiri

Bəs bu faydalı dəyişikliklər necə baş verə bilərdi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı çərçivəsində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloq Lamarka görə, canlılar həyatları boyu keçirdikləri fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəsllərə ötürürlər, nəsildən-nəsllərə toplanan bu xüsusiyyətlər nəticəsində yeni növlər meydana gəlir. Məsələn, Lamarkın fikrincə, zürafələr ceyranlardan törəyiblər, hündür ağacların yarpaqlarını yeməyə çalışarkən nəsildən-nəsllərə boyunları uzanmışdır.

Darvin də buna bənzər misallar çəkmiş, məsələn, “Növlərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların tədricən balinalara çevrildiyini iddia etmişdi. (B. G. Ranganathan, *Origins?*, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.)

Lakin Mendelin kəşf etdiyi və XX əsrdə inkişaf edən genetik elmi ilə qəti şəkildə sübut edilən genetik qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini məhv etdi. Beləliklə, təbii seçmə “təkbaşına” və tamamilə təsirsiz mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin sonlarında müasir sintetik nəzəriyyəni və ya daha geniş yayılmış adı ilə neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seçmənin yanına faydalı dəyişiklik səbəbi kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərində radiasiya kimi xarici amillər və ya transkripsiya xətalari nəticəsində əmələ gələn pozulmaları

əlavə etdi. Bu gün də elmi cəhətdən əsassız olduğunu bilmələrinə baxmayaraq, darvinistlər neodarvinist modeli müdafiə edirlər. Nəzəriyyə yer üzündəki milyonlarla canlı növünün, onların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız–hesabsız mürəkkəb orqanlarının mutasiyalara, yəni genetik pozulmalara əsaslanan bir proses nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Amma nəzəriyyəni çarəsiz qoyan bir açıq elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları təkmilləşdirmirlər, əksinə, hər zaman canlılara zərər verirlər.

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox mürəkkəb quruluşa malikdir. Bu molekula olan hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G. Ranqanatan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərliyə gətirirlər. Çox nadir meydana gəlirlər və ən yaxşı halda təsirsizdirlər. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamül xarakterli təsir meydana gətirməyəcəyini sübut edir. Yüksək dərəcədə xüsusiləşmiş orqanizmdə meydana gələn təsadüfi dəyişiklik ya təsirsiz, ya da zərərli olur. Bir qol saatında meydana gələn təsadüfi dəyişiklik qol saatını təkmilləşdirməz. Ona böyük ehtimalla zərər verər və ya ən yaxşı halda təsir etməz. Bir zəlzələ bir şəhəri daha yaxşı hala salmaz, onu məhv edər”. (*Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 179*)

Bu günə qədər heç bir faydalı, yəni genetik məlumatı təkmilləşdirən mutasiya müşahidə edilməyib. Bütün mutasiyaların zərərli olması aşkar edilib. Aydın olmuşdur ki, təkamül nəzəriyyəsinin təkamül mexanizmi kimi göstərdiyi mutasiyalar, əslində, canlıları sadəcə məhv edən, şikəst edən genetik hadisələrdir (insanlarda mutasiyanın ən çox rast gəlinən təsiri xərcəngdir). Əlbəttə, məhvedici mexanizm təkamül mexanizmi ola bilməz. Təbii seçmə isə Darwinin də qəbul etdiyi kimi, tək başına heç bir şey edə bilməz. Bu həqiqət bizə təbiətdə heç bir təkamül mexanizminin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə, təkamül deyilən xəyali proses də baş verməyib.

Fosillər: Ara-keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi prosesin baş vermədiyinin ən açıq göstəricisi isə fosillərdir.

Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birlərindən törəyiblər. Əvvəlcədən mövcud olan bir canlı növü zaman ərzində digərinə çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə əmələ gəlmişlər. Nəzəriyyəyə əsasən, bu çevrilmə yüz milyon illər davam edən uzun dövrü əhatə etmiş və mərhələ-mərhələ irəliləmişdir. Bu təqdirdə iddia edilən uzun çevrilmə prosesi zamanı saysız-hesabsız ara növlər əmələ gəlməli və yaşamaladırlar.

Məsələn, keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi sürünən canlı xüsusiyyətlərini qazanmış yarı-balıq, yarı-sürünən canlılar yaşamaladır və ya sürünən xüsusiyyətlərini daşıyan, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar ortaya çıxmalıdır. Bunlar bir keçid prosesində olduqları üçün şikəst, yarımçıq, qüsurlu canlılar olmalıdır. Təkamülçülər keçmişdə yaşadığına inandıqları bu nəzəri məxluqları “ara-keçid forması” adlandırırlar.

Əgər, həqiqətən, bu cür canlılar keçmişdə yaşayıbsa, onların sayı və növü milyonlarla, hətta milyardlarla olmalıdır və bu əcaib canlıların qalıqlarına mütləq fosil izlərində rast gəlinməlidir. Darvin “Növlərin mənşəyi”ndə bunu belə açıqlamışdır:

“Əgər nəzəriyyəmə doğrudursa, növləri bir-biri ilə əlaqələndirən saysız-hesabsız ara-keçid növləri keçmişdə mütləq yaşamaladır... Onların yaşadığının dəlilləri də sadəcə fosil qalıqları arasında tapıla bilər”. (*Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280*)

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin ara-keçid formaların heç cür tapılmadığını bilir və bunun nəzəriyyəsi üçün böyük problem olduğunu görürdü. Ona görə, “Növlərin mənşəyi” kitabının “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” (Difficulties on Theory) adlı bölməsində belə yazmışdı:

“Əgər, həqiqətən, növlər digər növlərdən yavaş dəyişikliklərlə törəyibsə, nə üçün saysız-hesabsız ara-keçid formasına rast gəlmirik? Nə üçün bütün təbiət qarmaqarışlıq vəziyyətdə deyil, məhz yerli-yerindədir? Saysız-hesabsız ara-keçid forması olmalıdır, bəs nə üçün yer üzünün çoxsaylı təbəqələrində onları tapmırıq?... Nə üçün hər geoloji forma və hər təbəqə belə qalıqlarla dolu deyil?” (*Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280*)

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortasından indiyə qədər dünyanın hər tərəfində qızğın fosil araşdırmaları aparılmasına baxmayaraq, ara-keçid formalarına rast gəlinməmişdir. Aparılan qazıntı işlərində və tədqiqatlarda əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə, canlıların yer üzündə birdən-birə, tam və qüsursuz formada ortaya çıxdıqlarını göstərmişdir.

Məşhur ingilis paleontoloq Derek V. Eycer təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Problemimiz budur: fosilləri hərtərəfli tədqiq etdikdə növlər və ya siniflər səviyyəsində belə daima eyni həqiqətlə qarşılaşırıq; mərhələli təkamüllə təkmilləşən deyil, birdən-birə yer üzündə əmələ gələn qruplar görürük”. (Derek A. Ager, “The Nature of the Fossil Record”, Proceedings of the British Geological Association, cild 87, 1976, səh. 133)

Yəni fosil qeydlərində bütün canlı növləri aralarında heç bir keçid forması olmadan, tam formada ani surətdə ortaya çıxırlar. Bu, Darvinin fikirlərinin tam əksidir. Habelə, bu, canlı növlərinin yaradıldıklarını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün heç bir əcdadı olmadan, bir anda və qüsursuz şəkildə ortaya çıxmasının tək açıqlaması var: o növ yaradılmışdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki yeganə açıqlamadır. Canlılar dünyada ya tamamilə mükəmməl və tam formada ortaya çıxmışlar, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmamışdırsa, bir dəyişiklik prosesi nəticəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərindən təkamül keçirərək meydana gəlməlidirlər. Amma əgər tam və mükəmməl formada ortaya çıxıblarsa, onda sonsuz güc sahibi olan bir ağıl tərəfindən yaradılmışlar”. (*Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. Səh. 197*)

Fosillər isə canlıların yer üzündə tam və mükəmməl formada ortaya çıxdıqlarını göstərir. Yəni “növlərin mənşəyi” Darvinin hesab etdiyinin əksinə, təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağlı

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarlarının ən çox gündəmə gətirdikləri məsələ insanın mənşəyidir. Bununla bağlı darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər məxluqlardan törədiyini zənn edir. 4–5 milyon il əvvəl başladığı fərz edilən bu prosesdə müasir insan ilə əcdadları arasında bəzi ara–keçid formaların yaşadığı iddia edilir. Əslində, tamamilə fantastik olan bu ssenaridə dörd əsas kateqoriya var:

- **Australopithecus**
- **Homo habilis**
- **Homo erectus**
- **Homo sapiens**

Təkamülçülər insanların ilk “meymunabənzər əcdadları”na “cənub meymunu” mənasını verən “australopithecus” adını veriblər. Bu canlılar, əslində, nəslə kəsilməmiş meymun növüdür. Lord Solli Zukerman və prof. Çarlz Oksnard kimi İngiltərə və ABŞ–dan iki məşhur anatomun *australopithecus* nümunələri üzərində apardığı hərtərəfli araşdırmalar bu canlıların sadəcə nəslə kəsilməmiş meymun növünə aid olduqlarını və insanlarla heç bir bənzərlik təşkil etmədiklərini göstərmişdir. (*Charles E. Oxnard, “The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt”, Nature, cild 258, səh. 389*)

Təkamülçülər insanın təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan kimi təsnif edirlər. İddiaya əsasən, homo sırasındakı canlılar *australopithecus*lardan daha çox inkişaf ediblər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fosilləri ardıcıl düzərək fantastik təkamül sxemi qururlar. Bu sxem xəyalidir, çünki bu fərqli siniflərin arasında təkamül xarakterli əlaqə olması əsla sübut edilə bilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm tərəfdarlarından biri olan Ernst Mayr: “*Homo sapiens*ə uzanan zəncir halqası, əslində, itib”, – deyərək bunu qəbul edir. (*J. Rennie, “Darwins Current Bulldog: Ernst Mayr”, Scientific American, dekabr 1992*)

Təkamülçülər “*ausrtalopithecus* > *homo habilis* > *homo erectus* > *homo sapiens*” ardıcılığını qurarkən bu növlərin hər birinin daha sonrakının əcdadı olmasını irəli sürürlər. Lakin paleoantropoloqların son kəşfləri *australopithecus*, *homo habilis* və *homo erectus*un dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını göstərir. (*Alan Walker, Science, c.*

207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, *Physical Anthropology*, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, səh 221; M. D. Leakey, *Olduvai Gorge*, cild 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, səh. 272)

Habelə, *homo erectus* sinfinə aid olan insanların bir qismi çox müasir dövrlərə qədər yaşayıblar, *homo sapiens neandertalensis* və *homo sapiens sapiens* (insan) ilə eyni mühitdə birlikdə mövcud olmuşlar. (*Time*, noyabr 1996)

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birilərinin əcdadı olduqları iddiasının əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universitetinin paleontoloqlarından Stiven Cey Quld, təkamülçü olmasına baxmayaraq, darvinist nəzəriyyənin düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti belə açıqlayır:

“Əgər bir-biri ilə paralel şəkildə yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) sxemi varsa, onda bizim soy ağacımıza nə oldu? Aydındır ki, bunların biri digərindən törəyə bilməz. Habelə, biri digəri ilə müqayisə edildikdə təkamül xarakterli inkişaf meyli göstərmirlər”. (*S. J. Gould, Natural History*, cild 85, 1976, səh. 30)

Qısaca desək, KİV-də və ya dərsliklərdə verilən bir cür fantastik yarı-meymun yarı-insan canlıların rəsmləri ilə, yəni sırf təbliğat yolu ilə dirçəldilməyə çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsas olmayan nağıldan ibarətdir. Bu mövzunu uzun illər tədqiq edən, xüsusilə *australopithecus* fosilləri üzərində 15 il araşdırma aparan İngiltərənin ən məşhur və hörmətli elm adamlarından biri olan Lord Solli Zukerman təkamülçü olmasına baxmayaraq, meymunabənzər canlılardan insana uzanan nəsil ağacı olmadığını nəticəsinə gəlmişdir.

Zukerman maraqlı elm şkalası da qurmuşdur. Elmi hesab etdiyi elm sahələrindən elmdən kənar qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər şaxəli cədvəl çəkmişdir. Zukermanın bu cədvəlində ən elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra bioloji elmlər, daha sonra sosial fənlər gəlir. Şaxələnmənin ən kənar ucunda, yəni elmdən kənar hesab edilən hissədə isə Zukermanın fikrincə telepatiya, altıncı hiss kimi hissini fəvqündə olan qavrama anlayışları və bir də insanın “təkamülü” yerləşir! Zukerman şaxələnmənin bu ucunu belə açıqlayır:

“Obyektiv reallıq sahəsindən çıxıb bioloji elm fərz edilən bu sahələrə, yəni hissini fəvqündə olan qavramaya və insanın fosil tarixinin şərh edilməsinə daxil olduqda, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir şəxs üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, nəzəriyyələrinə qəti şəkildə inanan bu şəxslərin ziddiyyətli bəzi rəyləri eyni anda qəbul etmələri belə mümkündür”. (*Solly*

Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, səh. 19)

İnsanın təkamülü nağılı da nəzəriyyələrinə kor–koranə inanan bir sıra insanların tapdıqları bəzi fosillər haqqında qabaqcadan rəy verərək şərh etmələrindən ibarətdir.

Darvin düsturu!

İndiyə qədər təhlil etdiyimiz bütün dəlillərlə yanaşı, istəyirsinizsə, təkamülçülərin necə cəfəng inanca malik olduqlarına bir də uşaqların belə anlayacağı qədər açıq misalla baxaq.

Təkamül nəzəriyyəsi canlıların təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edir. Ona görə, bu iddiaya əsasən, cansız və şüursuz atomlar birləşərək əvvəlcə hüceyrəni əmələ gətirmiş və sonra eyni atomlar birləşərək digər canlıları və insanı meydana gətirmişlər. İndi düşünək, canlıların əsasını təşkil edən karbon, fosfor, azot, kalium kimi elementləri birləşdirdikdə bir yığın əmələ gəlir. Bu atom yığını hansı prosesdən keçirilsə də, bircə canlı belə əmələ gətirməz. İstəyirsinizsə, bununla bağlı bir təcrübə keçirək və təkamülçülərin, əslində, müdafiə etdikləri, amma ucadan söyləyə bilmədikləri iddianı onların adından “Darvin düsturu” adı ilə nəzərdən keçirək:

Təkamülçülər çoxlu sayda böyük çənin içinə canlıların əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən bol miqdarda qoysunlar. Hətta normal şərtlərdə mövcud olmayan, ancaq bu qarışıqın içində lazımlı bildikləri maddələri də bu çənlərə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər amin turşusu, istədikləri qədər də zülal doldursunlar. Bu qarışıqlara istədikləri nisbətdə temperatur və rütubət versinlər. Bunları istədikləri ən yaxşı texnoloji cihazlarla qarışdırınsınlar. Çənlərin başında nəzarətçi kimi dünyanın qabaqcıl elm adamlarını qoysunlar. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsildən–nəslə ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il fasiləsiz çənlərin başında gözləsinlər. Bir canlılığın əmələ gəlməsi üçün hansı şərtlərin mövcud olmasını lazım bilirlərsə, hamısını tətbiq etsinlər. Ancaq nə etsələr də, o çənlərdən əsla bir canlı çıxara bilməzlər. Zürafələri, aslanları, arıları, bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, səhləb çiçəklərini, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları,

almaları, xurmaları, pomidorları, qovunları, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuz quşlarını, qırqovulları, rəngarəng kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Nəinki burada sadaladığımız bir neçə canlıyı, bunların bircə hüceyrəsini belə əldə edə bilməzlər.

Qısaca desək, **şüursuz atomlar birləşərək hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər.** Sonra yeni qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə bölüb, sonra ardıcıl başqa qərarlar verib elektron mikroskopunu icad edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskop altında tədqiq edən professorları əmələ gətirə bilməzlər. **Maddə ancaq Allahın üstün yaratması ilə həyat qazanır.** Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə ağıla tamamilə zidd cəfəngiyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar üzərində bir az düşünmək yuxarıdakı misalda göstərildiyi kimi, bu həqiqəti üzə çıxarar.

Göz və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin qətiyyənlə açıqlaya bilmədiyi digər məsələ isə göz və qulaqdakı üstün duyğu keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl “Necə görürük?” sualına qısaca cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözdə tor qişaya tərsinə düşür. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və beyinin arxa hissəsindəki görmə mərkəzi adlanan kiçik nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları bir sıra ardıcıl proseslərdən sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü kimi şərh edilir. Bu məlumatdan sonra düşünək: beyin işığa qapalıdır. Yəni beyinin içi qapqaranlıqdır, işıq beyinin yerləşdiyi yerə girə bilməz. Görmə mərkəzi adlanan yer qapqaranlıq, işığın düşmədiyi, bəlkə, heç qarşılaşmadığınız qədər qaranlıq yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlıqda işıqlı, aydın dünyanı izləyirsiniz.

Üstəlik, bu, o qədər aydın və keyfiyyətli görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası belə hər cür imkanı olmasına baxmayaraq, bu aydın görüntünü əldə edə bilmir. Məsələn, hal-hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın, sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza baxın. Hal-hazırda gördüyünüz aydın və keyfiyyətli görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın görüntünü sizə dünyanın qabaqcıl televizor şirkətlərinin

istehsal etdiyi təkmilləşdirilmiş televizor ekranı belə verə bilməz. 100 ildən bəri minlərlə mühəndis bu aydın görüntünü əldə etmək üçün çalışır. Bunun üçün fabriklər, böyük müəssisələr qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və dizaynlar edilir. Bir televizor ekranına baxın, bir də hal-hazırda əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizorun ekranı sizə iki ölçülü görüntü göstərir, lakin siz üç ölçülü, dərin perspektivi olan görüntü izləyirsiniz.

Uzun illərdən bəri on minlərlə mühəndis üç ölçülü televizor icad etməyə, gözün görmə keyfiyyətini əldə etməyə çalışırlar. Bəli, üç ölçülü televizor kimi sistem istehsal edə bildilər, amma onu da eynəksiz üç ölçülü görmək mümkün deyil, həm də bu, süni üçölçülü görüntüdür. Arxa tərəf daha bulanıq, ön tərəf isə kağız dekorasiya kimi görünür. Heç bir zaman gözün gördüyü qədər aydın və keyfiyyətli görüntü əmələ gəlmir. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi olur.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və aydın görüntünü əmələ gətirən mexanizmin təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edirlər. İndi birisi sizə otağınızda ki televizorun təsadüflər nəticəsində əmələ gəldiyini, atomların birləşib bu görüntünü əmələ gətirən aləti meydana gətirdiyini desə, nə düşünərsiniz? Minlərlə insanın birlikdə edə bilmədiyini şüursuz atomlar necə etsin?

Gözün gördüyündən daha bəsit görüntünü əmələ gətirən alət təsadüfən əmələ gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi çox açıqdır. Eyni vəziyyət qulağa da aiddir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq seyvanı vasitəsilə toplayıb daxili qulağa ötürür; daxili qulaq da bu titrəyişləri elektrik impulslarına çevirərək beyinə göndərir. Eynilə görmədə olduğu kimi, eşitmə prosesi də beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Göz üçün dediklərimiz qulağa da aiddir, yəni beyin işıq kimi səsə də qapalıdır, səs keçirmir. Ona görə, xarici aləm nə qədər səs-küylü olsa da, beyinin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq, ən aydın səslər beyində eşidilir. Səs keçirməyən beyninizdə orkestr simfoniyları dinləyir, ətraf mühitin bütün səs-küyünü eşidirsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beyninizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada səssizliyin hakim olduğu məlum olacaqdır. Aydın görüntü əldə etmək ümidi ilə texnologiyadan necə istifadə edilirsə, səs üçün də eyni səylər on illərdən bəri davam etdirilir. Səsyazma cihazları, musiqi mərkəzləri, bir çox elektron alət, səs qəbul edən musiqi sistemləri bu fəaliyyətlərin nəticələrindən bəziləridir. Ancaq bütün

texnologiyaya və bu sahədə minlərlə mühəndis və mütəxəssis işləməsinə baxmayaraq, qulağın əmələ gətirdiyi qədər aydın və keyfiyyətli səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi mərkəzini düşünün. Səsi qeyd etdikdə mütləq səsin bir hissəsi itir, az da olsa təhrif olur və ya musiqi mərkəzini işə saldıqda hələ musiqi çalmazdan əvvəl mütləq bir cızıltı eşidirsiniz. Ancaq insan orqanizmindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər olduqca aydın və qüsursuzdur. İnsan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi cızıltılı və ya təhrif olunmuş şəkildə səs eşitməyir; səs necədirsə, tam və aydın şəkildə onu eşidir. Bu, insan yaradıldığı gündən bəri belədir. İndiyə qədər insanın istehsal etdiyi heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və keyfiyyətli qəbuledici olmamışdır. Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunların fəvqündə duran çox böyük həqiqət də var.

Beyinin içində görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beyinin içində parlaq, rəngli dünyanı izləyən, simfoniyları, quşların cıvıltılarını dinləyən, gülü qoxulayan kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn siqnallar elektrik impulsu kimi beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə əmələ gəlməsinə dair bir çox şey oxuyursunuz. Ancaq bu mövzu haqqında ən mühüm həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz: beyində bu elektrik impulslarını görüntü, səs, qoxu və hiss kimi qavrayan kimdir? Beyinin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüur beyini təşkil edən sinirlər, yağ təbəqəsi və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Elə buna görə, hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist-materialistlər bu suallara heç cür cavab verə bilmirlər. Çünki bu şüur Allahın yaratdığı ruhdur. Ruhun görüntünü izləmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyacı yoxdur. Eyni zamanda, düşünmək üçün beyinə də ehtiyacı yoxdur.

Bu açıq və elmi həqiqəti oxuyan hər insan beyinin içindəki bir neçə sm³-lik, qapqaranlıq yerə bütün kainatı üçölçülülük, rəngli, kölgəli və işıqlı şəkildə sığırdıran uca Allahı düşünüb, Ondan qorxub Ona sığınmalıdır.

Materialist inanc

Bura qədər təhlil etdiklərimiz təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərə zidd iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin heç bir təkamül gücü yoxdur və fosillər nəzəriyyənin iddia etdiyi ara keçid formalarının yaşamadığını göstərir. Bu təqdirdə, əlbəttə, təkamül nəzəriyyəsi elmə zidd fərziyyə kimi bir kənara qoyulmalıdır. Belə ki, tarix boyu dünya mərkəzli kainat modeli kimi bir çox düşüncə təzi elmin gündəmindən çıxarılmışdır. Ancaq təkamül nəzəriyyəsi təkidlə elmin gündəliyində saxlanılır. Hətta bəzi insanlar nəzəriyyənin tənqid edilməsini elmə təcavüz kimi göstərməyə çalışırlar. Axı niyə? Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi kütlələr üçün əl çəkilməz doqmatik inanc olmasıdır. Bu kütlələr materialist fəlsəfəyə kor–koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiət haqqında yeganə materialist açıqlama olduğu üçün mənimsəyiblər. Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və eyni zamanda, qabaqcıl təkamülçülərdən olan Riçard Levontin əvvəlcə materialist, sonra elm adamı olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir inancımız var, bu “a priori” (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru fərz edilmiş) inancdır. Bizi dünya haqqında materialist açıqlama verməyə məcbur edən şey elmi metodlar və qanunlar deyil. Əksinə, materializmə olan “a priori” bağlılığımız səbəbi ilə dünya haqqında materialist açıqlama verən tədqiqat metodları və anlayışlarını uydururuq. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də ilahi açıqlamanın səhnəyə çıxmasına icazə verə bilmərik”. (*Richard Lewontin, “The Demon–Haunted World”, The New York Review of Books, 9 yanvar 1997, səh. 28*)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq uğrunda davam etdirilən bir doqma olduğunun açıq ifadəsidir. Bu doqma maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Bu səbəbdən də cansız, şüursuz maddənin həyatı əmələ gətirdiyinə inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, pələnglərin, həşəratların, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların maddənin öz daxilindəki reaksiyalarla, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə, cansız maddədən əmələ gəldiyini qəbul edir. Əslində isə bu, həm ağıla, həm də elmə ziddir. Amma darvinistlər Allahın açıq–aşkar

varlığını qəbul etməmək üçün bu ağıldan və elmdən kənar fikri cahilliklə müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə materialist düşüncə ilə baxmayan insanlar isə bu açıq həqiqəti görəcəklər: bütün canlılar üstün güc, bilik və ağıla malik olan Yaradanın əsəridir. Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, ən qüsursuz şəkildə nizama salan və bütün canlıları yaradan Allahdır.

Təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən təsirli sehidir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmadan, sadəcə aqlını və məntiqini işlədən hər insan elm və mədəniyyətdən uzaq xalqların xurafatlarını xatırladan təkamül nəzəriyyəsinə inanmağın qeyri-mümkün olduğunu asanlıqla anlayacaqdır.

Yuxarıda da bildirildiyi kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə bir çox atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışığından zaman ərzində düşünən, dərk edən, kəşflər edən professorların, universitet tələbələrinin, Eynşteyn, Habl kimi elm adamlarının, Frank Sinatra, Çarlton Heston kimi aktyorların, bununla yanaşı, ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəniyyətli, təhsilli insanlardır. Bu səbəbdən, təkamül nəzəriyyəsi haqqında dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri ifadəsini işlətmək yerinə düşər. Çünki dünya tarixində insanların bu dərəcədə aqlını başından alan, ağıl və məntiqlə düşünmələrinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan başqa inanc və ya iddia yoxdur. Bu, afrikalı bəzi qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının Günəşə tapınmasından, hz. İbrahimin qövmünün düzəltdikləri bütlərə, hz. Musanın qövmünün qızıldan düzəltdikləri buzova tapınmalarından daha qorxulu və aqlasığmaz korluqdur. Əslində, bu vəziyyət Allahın Quranda işarə etdiyi ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların anlayışlarının bağlı olacağını və həqiqətləri görməkdən məhrum olacağını bir çox ayəsində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri belədir:

Həqiqətən, kafirləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da, onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir! (Bəqərə surəsi, 6–7)

... Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də, daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır! (Əraf surəsi, 179)

Allah “Hicr” surəsində də bu insanların möcüzələr görsələr də, inanmayacaq qədər sehrləndiklərini belə bildirir:

Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və oradan durmadan yuxarı dırmaşsalar yenə də: “Gözümüz bağlanmış, biz sehrlənmişik”, – deyərlər. (Hicr surəsi, 14–15)

Bu qədər geniş kütləyə bu sehrin təsir etməsi, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildən bəri bu sehrin pozulmaması isə sözlə ifadə edilməyəcək qədər heyvətli vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın qeyri–mümkün ssenarilərə, cəfəng və məntiqsiz iddialara inanmalarını anlamaq olar. Ancaq dünyanın hər tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani qərarla birləşib qeyri–adi mütəşəkkillik, nizam, ağıl və şüur nümayiş etdirərək qüsursuz sistemlə işləyən kainatı, həyat üçün uyğun hər cür xüsusiyyətə malik olan Yer planetini və saysız–hesabsız kompleks sistemdən ibarət canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehrdən başqa heç bir açıqlaması yoxdur.

Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi şəxslərin etdikləri sehrlərlə insanlara təsir etdiklərini hz. Musa ilə firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz. Musa firona haqq dini təbliğ etdikdə firon hz. Musaya öz bilici sehrkarları ilə insanların toplaşdığı bir yerdə qarşılaşmasını söyləyir. Hz. Musa sehrkarlarla qarşılaşdıqda əvvəlcə onların bacarıqlarını göstərməsini əmr edir. Bu hadisənin danışıldığı ayə belədir:

(Musa:) “Siz atın”, – dedi. Onlar (əsalarını yerə) atdıqda, adamların gözlərini bağlayıb (sehrləyib) onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər. (Əraf surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrkarları hz. Musa və ona inananlardan başqa insanların hamısını sehrləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarına qarşı hz. Musanın ortaya qoyduğu dəlil onların bu sehrini, ayədəki ifadə ilə uydurduqlarını udmuş, yəni təsirsiz etmişdir:

Biz də Musaya: “Əsanı tulla!” – deyə vəhy etdik. Bir də (baxıb gördülər ki,) əsa onların uydurub düzəltdikləri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltdikləri yalanlar isə batil oldu. (Sehrbazlar) orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər. (Əraf surəsi, 117–119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəllər insanlara sehrləyərək təsir göstərən bu şəxslərin etdiklərinin saxtakarlıq olmasının başa düşülməsi ilə sözügedən şəxslər alçalmışlar. Dövrümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elmilik adı altında olduqca cəfəng iddialara inanan və bunları müdafiə etmək üçün həyatlarını qurban verənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə üzə çıxdıqda və sehr pozulduqda alçalacaqlar. Belə ki, təqribən 60 yaşına qədər təkamülü müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq sonradan həqiqətləri görən Malkolm Maqeric təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrdə gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük yumor hədəflərindən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən hipotezin inanılmaz saflıqla qəbul edilməsini heyrlənlə qarşılayacaqlar”. (Malcolm Muggeridge, *The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43*)

Bu gələcək uzaq deyil, əksinə, çox yaxın gələcəkdə insanlar “təsadüf”lərin ilah olmasının mümkünsüzlüyünü anlayacaqlar və təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən böyük yalanı və ən güclü sehiri kimi tərifi ediləcəkdir. Bu güclü sehr böyük sürətlə dünyanın hər tərəfində insanlar üzərində təsirini itirməyə başlamışdır. Təkamül yalanının sirrinin öyrənən bir çox insan bu yalana necə aldandığını heyrlənlə qarşılayır.

...Sənin bizə öyrətdiklərimdən başqa bizdə heç bir bilik yoxdur!
Həqiqətən, Sən bilənsən, müdriksən! (Bəqərə surəsi, 32)

ARXA CİLD

Dünyanın hər yeri saymaqla bitməyən gözəlliklərlə doludur. Lakin Allahdan uzaq yaşayan bəzi insanlar, bu zövqlərin bir çoxundan xəbərsizdirlər. Görə bildikləri gözəlliklərin və əllərindəki nemətlərin zövqünü isə, inkarları ilə mənimsəyiblər. Öz dərdlərinə, sıxıntılarına qərq olmuş, bunların ağırlığına görə, ətrafında olub bitən seviniləcək, zövq alınacaq hadisələri, gözəllikləri görə bilməyəcək vəziyyətə gəliblər. Həmişə bezdiklərindən bəhs edirlər. Dünyada yaşadıkları bu sıxıntılardan olduqca mühüm olanı isə, (iman gətirmədikləri təqdirdə) dünyada olarkən mənimsətdikləri bu zövqlərdən, axirətdə də sonsuza qədər məhrum qalacaq olmalarıdır.

Bu kitabın məqsədi, din əxlaqı yaşanmadıqda necə məhrumiyyət, nemət itkisi və sıxıntılı həyat yaşandığını göstərmək, bu vəziyyətə düşən insanları dünyada yaşadıkları nemət itkisindən və axirətdə qarşılaşacaqları əzablı aqibətdən xilas olmağa dəvət etməkdir. Həmçinin dünya həyatının bir çox nemət və gözəlliklə dolu olduğunu, bütün bu nemətlərdən ancaq iman gətirməklə lazımı qədər zövq ala biləcəklərini xatırladaraq, bütün insanları Allahın yolu ilə getməyə, Qurana və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in sünnəsinə təslim olmağa və imanlı şəkildə yaşamağa çağırmaqdır.

MÜƏLLİF HAQQINDA: Harun Yəhya imzasından istifadə edən Adnan Oktar, 1956-cı ildə Ankarada anadan olub. 1980-ci illərdən bəri imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər yazıb. Bununla yanaşı, müəllifin təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla qaranlıq əlaqələrini üzə çıxaran çox mühüm əsərləri var.

Müəllifin bütün əsərlərindəki ortaq məqsəd Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi əsas imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və batil əməllərini nümayiş etdirməkdir. Belə ki, müəllifin bu günə qədər 73 müxtəlif dilə tərcümə edilən 300-dən çox əsəri dünya səviyyəsində geniş oxucu kütləsi tərəfindən oxunur. Harun Yəhya Külliyyatı, Allahın izni ilə XXI əsrdə dünyadakı insanları Quranda bəhs edilən hüsur və sülhə, doğruluq və ədalətə, gözəllik və xoşbəxtliyə aparmağa səbəb olacaqdır.